

לקראת שב"ק

המוסף התורני
הפּלס

במשוך היובל

"ויעשו כולם אגודה אחת
לעשות רצונך בלבב שלם"

על חזונו ומורשתו לשעה ולדורות של
מורנו רבי יעקב רוזנהיים זצ"ל, בשיחה
מיוחדת במעונו של נכדו הגאון הגדול רבי
אליקים שלזינגר שליט"א, ראש ישיבת
הרמה בלונדון ומזקני חכמי אירופה

דרך כוכב מיעקב

עשרת התחנות המרכזיות בחייו
מלאי המעש של מלח נאמן בספינת
היהדות החרדית לשבטיה, נשיא
ומייסד 'אגודת ישראל' העולמית

זקננו, מורנו רבי יעקב

שביבי זכרונות על דמותו המופלאה
כפי שנשמעו מפי צאצאיו שליט"א
עמודים 3-16

"ה'חפץ חיים" של חיפה"

יריעה מיוחדת אחר דמותו הטמירה
והמופלאה של האי חסידא ופרישא,
הגה"צ רבי אברהם עמרם קוך זצוק"ל
עמודים 18-27

בעזרת יתברך שמו

בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל בימי
אלול תרפ"ט בעיר וינא אל הכנסיה הגדולה
השניה של אגדת ישראל החליטה מועצת גדולי
התורה בהסכמתם של צירי הכנסיה הגדולה לכנס
את אחד מחולליה ומנהיגיה של אגדת ישראל
העולמית איש חי ורב פעלים גדול התורה
והמדע לוחם מלחמות ה' בעוז

מור יעקב ראזענהיים שליט"א

מפראנקפורט דמיין

בתואר מורנו הרב

השי"ת אריך ימיו ושנותיו ויחדש כחתיו בעבודתו
עבודת הקודש מתוך נחת רוח ושלות הגוף עד
שנוכה לביאת נואלנו הצדק אמון!

אכע"ה בשם מועצת גדולי התורה

ישלח אליך הבהן וישלח אליהם הבהן. אברהם יוסף אלטר
(שלוותיך אהב ונתן לך חסד ורחמים) (א"ת)
בשם הכנסיה הגדולה השני
הנשיא: יחזקאל גולדמן, אב"ד סק' קייגוק (ניו יורק) שלטעם קה"ק א.
הנשיא: יחזקאל גולדמן, אב"ד סק' קייגוק (ניו יורק) שלטעם קה"ק א.
הנשיא: יחזקאל גולדמן, אב"ד סק' קייגוק (ניו יורק) שלטעם קה"ק א.

מורנו רבי יעקב רוזנהיים זצ"ל

יובל לפטירתו

כתב "מורנו" על גבי קלף עליו חתומים מרנן גדולי הדור החפץ חיים, הגר"ע גרודז'ינסקי,
האמרי אמת מגור, האדמו"ר רבי ישראל מטשורטקוב, הגר"מ שפירא מלובלין, ועוד

קורות בתינו ארזים

לא מצא אופן ליישב זולת כשהשרביט נאכל, דהוי אוכל מאוכל.

הרי שעצם זה שהקטניות הוגשו תמיד לשולחן בשרביטיהן לא היה אצלם ז"ל סיבה להיתר. [משום שכנגדם היו גם רבי רבוון קטניות שנמכרו בפני עצמן]

וע"כ שאגוזים (מ"ב סו"ס שכ"א) שאני, שקליפתם הקשה נותנת להם חשיבות או שמירה יתירה, משא"כ קטניות הנ"ל.

ומאן מפס דבטנים דידן קילי מינייהו [זוהי סברת הגרש"ז ז"ל].

ביקרא דאורייתא, יעקב צביאלי

עוד רגע אדבר, לכל יפלא בעיני הקורא הותיק [העוקב אחר קורות ברוך ואחיו מפר' יתרו ואילך] איך תישיש נעשו עכשיו גדיים? אגלה, כי סדר גדילתם הוא לפי סדר הפרשיות, ופרשת בראשית [שלא הופיעה לע"ע מסיבה טכנית] היא תחילת הספור.

ולהשי"ת אקוה שירצה פעלי, ויכונן מעשי ידי. הנ"ל

לטובה ולברכה

לקראת תחילת זמן חורף הבעל"ט, ברצוני להביא דברי חיזוק לבני הישיבות נזר הבריאה.

מושג ידוע ישנו בש"ס, "בימי חורפיי", שפירושו: בימי צעירותי.

שמעתי מפי הגאון רבי גבריאל יוסף לוי שליט"א ראש ישיבת באר התורה בשם רבו הגה"צ רבי גדליה אייזמן זצ"ל משיג דשיבת "קול תורה", שפירש את המושג "ימי חורפיי" כפשוטו, כמו בימי החורף שכמעט ולא יוצאים לחוץ, אלא נכנסים לבית - כך פני הדברים על ימי הנערות, שזה הזמן ואלו השנים להשקיע ולהיכנס לבית המדרש ולנצל את השנים הכי יפות שהם כמעט ללא טרדות.

והנה ידוע שכשמשיקיעים בחורף [ב"ימי חורפיי"] - התוצאות והרווחים הם לאורך זמן.

בברכת זמן מוצלח בשטייגען של עליה בתורה וירא"ש

ע. ה. ירושלים

פותחים בכבוד אכסניא, דעבדי רעותיה דמרן די בשמיא, ומוסיפין כח בכולא פמליא.

ומחזיקנא טיבותא לקוראים החביבים, ויותר מהמה לאלו המגיבים, [בכתב ובעל פה] המעודדים הנדיבים, והמבקרים החשובים. ואף כי לא זכיתי להימנות על החכמים המתענגים על מתיבי יותר מעל תניא נמי הכי - כלשון החזו"א - הריני מכיר טובה לאחרונים, ועל פיהם מתקן תיקונים.

ועתה באתי על דברי הרב ה. י. [פתשגן פר' נצבים, על שיטת השבט הלוי שהובאה בפר' כי תצא] וז"ל: סיפר לי וכו' שאחרי שישב בשלום זכר בליל שבת באחד הבתים בזכרון מאיר, ושמע מפי מרא דאתרא הגר"ש וואזנר זצ"ל - שנכח שם - את דעתו שאין לקלוף בוטנים בשבת, והיו הדברים מחודשים בעיניו, מיהר למחרת ביום ראשון לגשת אל הקודש לבית מרן החזו"א, וסיפר מה ששמע, והשיב לו החזו"א במילה אחת: מותר. (ההדגשה במקור) עכ"ל. בתוך עמי אנוכי יושב, ולכן צפיתי תגובות בכיוון זה, אלא שתשובתי בצידן:

(א) הוראת החזו"א ניתנה לפני למעלה מששים שנה, כאשר הבוטנים הבלתי קלופים היו מצויים ביותר, משא"כ היום [שכמדומה שאין להשיגם בחנויות הפיצוחים הרגילות] דלמא מודו כו"ע דחשיבא מלאכת שדה.

(ב) כבר כתב החזו"א ש'חמורה היא ההלכה ולא ניתנה להיקבע על פי סיפורים'. וא"כ, איך אפשר לדחות בגילא הוראת חכם מובהק שהקולף מהם כגורגרת חייב חטאת.

(ג) בספר ארחות שבת (פ"ד הערה ז') מבאר דעת המתירים [דסתם כותיהו] עפ"ד האג"ט שדישה היא מלאכת שדה, וכל שרגילין להגישו בקליפתו לשולחן, ה"ז דרך אכילתו בבית, ושרי. [וכע"ז בס' הלכות שב"ש פ"א הערה 18].

ויש לשאול דהנה מהרי"ל (בספרו) תמה על מנהג העולם שמוציאין הקטניות [שהוגשו בצלחתם בסעודת שבת] מתוך שרביטיהן, מהמבואר בביצה יב: דאסור [ועיין רש"י שם יג: ד"ה וכן לשבת, שאם קיבץ בידו ומפרק א' א' הוי דישה דאור].

והמג"א (שי"ט סק"ח הובא במ"ב ס"ק כ"א)

מדורים:

2 פתשגן

2 יש להקשות

17 הבוחר בנביאים טובים

28 פרשה פתוחה

29 נופת צופים

30 ויבינו במקרא

32 קורות בתינו

המוסף התורני / גליון 160 / נח
**לקראת
שבת**
הפלט

תגובות הארות והערות, ניתן לשלוח
לפקס: 073-2406999
או למייל torani@hpeles.com

יש להקשות

המניח אדם לפני חיה כדי שתהרגהו אם נחשב רוצח

שכפתו והביאו לפני הארי חשיב רוצח גמור וחייב מיתה דיני אדם. [ואף שהתוס' שם כתבו דאם היה שם מתחילה ורק כפתו שלא יוכל לברוח פטור, וכך מבואר בגמרא סנהדרין דף עז. הלא בלשון הרמב"ם מבואר שהניחו בידיים לפני החיה, ולמה לא יחשב רוצח גמור להתחייב דיני אדם].

לברוח מלפני החיה, מ"ט חשיב שופך דמים, והא לאו כלום עביד, וחבירו שלא ברח הוא דאזיק אנפשיה, ואם מיירי באופן שכפתו באופן שלא יוכל לברוח [וכן משמעות לשון הרמב"ם שם בה"ב], למה אינו חייב דיני אדם, והלא כבר הוכיחו התוס' ב"ק דף נו. (ד"ה אי לימא) דכל

כתב הרמב"ם (פ"ב מהל' רוצח ה"ג) דמהפסוק "מיד כל חיה אדרשנו" נלמד שהמוסר את חבירו לפני חיה לטרפו, נחשב שופך דמים ודינו מסור לשמים.

וצ"ב במאי איירי, אם באופן שהיה יכול חבירו

"אפשר לומר בהחלט שהדרך של בטאון 'הפלס' היא הגשמת רצונו של הסבא זצ"ל, והגשמת חזון אגודת ישראל כפי שהוא שאף ורצה, שהרי זאת היתה מטרת יסודה של אגודת ישראל: 'לתת במה ציבורית לדעת תורה האמיתית בלי פשרות', לפרסם את הוראות גדולי התורה והיראה נוטרי כרם בית ישראל ודעתם, ולהיות חומת מגן ליהדות החרדית ממחריביה ומהרסיה"

"גדולי ישראל הבחינו באש קודש שבערה בקרבם להציל את היהדות החרדית עתיקת היומין מחורבן רח"ל"

פרקי זכרונות, עדויות ושביבי הוד, בשולי דמותו של מי ששימש כקברניטה של "אגודת ישראל", הגאון הצדיק מורנו רבי יעקב רוזנהיים זצוק"ל במלאות יובל שנים לפטירתו • רבי יעקב ששימש כמנהיג אגו", איש אמונם של גדולי הדורות בתקופות הסער של שמירה על צביונה של היהדות החרדית והתורנית, הפך לסמל ודמות של נאמנות ומסירות מוחלטת, למסורת התורה וחכמיה • בקשנו לשמוע מפי נכדו, הגאון הגדול רבי אליקים שלזינגר שליט"א, ראש ישיבת "הרמה" בלונדון, ומזקני חכמי אירופה, על דמותו הגדולה של הסבא, ומורשתו לשעה ולדורות

הרב א. רוט

הרוח שהמיטה ההשכלה. בסביבה שכזו נולד וגדל הסבא זצ"ל. אמנם משפחתו של רבי יעקב הייתה משפחה של יראים ושלמים, אביו ר' אליהו ז"ל, מן הנמנים על קהילת הגרש"ר הירש, מתואר על ידי הסבא בעצמו כירא חטא "מפחד תמיד", כך גם נחרט על מצבתו, ואמו של הסבא מורנו רבי יעקב, שזכיתי להכירה בצעירותי, הייתה אשה גדולה שהיתה מפורסמת בחכמתה ויראתה. ידוע במשפחה הסיפור הנפלא, שבשעה שרבי שמשון רפאל הירש הקים את קהילתו בת 11 המשפחות, בימים בהם חומת הדת הייתה פרוצה ואין זכר לצניעות למו, או אז הכריז הגרש"ר הירש זצ"ל שהנערה שתסכים לכסות ראשה כדת וכדין אחר נשואיה, תזכה שיוולד לה בן שיהיה למאור בדורו. הסבתא ע"ה הייתה הראשונה שנענתה לבקשתו והסכימה לכסות ראשה אחר נישואיה. אכן זכתה ונולד לה בנה יחידה הסבא זצוק"ל שאכן היה למאור בדורו, ועשה כה רבות למען העמדת היהדות על תילה. בסביבה כזו גדל הסבא זצ"ל,

רק את דבריו של רבינו בעל ה'קרבן נתנאל' זיע"א, שמתאר בדבריו את פניה של העיר בשעות צהריים, כאשר כל החנויות ובתי המסחר שבתו, באותן שעות בתי מדרשות התמלאו לומדים "איש בל יעדר" וקול התורה נשמע ברמה ברחובות העיר. ואולם אז באה ההשכלה הארורה, שהרסה והחריבה כל חלקה טובה ביהדות אשכנז, החורבן היה כה גדול עד שיצוין כדוגמה כי אותם רשעים סתמו את המקוה בעיר, ובנו עליו את בימת ה"טמפל" שלהם! הגאון הצדיק רבי שמשון רפאל הירש זצוק"ל, מי שהציל את היהדות החרדית בגרמניה, קיבץ סביבו בסך הכל אחת עשרה משפחות, שלא הלכו אחרי הבעל, משפחות שהסכימו ללכת אחריו ולהחזיר את העטרה ליושנה, כאשר גם בין שומרי המצוות שנשארו, היו כאלו ששלטה בהם ידה של ההשכלה הארורה ורבי שמשון רפאל הירש היה מוכרח להתחיל אתם מה"אלף בית" של השקפה יהודית אמיתית, שכן ה"עם ארצות" הייתה נחלת הדור ההוא, גם אצל כאלו שהשתייכו לחרדים, אחרי חורבן

והזכרונות, הם ירושה לדורות, נר לרגלינו עד לימינו אנו, בדור בו המאבק על שמירת מסירת התורה בטהרתה נטוש בסערת הימים.

מה הם הזכרונות הבודדים שיש לראש הישיבה, מהסבא הגדול מורנו רבי יעקב רוזנהיים?

"כדי להבין גדלות אישיותו של הסבא" מספר הגאון הגדול ר"א שלזינגר, "צריך שיהיה קצת מושג על מצבה של היהדות באותם השנים לפני כמאה ועשרים שנה, בעיר מולדתו פרנקפורט.

היה זה רק כשני דורות שלפניהם העיר פרנקפורט הייתה מטרופולין של תורה ששמה יצא לתהילה בכל ארצות הגולה, פרנקפורט היתה אז עיר מלאה חכמים וסופרים, כאשר רואים מספרי התשובות, שכל פסק דין משמעותי וחשוב לא הוכרע מבלי שעבר את מפתנם של מורי ההוראה וגדולי העיר פרנקפורט, שבראשה וברכנותה שימשו גדולי עולם וגדולי הדורות אותם גדולים מפייהם אנו חיים, אציין

טורים בודדים בודאי לא יכילו את תשעים וחמש שנות חייו של מורנו רבי יעקב רוזנהיים זצ"ל, איש שהיה בעצמו ת"ח ומתמיד עצום, מנהיג ציבור נודע מן השורה הראשונה שהיה לשופרם הנאמן של גדולי ומאורי הדור בימי מלחמות העולם וביניהם, בשעות בהם רבים מבית ומחוץ, קמו כדי להחריב ולקעקע את עולם התורה והיהדות - אך פטור בלא כלום אי אפשר. בהתרגשות וביראת הכבוד, נכנסנו לקיטונו של הגאון המפורסם רבי אליקים שלזינגר שליט"א שבלונדון, שהקדיש מזמנו היקר במיוחד למען קוראי "הפלס", ללמדנו ולהחכימו בשביבי הוד מזכרונותיו האישיים על סבו הגדול, ששימש כמגדלור ומורה דרך לשמירת צביון התורה בטהרתה, וכפיפות למסורת שעברה בידי רבותינו גדולי ישראל ארזי הלבנון שהעולם חרד מפני רוממות קדושתם, בהם מרנן החפץ חיים, רבי חיים עוזר, האמרי אמת, החזון איש, הגר"ח מבריסק ובנו הגרי"ו הלוי גדולי ליטא, פולין, הונגריה וגליציה. הסיפורים והאמרות, העובדות

ובה הוא עלה בכוחות עצמיים מדרגה אחר מדרגה, עד שהיה לתלמיד חכם עצום בקי מופלג בש"ס ושו"ע, כאשר הוא מנסה להסתיר את עוצם צדקותו ופרישותו שאינה אלא נחלת יחידים בדור. רק כדוגמא לטהרת המדות וההנהגה שאפיינו את הסבא זצ"ל, די אם נציין מה שכתבו עליו ידידיו כשהוציאו לאור ספר יובל לכבודו בהיותו בן חמישים, וכימים בהם הוא עמד בשיא פעולותיו הציבוריות, ובאותו ספר נכתבו דברי הקדמה מועטים בהם מתוארת דמותו של ר"י בזה הלשון (מתורגם מגרמנית): "הוא נותן לדורנו דוגמא של חיי מהרה וקדושה, אמונת ויראת ד' קיום המצוות ואחריות, דוגמא היה המלמדת הצעירים לאיזה דרגה עילאית של מדות אפשר להגיע גם בתקופתנו ברצון ויגיעה".

הגאון הגדול שליט"א מוסיף ומספר "בכדי להבין את הנסיונות שהיו בתקופת ימי נערותו, אצטט בזה ממה שהוא מתאר בעצמו בזכרונותיו, כאשר הוא כותב ומתאר את ילדותו (תיאור שמעיד על השגותיו הנפלאות כבר בגיל ילדות): "זכורני היטב שבתקופה שהגעתי לעול המצוות, כשהייתי לבדי בחדרי התפרצתי בכבי מר ומזעזע, בשפכי לבי לפני בורא כל העולמים, שיחזקני ויזכני להאמין בו אמונה שלמה - עד כדי כך גברו בימים ההם הנסיונות וההשפעה המסוכנת של הסביבה הרוחנית, אפילו על נפש שטרם יצאה מגיל הילדות..."

מתוך סביבה כזו ונסיונות כאלה עלה מעלה מעלה. ידוע עוד במשפחה, כי בימי נערותו, כאשר שאביו ביקש לשלחו ללמוד באוניברסיטה כדרך הצעירים בימיו, הוא חשש מאי קיום מצות כיבוד אב, אבל מאידך קינן בו החשש שהאוניברסיטה תזיק לשלמות אמונתו בכורא כל העולמים, שכן לכו אמר לו שעליו להתרחק מהאוניברסיטה כמטחוי קשת, כדי לשמור על טוהר יראתו. המציאות הזאת של החששות לכאן ולכאן, כה השפיעה על מצבו הבריאותי, וההכרח להמרות את פי אביו גרם לו צער רב שכזה, עד שהוא נחלש חלה וקיבל חום גבוה ואף הגיע למצב סכנה. דודו שהיה רופא, בדק אותו והודיע לאביו: "עליך לבחור בין בן בריא וחזק, לבין בן 'חולה' בעל תעודה אקדמאית". או כפי שהוא התבטא בלשונו: מה עדיף למר "א קראנקער סטודענט! אדער א געזונטן זון..." (מה עדיף לכם בן סטונדט חולה או בן בריא...) מובן מאליו שתשובת הרופא שמה קץ על התכנית ה"אקדמית", והנער הצעיר הבריא עד מהרה.

בספר זכרונותיו אותו הוא כתב

"גם אחרי פטירת מרן הגרי"ח זוננפלד זצ"ל, כאשר "הרבנות הראשית" רצתה לבטל את קיומם של מוסדות העדה החרדית על ידי דין תורה, היו גדולי ישראל בחו"ל שלא ירדו לעומק ענין מחלוקת זו, והיה זה הסבא זצ"ל שניהל את הענין, ובעזרתם של מרן הגאון רבי חיים עוזר זצ"ל והאדמו"ר מגור זצ"ל שהכריעו לצידו ועל דעתם, נבחר הגאון מהר"צ דושינסקי זצ"ל כממלא מקומו של מרן הגרי"ח זוננפלד זצ"ל. כל אלה דברים שמורים בקשרי מכתבים שונים שראיתי"

והדפיס בעצמו, מספר רבי יעקב זצ"ל על משפחתו, ובמיוחד הוא מזכיר שם את חותנו הצדיק הידוע הגביר ר' שמואל שטרויס זצ"ל מקארלסרוה שהיה מפרנסי דורו וגדולי מחזיקי הישוב בירושלים, הוא שהיה הבונה של "חצר שטרויס" הידועה בה גרו גדולי וצדיקי ירושלים מגדולי בעלי המוסר בעיה"ק, (בהם רבי איצ'לה בלאזר, רבי נפתלי אמסטרדם, רבי צבי לויטן, רבי יצחק מלצן רבי אריה לייב ברוידא אחיו של "הסבא מקלם" ועוד). ולמעלה בקודש זקנו קדוש ישראל הבעל שם ממיקלשטאט זצוק"ל והגה"ק רבי אליהו בעל שם בעל "אדרת אליהו" ועוד למעלה בקדש גדולי וצדיקי הדורות.

"על אישיותו המיוחדת והנהגת חייו הפרטיים אפשר להאריך הרבה" ממשין ומתאר הגאון הגדול שליט"א, "על יראתו תמימותו ועוותנותו, הוא היווה דמות שהקרינה סביבותיה תמימות ויראת חטא קדושה וטהרה, ובפרט בשב"ק ומועדים, כאשר כל תפילותיו היו בלהט אש קודש, וכבר הארכתי בזה בהספד שנשאתי עליו כאן בלונדון, וכמאמר מיוחד שכתבתי עליו".

"חשוב לציין גם את החלק של "בין אדם לחבירו" שלו, חסדיו וצדקותיו עם אנשים פרטיים למאות ואלפים שהשכימו לפתחו", ראש הישיבה שליט"א מוסיף ומציין פרט מופלא: "נוכחתי פעם כי כל הפניות שהגיעו אליו מאנשים פרטיים זכו לקבל מענה תיכף ומיד באותו היום, וזאת לעומת הדברים הציבוריים שבהם לא היתה חובת מהירות כה גדולה. צרת הפרט, קדמה לעסקנות הציבורית!"

"מורנו רבי יעקב רוזנהיים", מהווה בתולדות היהדות החרדית של הדורות האחרונים, את יצוגה של

מה שהביאו לצאת מד' אמותיו ולהתמסר כל כולו לפעול עבוד הכלל, בפעולותיו הגדולות והעצומות, נבע אך רק מרצונו הטהור לקדש שם שמים בעולם, ומאותה אש קודש שבערה בקרבו להרים את קרן הדת והתורה שהושפלה מאד בתקופתו, ולהציל את היהדות החרדית עתיקת היומין מן החורבן המאיים רח"ל. גדולי ישראל זצ"ל שראו בו את התכונות המופלאות וידעו כי כל כוונתו לשמים, סמכו ידיהם עליו ועל פעולותיו בגין יראתו הקודמת לחכמתו

הדמות הכי מפורסמת של מי שמלכד גדולתו התורנית, עסק בצרכי ציבור כשכל כולו לשם שמים, במה ניתן להגדיר את סוד ההצלחה שלו, להיות מקובל על כל גדולי ישראל כולם, ה"חפץ חיים", "רבי חיים עוזר", ה"אמרי אמת" והגדולים מכל רחבי התפוצה היהודית?

"סבא זצ"ל לא היה במהותו 'עסקן', ולא 'עסקנות' היא שהביאה אותו לפעולותיו הגדולות, הסבא היה במהותו עובד ד' במדרגה גבוהה מאד, הוא היה שקוע בתורה עמקן ושקדן בתורה ובעל השגות נפלאות בעבודת ד', כפי שצינתי הרי שהאמת היא כי מעמדו הציבורי כנשיא אגו"י הסתיר במקצת את מדרגתו האישית האמיתית כעובד ד' וירא חטא במידה מושלמת ביותר, וכפי שראו עליו כל אלו שכאו עמו במגע ובפרט בני משפחתו והקרובים אליו.

יתירה מזאת, מה שהביאו לצאת מד' אמותיו ולהתמסר כל כולו לפעול עבוד הכלל, בפעולותיו הגדולות והעצומות, נבע אך רק מרצונו הטהור לקדש שם שמים בעולם, ומאותה אש קודש שבערה בקרבו להרים את קרן הדת והתורה שהושפלה מאד בתקופתו, ולהציל את היהדות החרדית עתיקת היומין מחורבן רח"ל,

ומהסכנות האימות שרחפו אז עליה. אין ספק כי גדולי ישראל זצ"ל ראו בו את התכונות המופלאות הללו, וידעו כי כל כוונתו לשמים, זו היא הסיבה שבגינה הם סמכו ידיהם עליו, ועל פעולותיו, כאשר הם הבחינו שהכח שדוחף אותו לעשייה, היא האמת שלו ויראתו הקודמת לחכמתו.

כפי שראש הישיבה הדגיש, הרי שרבי יעקב רוזנהיים, היווה דמות של תלמיד חכם ועמל בתורה בפני עצמו, ומאידך עופק בצרכי ציבור שכפוף להצויין לגדולי ומנהיגי הדור, איך זוכים להגיע לרמה כזו של עשייה, בה יש כפופות מוחלטת לגמרי לגדולי התורה?

"כל זה הגיע מכח ביקוש האמת שלו. ובאמת הרי כל רצונו וחפצו היה אך ורק שהמנהיגות של כלל ישראל תהיה ביד גדולי התורה, ללא שום חשבון אחר או חשבונות אישיים ח"ו, דבר זה התבטא תמיד בכל דבריו ופעולותיו במשך השנים, וממילא אם זו היתה המטרה הרי שהוא כפף את כל כולו לגדולי התורה".

"בכלל" מוסיף ומפטיר הגאון שליט"א, "קשה לתאר את תמימותו ואת התבטלותו הנוראה לכל הגה שיצא מפי גדולי ישראל. התבטלות שנבעה גם מענותנות הנפלאה שבה הוא היה ממש מיחידי סגולה".

היהדות הנאמנה ידעה תמיד

הרב משה בלוי זצ"ל, שכאשר הוא היה בפרנקפורט והרים את הטלית על ראשו כמנהגו, בא אליו הגבאי ואמר לו ש"כאן אסור לעשות כך", ורק כאשר ענה לו רבי משה שהוא אורחו של רבי יעקב רוזנהיים, הרפה הגבאי ממנו כי ידע שלא יוכלו לו.

כשהייתי בנערותי בפרנקפורט בשמחת תורה, היה המנהג שם שלפני פתיחת הארון קודש להקפות, נעמדו הגבאים משני צידי המדרגות של הארון קודש, והיו לבושים באיזה מין מלבוש "פראק" חגיגי מיוחד, וכל אחד הוצרך לענוד כפתור זהב על שרווליו. והנה עלה גם הסבא בתוכם בבגד יו"ט רגיל ובלי הכפתור זהב. ונעשה רעש בין הגבאים, שהרי איך אפשר לפתוח הארון הקודש ולהתחיל להקפות בלתי לבוש זה. ניסו להשפיע עליו, אבל הוא בשלו. באין ברירה התחילו בהקפות. למחרת חלק ניכר של הגבאים כבר באו כדרך הסבא בלי לענוד "עגל זהב" זה, לשנה האחרת כבר בוטל מנהג גויי זה לגמרי.

אולם שיאה של מלחמת הקודש בקהילת פרנקפורט היה בשעה שהגיעו לבחירת הרב, היה זה לאחר פטירת הגאון רש"ז ברויאר זצ"ל. הסבא רצה להביא דוקא רב בנוסח ה"ישן" שאינו נושא בתואר ד"ר ושלא למד בלי השכלה כללית, כאשר הוא התבטא ואמר "איננו כבר חולים כל כך, ואין לנו צורך עוד ב"דוקטור"... אולם המתנגדים עמדו על שלהם וטענתם בפיהם, "איך אפשר רב בלי השכלה כללית". המערכה היתה נטושה והגיעה ממש ל"מלחמת אחים", כאשר הסבא זצ"ל ספג באותה תקופה

"סבא זצ"ל לא היה במהותו 'עסקן', ולא 'עסקנות' היא שהביאה אותו לפעולותיו הגדולות, הסבא היה במהותו עובד ד' במדרגה גבוהה מאד, הוא היה שקוע בתורה עמקן ושקדן בתורה ובעל השגות נפלאות בעבודת ד'. מעמדו הציבורי כנשיא אגו"י הסתיר במקצת את מדרגתו האישית האמיתית כעובד ד' וירא חטא במידה מושלמת ביותר, וכפי שראו עליו כל אלו שבאו עמו במגע ובפרט בני משפחתו והקרובים אליו"

החרדית נעשתה על ידי לשכתו הפרטית של הסבא בפרנקפורט, על שמה של אגו"י, כשהדברים לא תמיד היו בהסכמת חבריו באגו"י.

גם אחרי פטירת מרן הגרי"ח זוננפלד זצ"ל, כאשר "הרבנות הראשית" רצתה לבטל את קיומם של מוסדות העדה החרדית על ידי דין תורה, היו גדולי ישראל בחו"ל שלא ירדו לעומק ענין מחלוקת זו, והיה זה הסבא זצ"ל שניהל את הענין, ובעזרתם של מרן הגאון רבי חיים עוזר זצ"ל והאדמו"ר מגור זצ"ל שהכריעו לציידו ועל דעתם, נבחר הגאון מהרי"צ דושינסקי זצ"ל כממלא מקומו של מרן הגרי"ח זוננפלד זצ"ל. כל אלה דברים שמורים בקשרי מכתבים שונים שראיתי.

כפי שצינתי, גם בקהילתו בפרנקפורט, לחם רבי יעקב כארי לשרש אחר מנהגים חדשים שלדעתו לא היה להם מקור ונאבק נגד הליטות שהיתה בין יהודי המדינה אחרי דרכי ההשכלה הארורה. למשל, היתה תקנה שאסור לכסות הראש בטלית, אמנם הוא היה היחידי בביהכ"נ הגדול, זולת הרב, שהיה עטוף טלית על ראשו. וסיפר לי חותני

אך השמיטו את רוב מדור ההשקפה על "ארץ ישראל", וצינורו 18 מתוך 20 מאמרים... במאמרים הללו כתב רבי יעקב זצ"ל דברים ברורים כנגד ה"רבנות הראשית", כמו כן הם השמיטו עשרה מאמרים ממדור "אגודת ישראל" אותם מאמרים שעסקו בהשקפת הסבא זצ"ל כנגד הציונים והמזרחי. "דומני" מוסיף הגאון שליט"א, "כי טוב היו עושים אילו יתרגמו ויפרסמו מאמרים אלו שהם אקטואליים היום עוד יותר, שכן אז הם היו בבחינת "רואה את הנולד", והמציאות של היום מוכיחה עד כמה שהם היו מדויקים".

השקפתו של הסבא זצ"ל על אודות הציונים והמזרחי היתה ברורה ביותר וביטאה התנגדות יסודית, הוא ציין בדבריו כי הוא מצטער שבפולין וברוסיה טרם הכירו בגודל סכנה זו בשעתה. כמו כן במאבק שהיה סביב ענין ההכרה בעדה החרדית בירושלים שבראשה עמד מרן הגרי"ח זוננפלד זצ"ל, היה הסבא בראש התומכים בו, בראותו גודל סכנת "הרבנות הראשית". חשוב לציין שהפעולות למען הכרת העדה החרדית על ידי הממשל הבריטי ומימון רבנות העדה

מאבקים מול פורצי גדר, וכאלה שניסו "לכופף" את ההלכה ולפלוף את ההשקפה הצרופה, נבקש לשמוע על החלק הזה של פעילותו של מורנו רבי יעקב רוזנהיים אל מול פורצי הגדר.

"כל מגמתו של הסבא זצ"ל, בכל פעולותיו ובכל ימיו, היה המשך אחד של עמידה בפרץ, הן ביסוד אגו"י והן בקהילתו בפרנקפורט בה הוא היה מראשי הקהילה. ה'אגודה' אותה הוא יסד ואותה רצה לראות בכך, נוסדה והוקמה במטרה היחידה הזו של המלחמה עם הציונות, וללא שום קשר לפוליטיקה וכדומה, וכל זה נבע מכח אהבת התורה שבער בקרבו, כאשר כל ימיו הוא לחם בכל כוחו למען קיום היהדות הנאמנה, ועל מנת שהיא תוכל לעמוד ולהתקיים בפני אויביה המרובים שקמו לבלע את הקודש.

גם כאשר היו ויכוחים פנימיים בתוכי אגו"י בין ימין לשמאל היה תמיד רבי יעקב מן ה"מיימינים", ומתנגדיו הרעיוניים היו השמאלנים שבאגודה. כלל היה לו כי אסור ללחום עם הימין אף כשפני הנראה טעות בידם. כך הוא גם קבע ביסודה של אגו"י, לכבד את אותם אלו שהתנגדו לאגו"י או לדברים שנעשו בתוכי אגו"י, מטעמי השקפה ועמידה על משמר הדת.

בשעתו כשהיו צעירים בירושלים יראי ד' שנקטו במעשים שלא היו מקובלים, נעשה מזה רעש גדול, וכמה מגדולי ישראל שהיו בירושלים עיה"ק כתבו למרן הגאון ר' חיים עוזר זיע"א וביקשו ממנו למחות על המעשים הנ"ל. בטענה כי גם התנגדות לדעה או להשקפה אינה מתירה את הדרך הזו. רבי חיים עוזר לא ענה דבר אלא שלח הדבר לסבא זצ"ל שיענה. הסבא ענה על זה במאמר בעתון "איזרעאליט" שיצא לאור על ידו בפרנקפורט ובו כתב, שאותם אברכים כאלו המקנאים קנאת ד' צ-בקות לשם שמים, הרי שאף שאין מעשיהם ראויים ומקובלים, הרי שאסור לרדוף אותם ואדרבה כלל ישראל צריך לשמוח ולהתגאות, שיש כאלו שבוער בקרבם לעמוד על משמר הקודש לשם שמים.

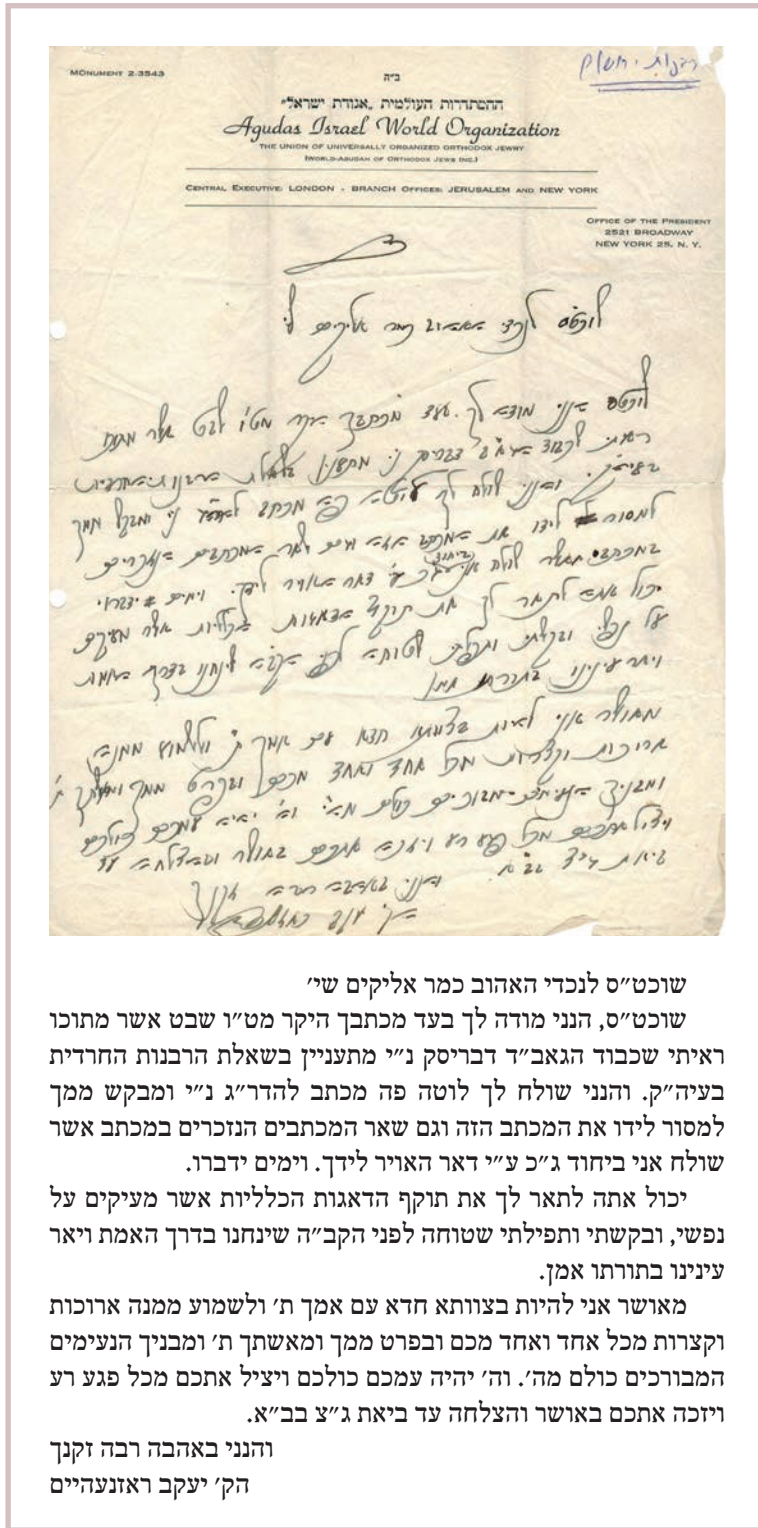
במאמרו וכתביו הרבה הסבא זצ"ל לכתוב נגד ה"רבנות הראשית", ובמאמר אחד כתב לפני רבות בשנים וכנבואה נזרקה מפיו שיגיע יום אחד והיא תתיר עריות רח"ל. כאן המקום לציין שהיו כאלו שהשתדלו לסלף השקפתו ודרכו של הסבא זצ"ל, ותעדי על כך העובדה שכאשר תירגמו והדפיסו לקט מתוך ספרו "אהל יעקב" שהוא לקט מאמרים ונאומים שהדפיס בחייו בשפה גרמנית המדוברת בשעתו, העתיקו שם המדפיסים את המאמרים הרעיוניים ומדורים שונים,

הדעת תורה האמיתית, [וכידוע לחם על זה מאד גם מרן הגר"א קוטלר זצ"ל]. אספר לכם על שני מקרים בענין זה שבהם הייתי מעורב.

הראשון, בזמן הכנסיה הגדולה הרביעית בשנת תשי"ד כאשר המדובר היה אז להעביר את מושב "הועד הפועל העולמי של אגו"י" שמקום מושבה היה בארצות הברית לארץ ישראל. מרן הגר"יז מבריסק זצ"ל השתדל בכל כוחו למנוע דבר זה, וטעמו ונימוקו שאם מרכז אגו"י יהיה בארץ הרי שלא ימנע שמהלכיה לא יושפעו מהמדינה, ואגו"י תאבד ממנה עצמאותה לדון בדברים העומדים על הפרק. [גם הגה"ק רבי יואל מסאטמר זצ"ל שביקר במעון הסבא ז"ל טרם נסע לארה"ק, ושמואל התפעל אז מאישיותו וה'ערליכקייט' שלו, כדי לנסות להניאו מהחלטת נסיעתו לארה"ק, ומטעם הנ"ל, כדי שמרכז אגו"י והנהגתה ישאר בחו"ל, ועל ידי זה תמנע ההשפעה של עסקני הציונות על מהלכי האגודה, ואכן הסבא ענה לו כי הוא אינו נוסע לארה"ק מטעמי הנהגה ציבורית וכדו' אלא בכדי לבלות שארית ימיו בקרב צאצאיו, ושאכן כן היה].

מרן הגר"יז זצ"ל אף התבטא שהוא חושש כי העתקת מרכז אגו"י לארץ תגרום סתימת הגולל של אגו"י, והוא ביקש ממני לבקש מהסבא לפעול בזה, הסבא זצ"ל שכבר לא היה בכוחו בתקופה ההיא להשתתף אישית בדיונים ערך אז מכתב לנשיאות הכנסיה הגדולה להמנע מהחלטה זו ולהתחשב בעמדתו ובדעתו של מרן הגר"יז (ראה צילום המכתב המקורי מימין), וז"ל המכתב בתרגומו מגרמנית: "ב"ה, יום ד' ו' תמוז תשי"ד. לנשיאות הכנסיה הגדולה, לפי תביעת ד"ר יצחק לויין וה' שפרינגר הנני מביע בזה את דעתי, כי אמנם לגבי ארץ ישראל עצמה, צריך מרכז הכובד של ההנהגה להיות בארץ, אך יש לדאוג באופן נמרץ לכך שיהיה לגולה שיתוף בהכרעות! למען מניעת השראה ציונית של חוגי המדינה על ההכרעות. יחד עם זאת יש להתחשב בנקודת השקפתו של הרב מבריסק. כנלענ"ד. יעקב רוזנהיים".

אני הייתי שלוחו של הסבא, ומסרתי המכתב ליו"ר - והוא הטמינו בכיסו... עובדה נוספת אירעה לאחר פטירת מו"ר אדמו"ר המהרי"צ דושינסקי זצ"ל שהיה הרב בירושלים מטעם אגודת ישראל ומטעם העדה החרדית, וכאשר הוא הסתלק לבית עולמו בשנת תש"ט, היה זה כבר כשהעדה החרדית נפרדה מאגו"י, באותה תקופה רצו כמה עסקנים מאגו"י למנות רב

שוכט"ס לנכדי האהוב כמר אליקים שי' שוכט"ס, הנני מודה לך בעד מכתבך היקר מט"ו שבט אשר מתוכו ראיתי שכבוד הגאב"ד דבריסק נ"י מתעניין בשאלת הרבנות החרדית בעיה"ק. והנני שולח לך לוטה פה מכתב להדר"ג נ"י ומבקש ממך למסור לידי את המכתב הזה וגם שאר המכתבים הנזכרים במכתב אשר שולח אני ביחוד ג"כ ע"י דאר האויר לידך. וימים ידברו. יכול אתה לתאר לך את תוקף הדאגות הכלליות אשר מעיקים על נפשי, ובקשתי ותפילתי שטוחה לפני הקב"ה שינחנו בדרך האמת ויאר עינינו בתורתו אמן. מאושר אני להיות בצוותא חדא עם אמן ת' ולשמוע ממנה ארוכות וקצרות מכל אחד ואחד מכם ובפרט ממך ומאשתך ת' ומבניך הנעמים המבורכים כולם מה'. וה' יהיה עמכם כולכם ויציל אתכם מכל פגע רע ויזכה אתכם באושר והצלחה עד ביאת ג"צ בב"א.

והנני באהבה רבה זקנך הק' יעקב ראזנהיים

"אין ספק כי משנתו ודרכו אקטואלית מאד בימינו, אנו צריכים ללמוד מדרכיו וממלחמתו למען היהדות הנאמנה, ולהמשיך בדרך זו לעמוד על המשמר, זו הייתה כל שאיפתו ומגמת חייו לראות בהמשך הדרך המסורה לנו מזדור דור, בדביקות מוחלטת בתורה ובמסורה, להחזיר עטרה ליושנה, ולהחזיר את כבוד התורה, גדוליה, ולומדיה, בישראל כמו שהיתה בימי קדם"

אגודה אחת" נזכרים באגו"י, אבל אצל הסבא היה ההיפך, שכאשר היה מדבר מאגו"י היה מתכוון לתפילה של "ויעשו כולם אגודה אחת..." הדבר בלט במיוחד בתקופת תחילת המדינה, היו עסקנים כאלה בתוככי אגו"י ששיטתם הייתה שסוף ההכרעה בענינים שעמדו על הפרק אינה צריכה להיות דוקא על פי דעת

הרבה עלכונות מצה ומריבה. ולא עוד אלא שביום שלפני הבחירות הוציאו באימים פסק דין מהראב"ד הזקן שחובה לבחור דוקא לבחור במועמד השני הנושא בתואר דוקטור. הקהל שהיה כבר מבוגר ידע כי הסבא, אף שלא היה ראש הקהל הרשמי, הרי שהוא הפטרון והדואג לעתיד קהילתו וכך נבחר הרה"ג הורוויץ זצ"ל מאונסדארף שבהונגריה כרב הקהילה. היה זה רב גדול בתורה שלא רק שלא היה עם השכלה כללית אלא אפילו הוא לא שלט כהוגן בשפה הגרמנית.

אחר כך הביא הסבא לפרנקפורט את אחיינו, דודי הגאון הגדול רבי יחיאל מיכל שלזינגר זצ"ל, מי שלימים היה ראש ומייסד ישיבת "קול תורה" בירושלים עיה"ק, שעד אז למד בכולל, כאשר הוא הובא למקום מתוך מגמה ברורה על מנת שהוא ייסד חדר וישיבה בנוסח הישן (וכמו שכתב הסבא בקונטרסו על דרך החינוך שזו היתה סוף מגמת הגרש"ר הירש זצ"ל, ושיטת תורה עם דרך ארץ היתה רק מפני כורח הזמן בשעתו שראה על ידי זה עוגן הצלה כפי המצב), וכבר נעשו התכניות וההכנות, ואילו לא גזירת השמד רח"ל של מלחמת העולם השנייה, היה הסבא מצליח להחזיר עטרת פרנקפורט ליושנה, כשלימות מגמתו של הגרש"ר הירש זצ"ל. הנה כך כתב הסבא זצ"ל באחד מהמאמרים שהופיעו בחיבורו "דרך החינוך של רש"י הירש": "רק לימוד התורה בהעמקה, השקיעה הגמורה באוצר תורה מסוגל לקיים הקיום של כלל ישראל דרך הזעזועים הרוחניים העומדים לפנינו".

מפורסם בשם רבי יעקב זצ"ל, שהוא קבע כי בדברים הנוגעים לנשמת אפה יש היהדות, צריכים לשמוע את קולם של כל גדולי ישראל, גם כאלה שאינם אנשי "אגו"י. האם אכן התקבלה באגוד"י עמדתו בזה, ובמה זה התבטא למעשה?

"אכן כך היתה דעתו והנהגתו, וכך היה פשוט אצלו, שכן כפי שציינתי אגודת ישראל לא הייתה אצלו ענין של מפלגתיות, אלא במטרה אחת ויחידה, להשליט את שלטון התורה על חיי הכלל והפרט, וממילא לא היתה אצלו שום נפקא מינה בין גדולי ישראל שהשתייכו לאגו"י לבין גדולי ישראל שלא השתייכו לאגו"י. ואין צריך לומר שלא נשמעה ממנו אפילו מילה אחת נגד אותם גדולי ישראל שהתנגדו בחריפות או אפילו לחמו כנגד אגו"י."

אחד מראשי אגו"י אמר לי פעם הגדרה על הסבא זצ"ל: "יש כאלו כאשר אומרים התפילה ויעשו כולם

בירושלים מטעם אגו"י, אמנם מרן הגר"ז מבריסק זצ"ל בחכמתו מנע זאת, כי העדה החרדית פנו אז למרן מבריסק והציעו לו את רבנות העדה, מרן ז"ל לא ענה דבר ברור רק ביקש מהם שהוא רוצה שהמינוי יהיה גם מטעם אגו"י, ובקשו ממני אז לכתוב לסבא לארצות הברית שהיות והרב מבריסק מתעניין ברבנות של החרדים בירושלים רוצה את הסכמת הסבא בתור נשיא של אגו"י. כמובן שהסבא זצ"ל השיב מיד במכתב אלי בו הוא מביע את הסכמתו להצעה מכובדת כזאת, ואכן אנשי העדה החרדית מסרו מכתב הכתרה למרן הגר"ז זצ"ל, אבל לא היה ברור אם קיבלה אם לאו, ואחר כך כאשר פנו אליו עסקני האגודה לברר אם אכן קיבל את הרבנות או לא, אמר להם מרן ז"ל, למאי זה נפקא מינא לכם, 'אויף איך בין איך רב...' (מה זה משנה לכם, עליכם אני רב...), וכמובן שעל ידי זה התבטלה כל התכנית שאגו"י תמנה רב מטעמה...

במה התבטאה ההערכה הגדולה של גדולי ישראל, לפעולותיו של מורנו רבי יעקב, וההכרה שהוא הגבר שמשמש ידא אריכתא שדהם לפעולות להצלת היהדות?

תעודת "מורנו הרב" שנמסרה לסבא זצ"ל בכנסיה הגדולה השניה בשנת תרפ"ט בחתימת גדולי וצדיקי הדור זצ"ל לא הייתה הבעה מילולית בלבד, כי אותם הגדולים - ביניהם מרנן החפץ חיים זצ"ל, האדמו"ר מגור והגאון רבי חיים עוזר, והאדמו"ר רבי ישראל מצ'ורטקוב זצ"ל, לא פיזרו תארים "סתם" וכל דבריהם היו מחושבים, כל שכן חתימתם בכתב. כך גם כן מרן הגר"ח מבריסק, שכל

והוא התקשה להאמין לתיאור, עד שפעם הלכתי יחד עמו אל האדמו"ר, והוא עמד נפעם נוכח המחזה! אני גם זוכר שהרבי היה שולח שליח לעתים קרובות לשאול בשלומו של הסבא רבי יעקב זצ"ל.

במשך השנים, וכפי שרואים עד היום, בכל מערכה ציבורית ישנם "שועלים קטנים" שמנסים להשיג הישגים אישיים על חשבון היהדות כולה, האם ידוע לראש הישיבה על מקרים בהם מורנו ר' יעקב זצ"ל נאלץ להאבק כנגד עסקנים שכאלה, והאם יש דוגמה למקרים בהם הוכח לכל עד כמה מורנו ר' יעקב עושה רק מה שגדולי ישראל מורים

זו אכן שאלה גדולה... בתוכני אגו"י היו כל מיני עסקנים שונים עם מטרות שונות ודעות ושיטות שלא תאמו תמיד את מטרותיה ומהותה של אגו"י כפי שהוא רצה. באמת זה הסב לו צער רב, ועל אף היותו במהותו איש שלום אשר תמיד עמל בכל כוחו להשכין שלום בתוכני אגו"י, הוא לא תמיד הצליח לגשר בין הפערים הגדולים, הוא מאד סלד ולא סבל שקר ולשון הרע המצוי אצל עסקנים ופוליטיקאים, כל אלו גרמו לו צער ועגמת נפש מרובה.

אספר על מאורע בונכחתי בעצמי, היה זה בימים של תחילת קום המדינה כשגברה במועצת גדולי התורה הדעה להשתתף בבחירות ל"כנסת", סבא עמד בתוקף על כך שאלו המשמשים נציגים ב"כנסת" אסור להם להיות במקביל בין ראשי ומנהיגי אגו"י, כי הם עלולים להטות את אגו"י מדרכה בגלל השפעת השלטונות והמדינה שבה הם מעורים מתוקף תפקידם. הסבא זצ"ל גם פירסם דעתו זו, ומשום זה היה לו ויכוח נוקב עם ראשי אגו"י האם החלטה שכזו תקבל. זכורני לה ויכוח נוקב זה בבית אבא שהיה לה המשך עגום, ואז קפצה עליו זקנה ולמעשה בגלל כך ובגלל שהוא איבד השפעתו באגו"י, הוא פרש מעסקנותו הציבורית.

ביחוד בלטה התמרמרותו על עסקנים מאגו"י, שפעלו מעצמם בלי הוראות דעת תורה בתקופה שאחרי השואה וקום המדינה, בימים בהם שלט אי סדר בלבול ומהומה בקרב אגו"י, בלבול שנבע מכח המהפכות הגדולות שעברה היהדות החרדית בשנים הקשות של המלחמה ושל קום המדינה. ואיתי מכתב שכתב הסבא זצ"ל בשנת תש"ה לחותני הרב משה בלוי זצ"ל, בזה"ל: וויר ביידע גלייכען צוויי געזונדן רעדערן די אן איינעם צעבאכענען וואגען הענגען זיך אבער נישט מער לאז לאזען קענען" (-שנינו דומים לשני אופנים בריאים שתלויים

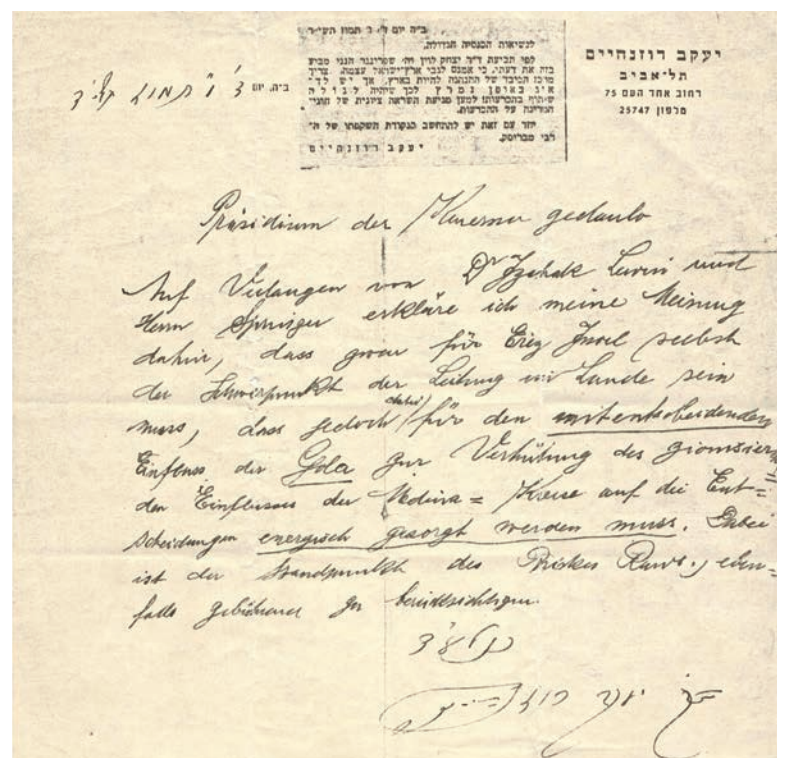
וכוונתו לשם שמים להרים קרן הדת. יש תחת ידי מאות מכתבים ממרן הגאון רבי חיים עוזר זצ"ל ועוד גדולי ישראל, שכותבים אליו בהערכה עמוקה בלתי רגילה ובכל דבר רוצים לשמוע חוות דעתו בענינים העומדים על הפרק.

סיפר לי עד ראיה מזקני חסידי בעלזא, כשכ"ק האדמו"ר ר' אהרן זצוק"ל שהיה פעם בקיץ במקום הרחצה בהאמבורג ליד פרנקפורט, בא הסבא זצ"ל לבקר אותו, והיה זה בימי בין המצרים, וכל מה שהעיק על לב הסבא זצ"ל ובשל כך הוא ביקש להתייעץ איתו היתה בקשתו שיסייע לו בעצה, כיצד אפשר להגיע לשלימות הרגש עונג שבת גם בשבת חזון שצער החורבן מעיק על הלב.

הרבי זצ"ל התפעל ביותר מזה שאלו הן דאגותיו של מנהיג ציבורי, ואולי מזה נבעה ההערצה הגדולה של האדמו"ר זצ"ל אליו, כפי שנוכחתי פעמים רבות. אני הייתי רגיל לבקר אצל האדמו"ר זצ"ל בהיותו בשכנות בית אבא ז"ל בתל אביב, מאחר והרבי לא הסתכל בפני המבקרים היה צריך בכל פעם להציג את עצמי, וכל פעם אמרתי כי הנני נכדו של מורנו ר' יעקב, והרבי שהיה חלוש "קפץ" ממש מכסאו ברגע! ודבר זה נשנה ממש כל פעם, זכורני שסיפרתי את הדברים לחותני הרב משה בלוי זצ"ל

מילה שלו היתה מדודה, והוא כתב אליו במכתבו את התואר: "ירא ד' באמת". וכן נאמר לי שביטוי שכזה נשמע ממרן הגאון רבי ברוך בער מקמניץ זצ"ל בשם רבו מרן הגר"ח מבריסק.

אין ספק כי מה שגדולי ישראל סמכו ידיהם על אגודת ישראל בעת יסודה, לא היתה זו אלא מפני שראו את העומד בראשה, את יראתו וצדקתו

בעגלה שבורה אולם אין בכוחם עוד להפרד ממנה...).

מה היה סוד היכולת של מורנו ר' יעקב לשלב את השיטות השונות, זו של יהדות אשכנז, עם זו של יהדות פולין, יהודי הונגריה וגדולי ליטא, הסידים ו"מתנגדים", בקהילות שונות, עם מנהגים שונים, הוא הצליח לאחד את כולם, בנקודה המרכזית של להרבות כבוד שמים, איך זה נעשה? ואיך ניתן להגיע לזה? "גם כאן התשובה היא משום שכל כוונתו היתה לשם שמים, הוא היה מחשיב ומעריך את כולם וראה בכל אחד מהם את הטוב שבו ואת המעלות המיוחדות שבכל חוג. במאמריו הוא מזכיר הרבה את שאיפותיו לשלב את המהלכים השונים, כמו לשלב את הרצינות והכנות של חרדי אשכנז, עם לימוד התורה והווארמקייט [החמימות] של אנשי פולין וכדומה, כל שאיפתו היתה להרבות כבוד שמים בעולם".

עולם התורה כיום, במיוחד בארץ הקודש, נמצא באחת משנותיו הקשות והמסוכנות, כאשר רבים קמים מבית ומוחין לנפות חליצה לקעקע ולפגוע בלומדי התורה. האם יש מפר, שאותו ניתן לקחת וללמוד מדרכיו של הסבא הגדול, שישמש אותנו לתמרון ולמגדלור מורה דרך, מה הדרך הנכונה להתמודד אל מול פני הסכנה?

"את המצב הזה שאליה הגענו, חזה הסבא זצ"ל מראש וכפי שהוא כותב במכתב לקרובו כי בעיניו יגיע יום שיהיה בלתי אפשר לחנך ילדי

"אספר על מאורע בו נוכחתי בעצמי, היה זה בימים של תחילת קום המדינה כשגברה במועצת גדולי התורה הדעה להשתתף בבחירות לכנסת, סבא עמד בתוקף על כך שאלו המשמשים נציגים בכנסת אסור להם להיות במקביל בין ראשי ומנהיגי אגו", כי הם עלולים להטות את אגו" מזדרכה בגלל השפעת השלטונות והמדינה שבה הם מעורים מתוקף תפקידם. הסבא זצ"ל גם פירסם דעתו זו, ומשום זה היה לו ויכוח נוקב עם ראשי אגו" האם החלטה שכזו תתקבל. זכורני ויכוח נוקב זה בבית אבא"

ישראל לתורה במדינה הציונית. במכתב מיום ד' מנ"א תש"י, הנמצא תחת ידי (תורגם מגרמנית) הוא כותב: "אולם פחות מאושר אני ממצב הכללי והיהדות אשר הטובים ביותר ואנשי אמת נמצאים ביאוש ואינם מאמינים שאפשר להפוך מדינה של מתנכרי תורה למדינה של יהודים ושיתכן האפשרות על אדמת ארץ ישראל לחנך דור של יהודים אמיתיים. דבר נורא הוא לחיות באוירה כזו, ומי יודע כמה זה יארך. אני מצפה ליום שאוכל

להסתגר בד' האמות, כי אין לי הכח לעשות את הבלתי אפשרי ובפרט שאין לי השפה העברית, השפה היחידה המובנת לדור החדש. אצלכם באמריקה ואנגליה נקל יותר לסבול המצב מאשר הרואה את המציאות כמו עיניו".

אין ספק כי משנתו ודרכו אקטואלית מאד בימינו, אנו צריכים ללמוד מדרכיו וממלחמתו למען היהדות הנאמנה, ולהמשיך בדרך זו לעמוד על המשמר, זו הייתה כל שאיפת ומגמת חייו לראות בהמשך הדרך המסורה לנו מדור דור, בדביקות מוחלטת בתורה ובמסורה, להחזיר עטרה ליושנה, ולהחזיר את כבוד התורה, גדוליה, ולומדיה, בישראל כמו שהיתה בימי קדם.

אסיים באפיזודה מפורסמת שהיתה בוורשה, המסמלת את דרך החיים של הסבא ז"ל, באחד הימים כאשר הוא נאם באסיפת עם, באו צעירים ציונים להפריע, וכאשר הוא דיבר בהתנגדות על הציונים, והכריז כי על היהדות החרדית לייצג את עצמה בפני אומות העולם, צעקו כנגדו: אתם "מוסרים". לתמהון הקהל ענה הסבא על אתר "צדקתם, אנחנו מוסרים", והסביר את עצמו מיד והוסיף: "מוסרים אנו את נפשנו לאבינו שבשמים..."

רצינו לבקש את ברכת ראש הישיבה עבור קוראי "הפלס", בני התורה העומדים על משמר היהדות הצרופה, ועומדים בגבורה כנגד יד השלטון הרע המבקשת לעקור ח"ו היה לא תהיה, את בני התורה ממקור חיותם.

"אפשר לומר בהחלט שהדרך של בטאון 'הפלס' היא הגשמת רצונו של הסבא זצ"ל, והגשמת חזון אגודת ישראל כפי שהוא שאף ורצה, שהרי זאת היתה מטרת יסודה של אגודת ישראל: לתת במה ציבורית לדעת תורה האמיתית בלי פשרות, לפרסם את הוראות גדולי התורה והיראה נוטרי כרם בית ישראל ודעתם, ולהיות חומת מגן ליהדות החרדית ממחריביה ומהרסיה.

אין ספק, שהדרך של עמידה על משמר הדת ללא חת, כפי שבא לידי ביטוי בבטאון "הפלס" מאז ייסודו, הוא המשכת מטרתה של "אגודת ישראל" כפי שהתיסדה, ועל הדרך שהסבא זצ"ל רצה לראותה". ❖

שלמי תודתנו לידיד המערכת הדגול הרה"ג רבי שלום אליעזר רוטר שליט"א, ולנכדו של הגאון הגדול שליט"א ה"ה הרה"ג רבי יחזקאל שלינגר שליט"א, על סיועם הנמרץ לכתבה זו

במשוך היובל

דרך כוכב מייעקב

עשרת התחנות המרכזיות בחייו מלאי המעש של מורנו רבי יעקב רוזנהיים זצ"ל, נשיא 'אגודת ישראל' העולמית, שלוחא דרחמנא ומלח נאמן בספינת היהדות החרדית כולה, על כל שבטיה ועדותיה

זאב פלדמן

של המבורג אמר עליו כי אין לו ספק שרבי יעקב בקי בכל הש"ס, אך הוא מסתיר זאת בפני מכריו. אף יד וחלק בתורת הח"ץ היתה לו לר"י רוזנהיים, דבר שהביא אותו לגנוז את אחד מנאומיו. היה זה לאחר שהכין נאום מיוחד לפתיחת 'הכנסיה הגדולה', אך לאחר שטענו לו בני ביתו כי מעטים יבינו את עומק דבריו, הבנויים על ידיעות עמוקות בחכמת הנסתר, גנזו וכתב נאום אחר השווה לכל נפש.

שח רבי יצחק מאיר לויין כי אביו הרב מבענדין זצ"ל הכיר את ר"י רוזנהיים עוד בהיותו צעיר לימים, בעת שהיה נפגש עמו מידי שנה באחת מעיירות המרפא בגרמניה. כאשר התפרסם ברבים שמו של רבי יעקב, התבטא הרב מבענדין זצ"ל באוזני בני ביתו: 'כל שנה כשפגשתי אותו, ראיתי והכרתי בו כי מאז השנה הקודמת עלה בתורה וביראה!'

היום בו שקע כולו בעולם של רוחניות היה בשבת קודש, כאשר שנים רבות היה עורך מיד אחר תפילת מוסף את סעודת יום השבת, כאשר היא עצמה היתה מלאה וגדושה ברעיונות מעמיקים ביותר, ומיד לאחר שקע בלימוד התורה עד סמוך לצאת השבת.

עד אחרית ימיו, המשיך ר"י רוזנהיים לשקוד על תלמודו, גם בשעה שאת כל סדר יומו אפפה הפעילות רבת ההיקף. בערוב ימיו, כאשר קשה היה עליו העיון, התאונן רבות על כך שנמנע ממנו להגות בתורה, וכה מספר נכדו הגאון הגדול רבי אליקים שלזינגר שליט"א במאמר שפרסם ב'דגלנו' ככלות שנה לפטירתו זקנו ז"ל: "בסוף ימיו כאשר כוחותיו עזבוהו, על מה התלונן לפני כל מי שבא במגע אתו, על חסרון כח לימודו, על העדר כוחו להתפלל. זכורני, פעם נקראתי לעודדו, והוא יושב ליד גמרא

הלבטים הנפשיים הללו, שהלימודים באוניברסיטה יכבידו מאוד על המלחמה למען שמירת האמונה ויראת שמים בליבי. אושר החיים על פי דרך התורה ולימודה, העונג הרוחני של ליל שבת או של יום הכיפורים, היו בעיני יסודות הכרחיים לחיים ראויים לשמם, במידה חזקה כזאת, שהעמדותי לנגד רצון הורי 'לאו' מפורש מתוך החלטה נחושה". בפסקה אחרת שח רבי יעקב כי "לו הייתי מגלה באוזני הורי את הרצון לנסוע ללמוד באיזו ישיבה, ולא חשבתי אפילו על כך, היו רואים בה מעשה שיגעון..."

אפיזודה מרתקת אודות התנגדותו הנחרצת של ר"י רוזנהיים ללימודי האקדמיה, מובאת במאמרו של ר' חיים ויסמן שהופיע ב'דגלנו' אחר פטירתו של ר"י רוזנהיים: "שמעתי ממקור נאמן, כאשר הוריו ביקשו ממנו להמשיך בלימודים באוניברסיטה מחד, ואילו ליבו אמר לו כי עליו להתרחק מהאוניברסיטה כמטחוני קשת, כדי לשמור על טוהר יראתו - השפיע לרעה על בריאותו, עד שנחלש וחלה. הרופא שטיפל בו ידע את סיבת הדבר, ואמר להוריו: 'עליכם לבחור בין בן בריא וחזק ובין בן בעל תעודה אקדמאית!', מובן מאליו שתשובת הרופא שמה קץ לשידולי ההורים, וכך סייעו למוהר"י זצ"ל מן השמים ללכת בדרך אשר בחר בה."

ב

איש התורה והתפילה

גם בשעה שהשקיע ר"י רוזנהיים את כל הווייתו בעולמה של הפעילות הציבורית, לא זנח הוא מעולם את דף הגמרא.

בקרב בני משפחתו ידוע שרבה

היו מהקשים ביותר שידעה היהדות הנאמנה באשכנז. תנועות ההשכלה והרפורמה, עשו שמות בקרב היהדות הנאמנה, בכלל ובקרב בני הנוער, בפרט. מידי יום ממש נפלו חללים מבני היהדות החרדית, בידיהם של תנועות נוער שונות אשר כל מטרתם ותכליתם היתה להדיח את צעירי הצאן משמירת התורה והמצוות ומהאמונה בד' אלוקי ישראל.

לצד הגופים הכפרניים הללו, הגבירו רשויות הממשלה את לחצייהם על בתי הספר היהודיים להמעטת לימודי הקודש לצד הגברת לימודי החול, וכפי שכותב ר"י רוזנהיים עצמו בזכרונותיו: "כשנכנסתי בתרל"ז לבית הספר, הספיק כבר הלחץ הממשלתי, שהלך וגבר, להפחית את שעות לימודי הקודש לחמש עשרה, ואחר כך לעשר בסך-הכל, כך שלבסוף נשאר רק שש שעות בשבוע ללימוד הגמרא וארבע לתנ"ך!"

הירידה הרוחנית היתה מהירה וחדה, ולא רחק היום עד שרובם המוחלט של בני הנוער בגרמניה פרקו מעליהם עול מלכות שמים. לימים שח ר"י רוזנהיים כי זוכר הוא את דרשתו של הגרש"ר הירש זצ"ל שנישאה בהיותו כבן חמש עשרה שנה, ובה תיאר בכאב ובצער את מצב הנוער היהודי בפרנקפורט באומרו: 'כמה מאות נערים ונערות יהודיים בפרנקפורט מבקרים בבתי הספר העירוניים ורק שלוש מהם (!) אינם כותבים בשבת'...

מעניינת היא העובדה שכבר בצעירותו של ר"י רוזנהיים, ניבטו בו ניצני טוהר ההשקפה. היה זה בימי נעוריו. הוריו ביקשו שיפנה ללימודים באוניברסיטה, אך הוא סירב בנחישות מוחלטת, וכפי שהוא מספר בזכרונותיו: "אף חששתי באופן אינסטיקטיבי, וזכורני עדיין היטב את

רבי יעקב רוזנהיים ואגודת ישראל' - תרין רעין דלא מתפרשין. קשה להפריד בין שני השמות הללו, הם בחינת גוף ונשמה. הוא הקים את מבנה התנועה, יסדה, טיפחה ונפחה בה נשמת חיים" - כה כתב הרב שלמה זלמן מוזס, בטור מיוחד שפרסם אודות מורנו רבי יעקב רוזנהיים זצ"ל, נשיא 'אגודת ישראל' העולמית. במלאות יובל שנים להסתלקותו של מורנו רבי יעקב רוזנהיים זצ"ל, צעדנו והתחקינו אחר עשרת התחנות המרכזיות בחייו הציבוריים, גדושי העשייה ומלאי הפעלים לטובת היהדות החרדית כולה, על כל שבטיה ועדותיה, שנבעו כולם מתוך רצון עז ובווער להרבות כבוד ד' ותורתו בעולמנו.

בצעידת תחנות חייו של רבי יעקב ז"ל, נעזרנו בספר 'זכרונות' שכתב רבי יעקב עצמו בשפה הגרמנית ולאחר מכן תורגם הספר ללשון הקודש. בהקדמת המהדורה החדשה ביטא הוא את מטרת כתיבת זכרונותיו: 'אסתפק רק לציין שלא לכבודי ולא לכבוד בית אבא, העליתי בכתב את זכרונותי. מגמתי היתה להציב, במידת יכולתי הצנועה, מצבת זכרון לתקופה זו בחיי האורטודוקסיה הגרמנית בפרט, ו'אגודת ישראל' העולמית בכלל, למען ידעו גם הבאים אחרינו את לבטינו וניפיונותינו, מאבקינו, נצחונותינו וכישלונותינו, וילמדו מהם'.

א

על המשמר בנערותו

ימי נעוריו של רבי יעקב רוזנהיים,

אך "הרשעים כים נגרש - השקט לא יוכלו". ככל שחלף הזמן, על אף הנסיונות שבחלקם הגדול נחלו, כאמור, הצלחה מרובה לעצור את המשחית מבעוד מועד, הרי השפעתם של התנועות הזרות התחזקה והתגברה בקנה מידה עולמי, עד שלפני כמאה שנה הורגש הצורך החיוני כי יש להציב תשובת משקל נגדית בצורה שתאגד יחדיו בצורה עולמית את כלל ישראל החרד לדבר ד', על כל שבטיו, חוגיו ועדותיו. ארגון זה, סברו ההופכים ברעיון, יהיה בעל מעמד עולמי ובעל כח להתמודד עם הרוח המהפכנית ששררה בחוצות ולהציב אלטרנטיבה ראויה והולמת בצורה כלל-ישראלית.

את הרעיון הגה ויסד הגאון רבי יצחק אייזיק הלוי זצ"ל, בעל ה'דורות ראשונים', אשר פנה לגדולי התורה שבכל אתר ואתר ועורר על הנחיצות שבהקמת הארגון. באחד ממכתביו הרבים ששיגר באותם ימים, פנה הוא בזעקה ותחינה הנשמעת מבין שורות האיגרת, ובה תיאר את המצב הנורא בו היה שרוי כלל ישראל: 'ואיך שייך שב ואל תעשה עדיף, בימינו אלה אשר הדליקה לפנינו, ובכל יום ויום הדליקה מתפשטת יותר ונאכל גדיש וקמה לעינינו. והלא בשעת חירום, יש בזה דין יצא חתן מחדרו וכלה מחופתה!'

את אחד ממכתביו הראשונים בענין, שיגר הגרי"א הלוי זצ"ל לר"י רוזנהיים, וכה כתב לו בתוך דבריו: 'מעלת כבודו נוצר לגדולות, והפראע העראיינינגונג' (- התאחדות החרדים) עצמה גם היא לעולם לא תברא גדולות, כי אם אחרי אשר יוסד דבר גדול וכולל של כל היהודים החרדים לתורת ד'".

וממחשבה למעשה. ללא לאות החל רבי יצחק אייזיק לנהל בעשר אצבעותיו את הקמת התנועה החדשה, אשר שמה נקבע על ידו: 'אגודת ישראל', כשהוא מריץ מכתבים ומברקים לגדולי הדור זצ"ל בכל מקומות מושבותיהם, ובהם הודיע והתייעץ אודות הקמת התנועה. בעצתם של גדולי ישראל זצ"ל ומתוך ההתכתבויות החוזרות ונשנות עמהם, נפלה ההכרעה לקיום אסיפה גדולה בה יתכנסו גדולי ומאורי הדור לשם בחינת הרעיון של הקמת התנועה החדשה. לאחר דחיות שונות ועיכובים נקבע מועד ומקום האסיפה, בירח מנחם אב תרס"ט בעיירה באד-הומבורג הסמוכה לפרנקפורט השוכנת על נהר מיין.

ואכן בעיצומו של חודש מנחם אב תרס"ט, ולמשך שלושה שבועות התכנסו בעיירה באד-הומבורג, גדולי

ההגופים ההרסניים. כך, הוקמו, אפוא, ארגונים מקומיים שקיבצו תחתם את שומרי התורה והמצוות באזורם, תחת השמות 'התאחדות החרדים' בגרמניה, 'מחזיקי הדת' בגליציה, 'ארגון הקהילות היהודיות' בהונגריה, 'מחזיקי הדת' ברוסיה, 'כנסת ישראל' בפולין, ועוד. ארגונים אלו אשר איגדו, כאמור, את יראי ד' תחת אהל אחד, ראו הצלחה בפעילותם לעצור את המשחית עוד בטרם בואו לנגוף באזורם ורכים ניצלו בזכותם מלהתפס במתלעות השמד הרוחני. פעילות ארגונים אלו, נעשתה מלבד ענין הפרדת הקהילות בפועל שנעשה בהונגריה, מיסודו של מרן ה'חתם סופר' זיע"א אשר טבע את היסוד והחוק: "חדש אסור מן התורה!"

בעשרות שנות קיומה של 'התאחדות החרדים' בגרמניה, פעלה היא רבות להצלת נפשות ישראל מדרת שחת, ואך טבעי היה שר"י רוזנהיים ישתלב בין שורות פעיליה ועסקניה. ואכן, בשנת תרס"ו כבר מונה הוא למרפז עניני ההתאחדות, אשר קיבלה נתופה רבה עם הצטרפותו.

בשנות פעילותו ב'התאחדות החרדים' עשה ר"י רוזנהיים רבות להעמקת פעילותה והשפעתה להציל את נשמתה של היהדות הנאמנה שכמעט וטבעה במצולות ים הכפירה.

ד

הקמת 'אגודת ישראל'

המצב הרוחני הנורא שתואר בקטעים הקודמים היה, כאמור, נחלתן של כלל מדינות אירופה. היהדות הנאמנה נלחמה בעור שיניה על הישרדותה, אל מול התנועות הכפרניות אשר גמרו אומר להכרית את שם ישראל מעל ראשי עם קודש. מלחמה זו נוהלה, בין השאר, באמצעותם של הארגונים הנזכרים שהוקמו בכל מקום ומקום.

ארגונים שונים ומשונים שחרטו על דגליהם לערוך "תיקונים ושינויים" בתורת ישראל, בהלכה ובהשקפה, לצורך "התאמתם למציאות החדשה והמתקדמת", עפ"ל. תנועות הרפורמה וההשכלה, החלו לזרוע הרס וחורבן בכל מקום בו נעצו את ציפורניהם. כמגיפה רוחנית התפשטה השפעתם בכל מדינות אירופה, ורכים רבים נפלו לבאר שחת בעקבותיהם. ספרות תנועת ההשכלה יחד עם נאומי ראשיה שנישאו בשפת חלקלקות, הצליחו להדיח את המון בית ישראל מדרך התורה ויראת ד'. בהמשך השנים, התאגדו גופים אלו בתנועות 'חובבי ציון', 'אליאנס', 'שומר ישראל', 'ה'בונד' ודומיהם, אשר חיזקו את השפעתם של כוחות הרשע והטומאה בכרם בית ישראל והעניקו רוח גבית ולגיטימציה רחבה לפעולותיהם ההרסניות.

בנוסף, אותם תנועות וגופים השתלטו בכח הזרוע על המוסדות הקהילתיים בכל מקום, תוך שהם מנצלים את מעמדם וכוחם המדומה לחקיקת גזירות וחוקים שיאפשרו להם להשיג את מטרותיהם - להסית ולהדיח את בית ישראל מדרך ד', מחד ולהצר את צעדי הדבקים באמונתם, מאידך.

לארגונים כפרניים אלו, הצטרפו בהמשך השנים שני תנועות אשר חיזקו ואף הגבירו את ההשפעה הקלוקלת וההרסנית להפוך את בית ישראל ולעשותו, ח"ו, ככל העמים, הלא הם הציונות ורעותה המזרחי. רעיונם הקלוקל פיעם כארס של עכנאי בליכות רבים וטובים שנפלו שדודים ברשתם עד שנשרו מחיקה של היהדות הנאמנה ומקיום מצוותיה. גדולי ומאורי הדור זצ"ל אשר ראו את המצב הנורא לנגד עיניהם, בו מידי יום ביומו מאבדת היהדות החרדית לדבר ד' עוד ועוד מטובי בניה, החלו לפעול לצמצום ואף לביטול השפעתם הנוראה של התנועות הכפרניות

פתוחה, בוכה. על שאלתי מה בכיה זו, נעניתי בהבעת תוגה 'איני מסוגל עוד להבין את התוספות שלפני'. יעצתי לו ללמוד דיבור התוספות שלאחר זה, שהוא קל הבנה יותר, ותשובתו בצידו: 'כתוספות זה אני עומד, איך אעבור עליו בלי להבינו? ...'

אף תפילתו היתה מיוחדת ובשעה ששפך שיח, נראה היה כעבד העומד להתחנן בפני קונו. וכה העיד עוד נכדו הגאון הגדול רבי אליקים שלזינגר שליט"א ברשימתו הנזכרת: "כמה זלגו עיניו דמעות בכל תפילת שמונה עשרה, תפילת חול פשוטה, גם בזקנותו וגם בצעירותו. תפילתו היתה רווית בכי". תפילותיו עוררו רושם רב על כל הסובבים ודמותו באותם רגעים נחקקה בליבם.

ג

"התאחדות החרדים"

"בניה הנאמנים של היהדות המסורתית, ירדו כיום בכל ארצות מערב אירופה לדרגת מיעוט. מתוך מאבק קשה נוכחו לראות שאכן אינם אלא מיעוט, ומתוך מאבק זה עם רוח הבגידה והתבוללות הכירו את שיטות מתנגדיהם, את האור והצל של תרבות תקופתנו הפונה עורף לערכי הדת. אנו מחזיקים מעמד במאבק זה, הודות להכרתנו שאם כי מעט ודל הוא מספרנו, אנו ממשיכים את שלשלת הדורות. אנו מייצגים את היהדות ההיסטורית ובכל מקום בו מתכנסים עשרה מאחינו החרדים לדבר ד', הם- הם נציגי עם ישראל הנצחי, כי בתוכם שוכנת נפש העם הזה, בתוכם תורת ד'", במילים אלו ביטא ר"י רוזנהיים את הצורך בקיומה של 'התאחדות החרדים' באשכנז, בדו"ח שהגיש לכינוס ההתאחדות בשנת תרס"ב.

בפרספקטיבה של מבט לאחור, ניתן להצביע כי הנצר ששמנו התפתחה והתייסדה תנועת 'אגודת ישראל' העולמית, היתה 'התאחדות החרדים' באשכנז, אותה יסד הגרש"ר הירש זצ"ל.

כדי להבין על מה ולמה הוקמה 'התאחדות החרדים', וכמה ארגונים נוספים במדינות נוספות ברחבי אירופה, שומה עלינו להקדיש מעט רקע להבנת מאורעות אותם שנים ואלו שקדמו להן.

היה זה לפני כמאתים וחמישים שנה, התהפוכות המדיניות ברחבי הגלובוס, בצירופם של גישות ליברליות ומהפכניות שחדרו לכל תחומי החיים, הביאו לשינוי רוחני כללי בחיי היהדות בכל אתר ואתר. בזה אחר זה, החלו לצוץ ולקום

וצדיקי הדור בראשות מרנן רבי חיים סאלאוויצ'יק זצ"ל מבריסק, רבי חיים עוזר גרודז'נסקי זצ"ל מוילנא, רבי אליעזר גורדון זצ"ל מטלז, כ"ק האמרי אמת זצ"ל מגור, רבי אליעזר רבינוביץ זצ"ל ממניסק, רבי שלמה זלמן ברויאר זצ"ל מפפד"מ. לצידם התכנסו ובאו שלוחיו של גאון הדור רבי דוד פרידמן זצ"ל מקרלין, נציגי קהילות מהונגריה, פטרבורג, וורשה, לודז' וראשי 'התאחדות החרדים' מאשכנז בראשות רבי יעקב רוזנהיים. וכמובן רבי יצחק אייזיק הלוי זצ"ל עצמו שעמד בראשות המתכנסים וניצח על הדיונים הפעילים.

ועידת הומבורג, היתה בעצם אבן הפינה להנחת יסודותיה של 'אגודת ישראל' ומצינת בכתיבי קורות העתים כאסיפה שבה כוננה התנועה. נצטט, אפוא, שורות ספורות מתוך מאמרו המקיף של הרב אהרן סורסקי שפורסם בפתח הספר 'הכנסיה הגדולה', בו סקר את תולדותיה של 'אגודת ישראל' העולמית: "מבחינה רעיונית סיכמה ועידת הומבורג שעצם התאחדות יראי ד', גם מבלי שתשמש אמצעי להגשמת פעולה כלשהי, מהווה מטרה יסודית של 'אגודת ישראל', ואילו לפעול במישורים שונים לחיזוק הדת, הפצת תורה, מדיניות וכיו"ב, זהו ענין המתחייב כפועל יוצא מן המטרה הזאת. המושג ההיסטורי 'כלל ישראל' קיבל בהומבורג את פירושו האמיתי בניסוחו הבהיר של רבי יצחק אייזיק הלוי: 'היהדות החרדית היא לא עוד קבוצה או גוון בעם היהודי, אלא היא ורק היא 'כלל ישראל', אפס זולתה, לפי שהקב"ה אורייתא וישראל חד. אפילו אם יישארו יראי ד' רק עשרה אנשים, 'מנין', המנין הזה הוא כלל ישראל 'ואפילו אם יהיו כולם באיזה מדבר, הנה אך שם הוא משכן כלל ישראל (מתוך אגרתו של הגרי"א הלוי)".

בועידת הומבורג הוחלט ליפות את כוחם של מנהיגי 'התאחדות החרדים' שבגרמניה, ובראשם ר"י רוזנהיים, להקים ועד זמני שמושבו יהיה בפרנקפורט ותפקידו יהיה לערוך את ההכנות הדרושות לייסודה של ההסתדרות חרדית כלל עולמית ולקיים ועידה עולמית ליסוד התנועה. לאחר דיונים לא מעטים, הוחלט לקיים ועידת יסוד לתנועה החדשה בקטוביץ, עיירה קטנה שבקו הגבול בין גרמניה לאוסטריה, בהשתתפותם של גדולי ישראל ונציגי המדינות והקהילות השונות.

קשיים שונים ומכשולים משונים עמדו בדרכם של הגאון רבי יצחק הלוי זצ"ל והאישים הנוספים שפעלו עמו לייסוד התנועה החדשה. חילוקי

דעות לא מעטים בין מרכיבי היהדות החרדית, נתגלעו בעת ההכנות, כך שרק בחלוף כשלוש שנים (!) כונסה הועידה בקטוביץ.

התברר, אפוא, שלמרות שכל קהילות ישראל בארבע קצוות הארץ המשתייכים ל'אגודת ישראל', נמנו על ציבור החרדים לדבר ד' והקפידו בעוז על שמירת התורה והמצוות, מכל מקום הבדלי גישה ושוני מהותי היו גם בין הקהילות השונות לארצותיהם ועריהם. על כל פערים אלו היה צורך להקים גשר שעליו תצעד היהדות הנאמנה כולה, "ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם". אך בסופו של דבר, גם לפערים רעיוניים אלו, נמצאו הפתרונות ומועד האסיפה נקבע לחודש סיון תרע"ב.

ואכן, ביום י"ב סיון תרע"ב, הגיע הרגע המכונן שנחרט בדברי ימיה של היהדות הנאמנה. מאתם עשרים ושמונה איש מארצות שונות ברחבי העולם, שנענו לקול קריאתה של היהדות החרדית לחדש המלוכה ולהרים קרנה והודה, נאספו ובאו לקטוביץ, בראשות גדולי הדור מרן הגר"ח ע גרודז'נסקי זצ"ל, מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל, הגרי"א הלוי זצ"ל ועוד מגדולי התורה וכן עסקנים ואישי ציבור נכבדים ובראשם ר"י רוזנהיים.

בפתיחת הועידה נשאו דברים הגאון רבי שלמה זלמן ברויאר זצ"ל מפפד"מ אשר עמד על נחיצותה של 'אגודת ישראל' דווקא בעת שמשנאי ד' נשאו ראש, וכן רבי יעקב רוזנהיים שנשא נאום ארוך ומקיף בו תיאר את הצורך והנחיצות בהקמת התנועה החדשה לחיזוק התורה והיהדות בכל אתר ואתר ואת דרכי פעולתה.

במהלך הועידה הוקראו מכתביהם וברכותיהם של גדולי ומאורי הדור זצוק"ל שנבצרה מהם ההשתתפות בכינוס לצדיקים, כמו מרן ה'חפץ חיים' זצ"ל, מרן הגר"מ אפשטיין זצ"ל, מרן הגרי"ח זוננפלד זצ"ל, כ"ק ה'אמרי אמת' זצ"ל, כ"ק האדמו"ר מטשורטקוב זצ"ל, הגר"ח ברלין זצ"ל, כ"ק האדמו"ר מסוכוטשוב זצ"ל ועוד רבים וטובים. באגרותיהם הביעו גדולי התורה את תמיכתם ברעיון המופלא להקמת ארגון כלל-ישראלי שיאגד תחת קורת גג אחת את כל חלקי היהדות הנאמנה.

בדיונים שנערכו באותם ימים נשמעו סקירות מנציגי הקהילות השונות, אשר תיארו את מצב היהדות בעריהם וביישובם ואת נחיצותה של התנועה החדשה לפעילות רבת היקף להגדיל תורה ולהאדירה. לאחר יומיים גדושי פעילות

ננעלה הועידה אשר הכריזה על הקמת התנועה העולמית 'אגודת ישראל', והחלה באופן מידי לפעול להקמת נציגויות לתנועה החדשה בכל קצווי תבל.

הבשורה על הקמת התנועה התפשטה עד מהרה בכל תפוצות ישראל והשרתה רגשות שמחה וחדוה לאור העובדה כי מתאחדת כנסת ישראל יחדיו כאיש אחד לחיזוקה של תורה ומצוותיה. זמן מה לאחר מכן אף פורסם תקנון מקוצר של התנועה החדשה בו הופיעו בתחילתו המילים הידועות העומדות בבסיס התנועה: "המטרה הראשית של 'אגודת ישראל' היא לפתור ברוח התורה והמצווה את השאלות השונות אשר תעלינה יום יום על הפרק בחיי כלל ישראל". בתוך תקנון זה מופיעים סעיפים שונים המפרטים את פעולות התנועה החדשה, עניניה וסדריה.

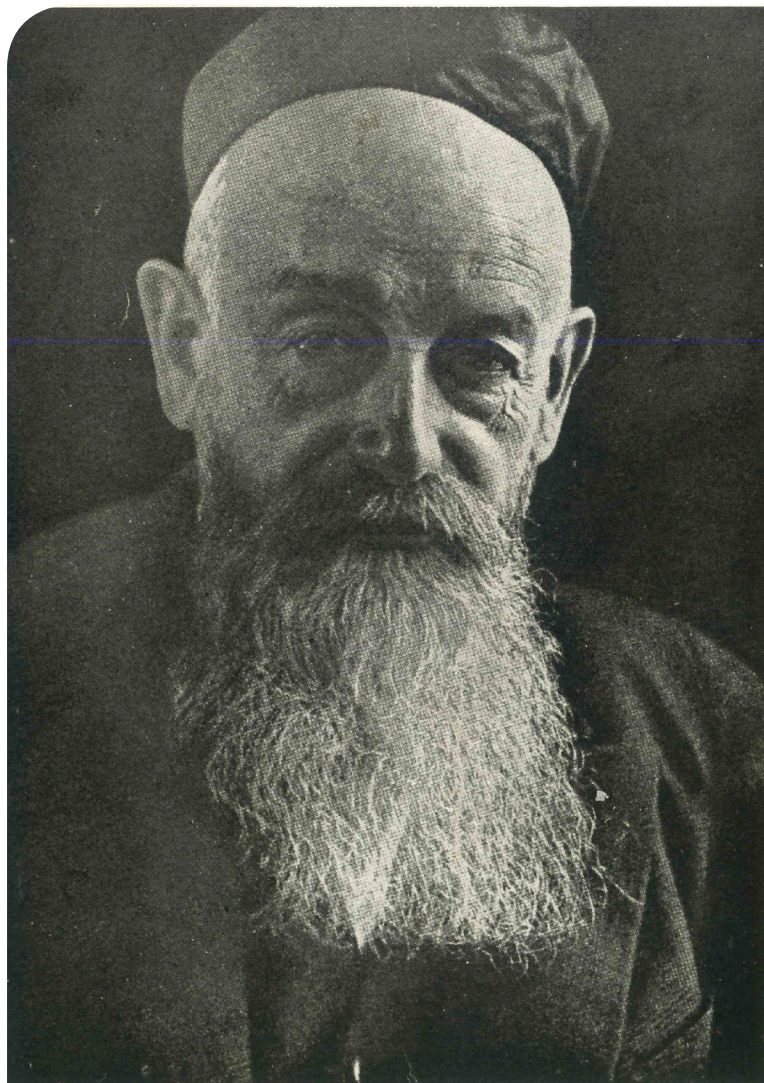
ה

נשיא 'אגודת ישראל'

מאותו היום, י"ב סיון תרע"ב, שבו הוקמה 'אגודת ישראל', ועד ליזמו האחרון בח' מרחשון תשכ"ו, היה ר"י רוזנהיים לרוח החיה באופני התנועה החדשה. במשך כיוכל שנים הקדיש הוא את כל זמנו וכוחו, מרצו ואונו עבור הכלל כולו, בלא כל אינטרסים אישיים או חשבונות אחרים.

נצטט שורות מפרקי המבוא לספר המונומנטאלי 'זרח השמש' - ייסודה ומשנתה של 'דגל התורה', המתארות את פעילותו רבת ההיקף של ר"י רוזנהיים, אשר עשה את חייו להפקר עבור הציבוריות הכלל-ישראלית: "בראש ובראשונה מבין העסקנים שעסקו בצרכי ציבור באמונה, הוא ללא ספק מורנו רבי יעקב רוזנהיים זצ"ל. כפי שהוא בעצמו כותב בשורות ספורות כיצד התייחס לפעילות ציבורית 'השנה שלאחר מכן העמידתני בפני תפקידים חשובים, אשר הטילו בצל במשך שלושים השנים הבאות את חיי הפרטיים והמשפחתיים, וריתקוני יותר ויותר לפעולותי שהלכה והתרחבה עבור כלל ישראל'.

"למעשה קיים הר"י רוזנהיים את קווי פעולתה של 'אגודת ישראל' כפי שבא לידי ביטוי בהרצאתו בועידת ציריך בתרע"ט, וכה היו דבריו 'הנהגה המצומצמת של 'אגודת ישראל' שמדיניותם היתה - אך ורק מדיניות יהודית לפי מיטב ידיעתם ומצפונם, מעולם בכל קוניונקטורה פוליטית, לא הכריע בפעולותינו מניע

אחר מאשר הדאגה לטובת עם ישראל בכללותו.

"ביתר שאת התבטא בהרצאת הפתיחה בקטוביץ' במשפט קצר, משפט שהכל בו, שהוא נקודת מוצא לכל עסקן אגודאי אמיתי בפעילות למען הכלל 'כי אין בדעתנו לייסד ארגון כיתר הארגונים, ארגון נוסף עליהם... המטרה הנשגבה העומדת לנגד עינינו היא הקמתו מחדש של קנין יהודי ישן נושן... וזאת היא על כן משמעותה של 'אגודת ישראל' לעורר לתחיה את גוף כלל ישראל, שזה כמאה שנה נשדדה ממנו נשמתו ולהחזיר לו את נשמת חייו".

את כל ייעוד חייו, ראה בסיוע ועזרה לזולת והתבטא כי בעבור כך נוסדה 'אגודת ישראל', ומעשה שהיה - כך היה: בימי מלחמת העולם השנייה, כאשר שהה ר"י רוזנהיים בלונדון, השתתף הוא באסיפת עסקנים שדנה באפשרות להציל קבוצת נערות יהודיות פליטות מוינה, באמצעות הגדרתן כ'עוזרות ומשרות', כאשר זו היתה האפשרות היחידה באותה עת להצילן. הדיון בנושא התארך מאוד ומחמת כך נמנעה התייחסות המשתתפים לנושאים אחרים שעמדו על סדר היום. אחד הנוכחים התמרמר על כך והתבטא כי 'בגלל המשרות הורסים בידיים את 'אגודת ישראל'".

על אתר קס ר"י רוזנהיים מכסאו וקרא ברגש: 'כדי להציל נערה משרתת יהודיה אחת, היה כדאי כל ייפוד 'אגודת ישראל'!"

1

הכנסיה הגדולה

אחד המאורעות המכוננים בחייו של ר"י רוזנהיים היה מעמד 'הכנסיה הגדולה' הראשונה שהתכנסה בווינה בחדוש אלול תרפ"ג. למעמד זה אליו נקבצו ראשי אלפי

ישראל ובראשם מרן ה'חפץ חיים' זצ"ל, מרן הגר"ע גרודז'נסקי זצ"ל, כ"ק ה'אמרי אמת' מגור זצ"ל, ועוד מגדולי התורה והחסידות מכל רחבי העולם היהודי, קיווה וייחל רבי יעקב ז"ל. לא היה קץ לאושרו ושמתו באותם ימים, בהם חזה בהגשמת חזונו ומשאלתו לאסוף את כל גדולי וחכמי הדור תחת קורת גג אחת בה יעוררו על חיזוק משמר היהדות הנאמנה מפני הרוחות הזרות והרעות המרחפות בחללו של עולם וכן יתקנו תקנות מיוחדות לחיזוק לימוד התורה ושמירת המצוות בקרב שלומי אמוני ישראל.

בהסרטה שפורסמה לפני כמחצית השנה מרגעי הכניסה לאולם הכנסיה הגדולה הראשונה, בה נראים גדולי התורה ובראשם מרן ה'חפץ חיים' זיע"א, ניתן לראות את מורנו ר"י רוזנהיים משוחח בחינת רבה, כדרכו, עם צירי הכנסיה הגדולה ואישים שונים.

את החלטות מועצת גדולי התורה בנושאים שונים. בתום דבריו הכריז רבי מאיר את החלטת מועצת גדולי התורה להכתיר את נשיא התנועה רבי יעקב רוזנהיים, בתואר 'מורנו הרב'. מחיאות כפיים סוערות נשמעו באולם כולו, אך אחד הנוכחים נע על מקומו באי-נוחות: 'מורנו הרב' בעצמו! ר"י רוזנהיים ניסה להתקומם באומרו שכתושב פרנקפורט, הינו כפוף לתקנות 'אגודת ישראל' המקומית, שאינן מאפשרות לו לקבל תארים מסוג זה...

הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל התנשא במלוא קומתו ההדורה, ובקול פסקני קרא: 'הלא זה עתה קראנו את ההחלטה בנוגע לסעיף 4, כי בעניינים בעלי אופי כלל-עולמי, מופקדת סמכות ההכרעה היחידה בידי מועצת גדולי התורה העולמית. איננו מוכרחים, לפיכך, להקטין אפילו במלוא נימה את כח השפעתה של המועצה העולמית, עד כדי שתהיה כפופה לתקנות מקומיות של איזה סניף שהוא. רבי יעקב רוזנהיים איננו שייך לעיר אחת או לארץ אחת, הוא לא של פרנקפורט גרידא, הוא שייך לכלל ישראל... לכן זוהי חובתו להרכיב ראש בפני החלטת מועצת גדולי התורה ולקבל את התואר לכבודה של היהדות החרדית המאורגנת בעולם כולו.

באולם השתררה דממה מתוחה. כל העיניים נישאו לר"י רוזנהיים שנאבק, במחשבה, עם עצמו, אך לבסוף התרומם הוא מכסאו ובקול רגש קרא: 'שהחיינו!' רעם של מחיאות כפיים וקריאות 'מזל טוב' הרעידו את האולם הגדול מקצה לקצה. הקהל פצח בריקוד

ואכן, כבר במעמד הפתיחה נשא ר"י רוזנהיים דברי פתיחה וברכה, מיד לאחר דברי הסבא קדישא מרנא ה'חפץ חיים' זצ"ל וחזרת דבריו בקול רם על ידי הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל. בדבריו קידם רבי יעקב את המתכנסים לחיזוקה של התורה והיהדות שנתאספו מכל קצוות תבל. כמו כן בעת מושב נעילת הכנסיה הגדולה נשא הוא דברים נלהבים שעוררו התרגשות רבה בקרב הנאספים. הלהט המיוחד בו נשא את דבריו, יחד עם כושרו הרטורי, היו לשיחת היום ובעיתוני התקופה באה התייחסות מיוחדת אודות כך. באחד מהעיתונים תוארו נאומיו של ר"י רוזנהיים במילים אלו: 'הקהל כולו הוקסם מאופן ביטוי הנפלא, מרעיונותיו הנשגבים להנחלת המורשת, מהתלהבותו המרתקת, מאש הדת הבערת בדבריו הכנים והשנונים... אלפים ישבו מסומרים למקומם ובנשימה עצורה הקשיבו למשאו המקסים".

אף בכנסיות הגדולות הבאות, וכן בכל כינוס אגודאי, היה רבי יעקב ראש המדברים שדבריו הנרגשים נשמעו בקשב רב וזכו להדר רב.

2

תואר 'מורנו הרב'

אלול תרפ"ט. בווינה התכנסה 'הכנסיה הגדולה' השנייה בראשות מרנן ורבנן גדולי הדור ומאוריו זצ"ל. לקראת תום הכניסה הגדולה הקריא הגאון הנודע רבי מאיר שפירא זצ"ל

סוער, כאשר בכמת הנשיאות נישאו על כפים הגר"מ שפירא זצ"ל ור"י רוזנהיים ז"ל.

כעבור ימים ספורים התפרסם כתב הכתרת תואר 'מורנו הרב', עליו חתמו מרן ה'חפץ חיים', מרן הגר"ע גרודזינסקי, האדמו"ר ה'אמרי אמת' מגור, האדמו"ר מטושרטקוב, הגר"א לוי'ן מרישא, הגר"ל צירלסון מקישינב והגר"מ שפירא מלובלין.

בכתב ההכתרה נכתב כך: "בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל בימי אלול תרפ"ט בעיר וינא אל הכנסיה הגדולה השניה של 'אגודת ישראל' החליטה מועצת גדולי התורה בהסכמתם של צירי הכנסיה הגדולה לכבד את אחד ממחולליה ומנהיגיה של 'אגודת ישראל' העולמית איש חי ורב פעלים גדול התורה והמדע לוחם מלחמת ד' בעוז מר יעקב ראזענהיים שליט"א מפראנקפורט דמיין בתואר מורנו הרב. השי"ת יאריך ימיו ושנותיו ויחדש כוחותיו בעבודתו עבודת הקודש מתוך נחת רוח ושלוות הגוף עד שזוכה לביאת גואלנו הצדק, אמן".

ה

הצלת נפשות - בין שתי מלחמות העולם

בהיותו אחד ומיוחד שבין עסקני התקופה, הועידה ההשגחה העליונה את ר"י רוזנהיים לפעול להצלת נפשות, הן ברוחניות והן בגשמיות, בימי מלחמות העולם, הראשונה והשנייה.

כרכים מתושבי גרמניה, סבר ר"י רוזנהיים שהמלחמה תארך חודשים ספורים בלבד... "בלב שלם", מספר בזכרונותיו, "הנחתי את כל המסמכים שהוכנו לקראת ה'כנסיה הגדולה' (שיועדה במקורה להתקיים באלול תרע"ד. ז' פ') לתוך תיק שרשמתי עליו 'לאחרי המלחמה', וחשבתי ש'הכנסיה' תתקיים בעוד חודשים אחדים".

אלא ש"רבות מחשבות - ועצת ד' היא תקום", העולם כולו הוטל לתוך מערבולת דמים ותמרות עשן, שהפכו תבל על יושביו. חלום כינוס ה'כנסיה הגדולה' בעת זו נגנז (עד לקיומו בפועל כעשור שנים לאחר מכן, בחודש אלול תרפ"ג וכמסופר), ואת מקומו תפסה פעילות תמידית להצלת נפשות, ברוח ובגשם, בעיקר של פליטי המלחמה שנדו ונעו ממדינה למדינה.

נפנה כעת לתיאור קצר של ר"י רוזנהיים עצמו בזכרונותיו, המספר אודות פעילותה של 'אגודת ישראל'

אשר השתדל להשיג עבור יהודי פולין הגולים משטר של אוטונומיה לאומית וחילונית, המשוחררת מכל זיקה דתית, ועל ידי לכבוש את ליבם לרעיון הציונות. אל מול גוף זה, ביקשה 'אגודת ישראל', יחד עם התאחדות החרדים שבראשות ר"י רוזנהיים, להציל את נפשות יהודי פולין מידי מבקשי רעתם ונפשם ועשתה כל שביכולתה למנוע את השתלטותה של התנועה הציונית על חייהם ואמונתם של הפליטים. על אפיזודה מענינת שאירעה באותם ימים, שח ר"י רוזנהיים לימים כי באחד השבתות הופיע ד"ר קלעה הציוני בפני אחד מראשי הממשל הגרמני והודיע לו כי ה'ועד לעניני המזרח' בראשו הוא עומד, מייצג גם את היהדות האורתודוקסית. להפתעתו, שאלו המושל הגוי: 'כיצד יכול אדוני לייצג את האורתודוקסיה, לאחר שלא נמנע מלנסוע אלי בשבת?...'

כך, אפוא, פעל ר"י רוזנהיים, יחד עם אישים נוספים מבני חברתו,

באותם ימי רעה: "בפרוץ המלחמה גרם זרם פליטים מגליציה שחיפשו מפלט בווינה מפני הפלישה הרוסית, לגידול כביר ופריחת היהדות החרדית במקום, באיכות ובכמות... מרכז 'אגודת ישראל' בפרנקפורט פתח פעולה ענפה בשטח הסוציאלי, לעזרת פליטי גליציה. בין הפליטים האלה נמצאה גם התופרת העניה שרה שנירר מקראקא. היא היתה עובדת בשעות היום במקצועה כדי פרנסתה, ובערבים היתה משתתפת בהרצאות הרב פלש. הרצאות אלו עוררו בליבה את רעיון פעילות ההצלה הרוחנית של בנות ישראל והולידו ברכות הימים את יסוד תנועת 'בית יעקב'".

עם התקדמות המלחמה וכיבושן של חלקים מפולין בידי גרמניה, ניצבה 'אגודת ישראל' שבפרנקפורט בפני משימה חשובה ביותר - הדאגה לעצמאותם הרוחנית של יהודי פולין הגולים. הציונים הקימו להם או בכרלין גוף שנקרא בשם 'הועד לעניני המזרח' בראשותו של ד"ר קלעה,

לטובתם ורווחתם, הן הרוחנית והן הגשמית, של היהודים שנעו ונדו ממקומם מאימת המלחמה.

אף כחלוף עשרים שנה, כאשר שוב התגעש עולם בפרוץ המלחמה העולמית השניה. בראשית ימי המלחמה שהה ר"י רוזנהיים בלונדון, וכאשר גברו התקפות ה'בליץ' הגרמני, עבר להתגורר בניו-יורק.

אך גם באותם שנות רעה, לא זנח הוא את תפקידו כשליח נאמן לבית ישראל והוא פעל רבות להצלת היהודים שנותרו לפליטה מהרג וכליה. וכך, אפוא, מעיד ר' חיים ויסמן במאמרו ב'דגלנו': "בניו-יורק נודע לו על רציחות הנאצים, רבות התדבק על פתחיהם של שליטי אמריקה ועד ל'בית הלבן' הגיע במאמציו הכבירים להצלת אחים ממוות. בהזדמנויות אלו, הכיר אישית שאת הנשיא רוזוולט וכן את הנשיא טרומן".

ט

עלייתו ארצה

"אם אבוא פעם אחת לביקור בארץ הקודש, לא יהיו לי כוחות לעזוב אותה", כך התבטא ר"י רוזנהיים באוזני בני משפחתו כאשר שוחחו עמו, לאורך עשרות שנות חייו, על ביקור בארץ הקודש.

בהזדמנות נוספת אמר אודות כך: "בודאי שביקור בארץ הקודש היה מעניין אותי מאוד והיה גורם לי עונג נפשי רב. אך אין עוד ביכולתי להשתקע בארץ, ומשאהיה בה כבר מהיכן אקח את ההיתר לצאת ממנה?" עם הגיעו לגבורות, כאשר חש כי כוחותיו נחלשו, החליט ר"י רוזנהיים לעלות לחון את עפרה של ארץ הקודש. הכנות רוחניות וגשמיות רבות עשה הוא להגשים את משאלת ליבו.

ואכן, בקיץ תש"י עלה ר"י רוזנהיים ארצה. עם רדתו מכבש המטוס, השתטח ארצה ונשק לאדמתה של ארץ ישראל.

נצטט שורות ספורות מהתיאור ב'דגלנו' תחת הכותרת 'מורנו ר' יעקב רוזנהיים בארץ הקודש': "היה זה מחזה מרומם בשעה שהגיע מנהיגה של היהדות החרדית מורנו ר' יעקב רוזנהיים שליט"א לארץ הקודש, ביום שני בשעה תשע וחצי בערב.

זמן רב לפני שהגיע האוירון התחילו להתאסף מסלחה ושמנה של היהדות החרדית ועסקניה בשדה התעופה בלוד... חמש מכוניות משא מקושטות בסימאות לכבוד המאורע, הסיעו את המשלחות של צא"י מכל

חלקי הארץ ללוד, ועוררו תשומת לב ברחובות הערים והמושבות שעברו בהם. עם צאתו מהאזורים השטח מורנו ר' יעקב רוזנהיים ונשק את אדמת הקודש, עבר לאולם הגדול והתקבל בתשואות סוערות וקריאות 'יחי' על ידי כל הקהל, שנהר אליו בהערצה".

לידיעה נלווה מאמרו הקצר והקולע של רבי משה שנפלד, אשר בתוך דבריו כתב: 'זכתה ארץ ישראל וזכתה היהדות הנאמנה במיוחד, כי מורנו ר' יעקב רוזנהיים עלה להתנחל בתוכנו. עם עלייתו של המנהיג הישישי שליט"א שגדולי הדור האחרון סמכו את ידיהם עליו והכתירוהו כנשיא היהדות התורתית המאורגנת בעולם כולו, יום היסטורי הוא ל'אגודת ישראל', להבלטת והפגנת דבקותה בארץ ישראל. ביחד עם הנשיא מועתקת נקודת המרכז והכובד של 'אגודת ישראל' לארץ הקודש, לעובדה בעבודת השם ולשמירה מפני מחבלי כרם ד'".

'עם בואו של הנשיא', המשיך ר"מ שנפלד במאמרו, 'שאישיותו גולמת בתוכה את כל המעולה והטוב שב'אגודת ישראל', אפשר לקוות כי יוחזר לאותה התנועה בארץ ישראל שווי המשקל המוסרי שנתערער בשנים האחרונות במידה כה מבהילה, עד כי מ'אגודת ישראל' הארץ-ישראלית יוצאת תורת המריבה ודבר המחלוקת לכל תפוצות הגולה. למורנו ר' יעקב רוזנהיים, אשר משחר ימיו הגה את רעיון היהדות המאורגנת ונשא על שכמו את עול התגשמותו, הועידה ההשגחה העליונה לעת שיבה, תפקיד של גודר גדר וסותם פרצות הבית לבל יתפורר'. כינוסי הוקרה נערכו לרגל בואו של ר"י רוזנהיים לארץ הקודש, ביניהם באולם 'אהל שם' בתל אביב. שם נשאו דברים רבי מאיר דוד לוונשטיין בשם סיעת 'אגודת ישראל' בכנסת, רבי משה פרוש בשם 'אגודת ישראל' בירושלים, רבי שלמה לורנץ בשם 'צעירי אגודת ישראל', רבי אברהם וולף בשם 'נשי ובנות אגודת ישראל' ועוד מעסקני היהדות החרדית דאז.

משאו האחרון

הופעתו הציבורית האחרונה של ר"י רוזנהיים היתה במעמד הפתיחה ל'כנסיה הגדולה' הרביעית שנפתחה בכ"ח סיון תשי"ד. ר"י רוזנהיים היה אז בשנתו השמונים ושלוש ונאוומו יצר הד רב בקהל הנוכחים.

בתוך דבריו אמר כך: "אגודת ישראל אינה רוצה ואינה רשאית באופן עקרוני להעניק דבר חדש לעם ישראל. אנו שואפים בעזות דקדושה להשיג את שלושת הייחודים; ייחוד ראשון - 'ד' אלוקינו ד' אחד', ייחוד שני - 'ברוך שם כבוד מלכותו', ייחוד שלישי - ייחוד העם בן אלמוות, העם של התגלות הר סיני, על אדמת הקודש..."

עמי העולם נאבקים על שרשרת אחדות שתאחד אותם ותשמש בתור משקל נגדי למלחמה המסוכנת של האנוכיות. ברם עיני הבנים והבנות התועים של העם היהודי נשואות בגעגועים אל הגזע המוצק של עמם ומתוך מעמקי חביון נפשם הם נכספים לאחדות יהודית.

אנו נהיה אשמים אם מחפשי

דרך אלו יפלו, ח"ו, קרבן למושג האחדות המזויפת של הצינונות - זאת תפארת ייחודנו ההיסטורית ומוסרת אותו לאחדות המדומה של החומר. אנו נהיה אחראים על כך אם לא נציג לפני עיני הנוער שלנו, את ייחוד עם התורה שנוצר על הר סיני בכל תוקף מציאות ארגון אחדותי חי וקיים. האחריות לפני הבורא האחד והיחיד, הרוצה באחדות גמורה ובאהבה רבה בין החרדים לדבר ד', תעמוד נא נגד עינינו כאשר נתכנס פה למאבק רוחני קשה למען האמת".

בסיום דבריו הכריז ר"י רוזנהיים בקול נרגש: "אגודת ישראל' תיכנה על ידי הקב"ה בכבודו ובעצמו. יהי רצון שאנחנו נהיה ראויים להגיש את

החומר ואת הלבנים לבנין זה, שותפים לקב"ה במעשה בראשית".

רבים מהנוכחים אז באולם הגדול בבניי האומה בירושלים, נזכרו כנאום היסטורי נוסף, שנשא ר"י רוזנהיים מעל בימת 'הכנסיה הגדולה' השלישית, שהתקיימה במריאנבד בחדש אלול תרצ"ז.

בדבריו במשא הפתיחה, אמר ר"י רוזנהיים כך: "אנשי כנסת הגדולה ביטלו את יצרא דעבודה זרה, יבואו עתה אנשי הכנסיה הגדולה ויבטלו את היצר של שנאת חנם, שנאת אחים, חיכוכים מיותרים. מהו סודה של 'אגודת ישראל' - אהבת רעים! כוחה? - בלב אחד וגדול שיקיף את כל החוגים והזרמים ביהדות הנאמנה, ממזרח וממערב, מצפון ומדרום". ❖

עסקן נאמן

עובדה אחת המעידה על ישרות הליכותיו בדרך התורה, מבלי לסטות ימין ושמאל, סופרה על ידי אחד ממקורביו? בהיותו צעיר לימים יסד ר"י רוזנהיים מפעל הוצאה לאור, כאשר את עיקר פרנסתו עשה מהוצאתו לאור של כתב עת גרמני בשם 'התייר', שהיווה את כלי מבטאן של אגודות התיירות הגרמניות, אותו רכש בדמים מרובים.

ככל עיתון, היתה הכנסתו של כתב עת זה מהמודעות שפרסמו בו בתי המלון וארגוני התיירות. והנה ביום מן הימים נודע לו לרבי יעקב כי בבואם של סוכני העיתון למפרסמים השונים בבקשה לקבל את פרסומיהם, מפרזים הם בכמות תפוצתו ומוסרים מידע שגוי במתכוון על מנת להעצים את הרווחים.

בליבו של ר"י רוזנהיים נולד ספק האם מותר לו להמשיך בהוצאת העיתון, מאחר ובעלי בתי המלון והמפרסמים השונים, מוסרים את מודעותיהם לפרסום, כשהם סבורים שיש לו לעיתון מספר קוראים גדול בהרבה מאשר יש לו למעשה, והדבר אינו ישר והגון.

על אף שודאי ניתן היה לו למצוא היתרים בדבר לפתור את בעית ה'אסמכתא' שהתעוררה בעקבות גילוי התרמית, אך לא איש ישר דרך כרבי יעקב שיחפש היתרים מפוקפקים ועוד יתפרנס מכך. על אתר, עזב הוא את הוצאת העיתון, וזאת למרות ההפסד המרובה שהיה כרוך בכך ואבדן הכנסותיו באותה עת.

מן הראוי לסיים את הסקירה אודות ישרות הליכותיו, באפיזודה מענינת שהיה רגיל לספר רבי בנימין זאב יעקבזון זצ"ל, מעסקניה הכולטים של 'אגודת ישראל', על עובדה שאירעה עמו. באחד בביקוריו בוורשא, התכנסה בה המועצה המרכזית של 'אגודת ישראל'. לכינוס הגיעו גדולי אדמורי"ם פולין זצ"ל, כשאליהם מתלווים המונים מחסידיהם.

אחד מקהל החסידים, פנה אל רבי בנימין זאב שנכח אף הוא באסיפה, ושאלו בקנטרנות מעט: 'ומי הרבי שלך?' ענה רבי"ז יעקבזון על אתר: 'הרבי שלי הוא מורנו רבי יעקב רוזנהיים!...'

לימים, סופרו השאלה והתשובה באוזני מן הגרא"ז מלצר זצ"ל. כעבור זמן מה פגש הוא ברבי בנימין זאב ואמר לו: 'בחרת לך רבי טוב!...'

בכל עשרות שנות פעילותו הציבורית, התייחד והצטיין רבי יעקב רוזנהיים בנאמנותו למשלחיו - גדולי ישראל ובמסירותו למען הכלל והפרט, כאחד. במלאות יובל שנים לפטירתו, ראוי להעמיד את דמותו כיצד חי ופעל עסקן נאמן, אשר הפקיר את כל חייו הפרטיים, כשהוא חף מכל אינטרסים אישיים והתחשבניות שונות ומשונות.

בראש ובראשונה נאמן היה ר"י רוזנהיים למשלחיו, גדולי ישראל. "הוא חונן במידה של 'עשה לך רב'", כתב אודותיו רבי משה בלוי, מנהיג 'אגודת ישראל' בירושלים, "כל נסיונותיו המרובים וכל בהירות שכלו ודעתו הרחבה לא עמדו לו להחליט מה-שהוא על דעת עצמו, ובכל שאלה היה עושה לו רב. כל זמן שהגר"ח"ע מוילנא זצ"ל היה בחיים, לא היה עושה דבר קטן או גדול מבלי להימלך איתו ומבלי לשאול תחילה את דעתו".

ואכן, גדולי ישראל הוקירוהו והעריכוהו על מסירותו הרבה וציותו ללא עוררין. כך, אפוא, מרנא ה'חפץ חיים' זצ"ל כתב לו את התואר 'ירא ד' באמת'. אף מרן הגר"ח"ע זצ"ל הפליג בשבחיו. מרן הגר"א וסרמן הי"ד זצ"ל מתארו באחד ממכתביו כ'גבר מורם מעם רב פעלים נודע לשם ולתהילה'.

בד בבד, כל הליכותיו היו במידת האמת והיושר. את השקר והחנופה, שכה שולטים היום בקרב עסקנים שונים, שנא ותיעב ר"י רוזנהיים בתכלית.

כה זר היה בעיניו השקר, עד שכאשר התלונן אדם באוזניו על אחד ממקורביו שמוסר לו אינפורמציה לא נכונה, השיב לו רבי יעקב: 'כיצד אפשרי הדבר? - לא יתכן! הרי כתוב מדבר שקר תרחק!...'

וכך רושם אחד מהכותבים אודותיו: "היה רחוק מאוד מתכססנות וכליבו כן פיו. מסופקני מאוד אם מיום שעמד על דעתו, אמר אי-פעם דבר שלא התכוון אליו בכל הרצינות, דבר שלא היה כולו אמת. הוא דן כל אדם לכף זכות, והאמין ביושרו של כל אדם מישראל, אך משהגיע למסקנה כי משהו מתנהג בצביעות, כי הוא אחד בפה ואחד בלב, ולא בקלות הגיע למסקנה זו, השתדל בכל הדרכים להתרחק ממנו ומלהיפגש עמו, כדי שלא יצטרך לדבר אתו".

זקננו, מורנו רבי יעקב

שביבי זכרונות על דמותו המופלאה של מורנו רבי יעקב רוזנהיים זצ"ל במלאות יובל לפטירתו, כפי שנשמעו מפי צאצאיו, ובעיקר מפי נכדו המחנך הישיש הגה"צ רבי משה טורק שליט"א

ב. שייך

שפועל בדיוק לאורם של גדולי הדור, ולא כעסקן המשלה את עצמו שהוא יכול לתת לגדולים ממנו עצה או הכוונה...".

כח התפילה

אחד הסיפורים המופלאים שסיפר רבי משה, היה על התקופה בה גר רבי יעקב בארה"ב, באחד הערבים, התקשר רבי יעקב למזכירו, וביקש שיבוא אליו בהקדם. המזכיר התפלא על הבקשה, היתה זו כבר שעת ערב מאוחרת, ומה נחוץ לו לפתע לרבי יעקב שהוא יגיע?

אולם הוא לא שאל שאלות, אלא עשה את דרכו לביתו של הר"י, וכאשר הוא הגיע, הוא נכנס לחדרו, רבי יעקב אמר לו "שב", הוא ישב למולו והביט בו כאשר הוא מתעטף בשתיקה מסתורית...

מהי הסיבה האמיתית? את זה למד המזכיר הנפעם רק כעבור כמה דקות. אלא שבכדי להבין את הסיפור יש לחזור יובל שנים לאחור, בדיוק חמישים שנה קודם לכן, עת חלה ל"ע בנו של רבי יעקב, רבי שמואל רוזנהיים בעודו נער, ורבי יעקב העתיר רבות בתפילה לרפואתו.

בזכרונותיו מספר רבי יעקב על התקופה ההיא וכותב כי בנו בכורו חלה בדלקת הלב. הרופאים שיערו שדלקת זו נגרמה ע"י זיהום של סטרפטוקוקוס, סוג של חיידקים. באותה תקופה היתה אבחנה זו כגזר דין מוות ד' יצילנו. רופא הבית והפרופסור המטפל לא הסתירו מההורים שאינם רואים כל תקווה להצלה.

גם כירורג מפורסם נקרא לחוות דעתו אם אפשר למצוא איזה פתרון על ידי ניתוח. לאחר שבדק את הבן הוא פנה אל האב ואמר לו: "מקרה זה דומה מאד למקרה של אמריקאי אשר היה בטיפול לפני שנה", על השאלה מה היתה תוצאת הטיפול ענה הרופא לאב בשלוות נפש מוחלטת: "כמובן שהוא מת..."

רבי יעקב רוזנהיים הוא אחד היחידים בדורינו שמרגיש קדושת שבת! "אני רוצה לציין" ממשיך הרב וולף ומדגיש, "ר' יעקב מלבד תפקידיו הציבוריים היה למעשה תלמיד חכם עצום, סבי, רבי יוסף אברהם וולף זצ"ל, מחותנו של הסבא רבי משה שיבדלחט"א, כתב במאמר ההערכה עליו שהוא היה גדול מאוד בלימוד, בקבלה ובכל חלקי התורה, היה פשוט אדם גדול בתורה, הוא אף ציין כי הדרשות שהעניק ומסר לעיני כל גדולי ישראל בכנסיה הגדולה היה בהם יסודות של קבלה, יסודות של תורה, של השקפה, של לימוד, שכן רבי יעקב היה אדם גדול במלוא מובן המילה. יש הגדרה שדומני שהיא המתאימה ביותר, כי אצל רבי יעקב בכל פעם שפגשת אותו פגשת אדם אחר, כי הוא היה תמיד עוד ועוד במצב של עליה, ולא סתם הוא זכה לאמונם של מרנן ה'חפץ חיים', רבי חיים עוזר, ה'אמרי אמת' וכל גדולי הדור ההוא, והם שהעניקו לו תואר מורנו הם ידעו במי מדובר.

מענין שהסבא שליט"א הוסיף וסיפר, שכאשר אחד היהודים ה"יקים" הזקנים, שמע את הסיפור על מעשיו של רבי יעקב בליל שבת במשך כל הלילה, הוא אמר שכעת הוא מבין מדוע רבי יעקב היה נראה לו מעט עייף בשבת בבוקר, הוא התפלא, אחרי לילה שישנים מדוע נראה שיש מעט עייפות, אך הוא הבין שרבי יעקב לא נתן שינה לעיניו במשך ליל השבת..."

"דומני" מוסיף הרב וולף, "שאחד המאפיינים הגדולים של רבי יעקב, היה כאשר אישיותו השלימה, השלווה של אדם גדול שחי את היהדות בלי ויתור ובגאווה, שחי את הבטחון בקב"ה, בלא לזוז נימה מדרך התורה, בימי סער וסופה, והכל מתוך יציבות נפשית ובוררה, זו היתה דמות שסחפה אחריה כה רבים בלא אומר ודברים, לא לחינם הוא היה ה"שופר" של גדולי התורה, ונשא את עול ההנהגה, על פי הכוונתם של עיני העדה, כאשר הוא היה הדמות של מי

שמואל אויערבאך שליט"א ציין באוזני פעם, כי מה שמוגדר כ"חינוך היקי", החינוך של יוצאי אשכנז, מסמל בעיניו את הנקודה של השמירה על החינוך ועל המורשת בצורה שלא ניתנת לפשרות".

בשנותיו האחרונות של רבי יעקב, הוא גר בארץ, בזקנותו המופלגת, כאשר נכדיו וניניו זוכים להנות ממנו עצה ותושיה. "אימי שתחיה זכתה לא פעם להיות אצל סבה הגדול" מספר לנו רבי יצחק, "גם בשנים בהם הוא גר אצל ביתו הרבנית ביילה שלזינגר, חמותו של סבי הצדיק רבי משה טורק שליט"א ואימו של הגאון הגדול רבי אליקים שלזינגר שליט"א מלונדון".

"דומני שכאשר מביטים בדמותו של רבי יעקב, בוקעת ועולה הדמות של אדם גדול, מסור לכלל ועם זאת עם תקיפות הדעת עליה הוא נאבק לא פעם, כשהמטרה היא אחת: לא לעשות שום שינוי מהחינוך, ממה שקבלנו, כהמשך למורשת בני אשכנז, שהחלה כבר מאז ימי בית שני".

חסידי אשכנז

"שמעתי מסבי מעשה שהיה, כאשר ה'אמרי אמת' מגור, שלח את רבי איצ'ה מאיר לויץ זצ"ל להתארח בשבת אצל רבי יעקב רוזנהיים, מובן שהווי החיים בבית גוראי חסידי, ובבית "יקה" בגרמניה, היה שונה באופן קיצוני, ורבי איצ'ה מאיר, לא הבין מדוע הרבי שולח אותו לסעודת שבת, בבית ששולחן השבת נערך בצורה של בית בו כל בני הבית שרים, כל בן ובת אומרים דברי תורה..."

ואז בליל שבת הלך לישון, באמצע הלילה התעורר ושמע בכיות מכיוון אחד החדרים, נגלה לעיניו שר' יעקב יושב כל ליל שבת אומר תהילים שבח והודאה לקב"ה בדמעות שלישי. כאשר חזר לביתו אמר לו ה'אמרי אמת', "רציתי שתדע שתי דברים, ראשית להראות לך מאחר ואתה עסקן ציבור, שתדע שיהודים צדיקים וחסידיים יש בכל המקומות... ודבר שני, דע לך כי

מלאות חמישים שנה לפטירת מנהיגה הנודע של 'אגודת ישראל', מי שהיה שלוחם ו"הידא אריכתא" של קברניטי העולם היהודי בדורות של סער וסופה, ביקשנו לשמוע מעט רשמים מפי הרה"ג רבי יצחק וולף שליט"א, נכדו של נכד מורנו, הלא הוא הגה"צ הישיש רבי משה טורק שליט"א, שהואיל לחלוק עם קוראי 'לקראת שבת' מעט ממה ששמע במשך השנים מסבו הגדול שליט"א, על הסבא הגדול רבי יעקב רוזנהיים זצוק"ל. פעולותיו הציבוריות של מורנו רבי יעקב רוזנהיים זצ"ל, תפסו פרק שלם וארוך בתולדות היהדות התורנית, בימי סער וסופה ומאבק של שתי מלחמות עולם וביניהם. ואולם כאן, באוצרותיה של משפחת טורק, ביקשנו לשמוע מעט רסיסי אורה על דמותו של האיש הגדול, ענק בתורה ובריאה שהסתתר מתחת למעטה העסקנות והעשייה, ולקבל מעט מושג על אישיותו המופלאה.

"דמותו של רבי יעקב ריחפה תמיד על בני משפחת טורק" מספר הרה"ג רבי יצחק וולף, "הסבא שליט"א, כמחנך שהעמיד ומעמיד ב"ה אלפי תלמידים, בדרך היהודית הישנה, עם יסודות אמונה והשקפה יציבים, דומני שההגדרה שהגדיר מחותנו של סבי שליט"א, הלא הוא סבי רבי אברהם יוסף וולף זצ"ל, על רבי יעקב רוזנהיים, היא ההגדרה שמבחינה יותר מכל ב"מאי קעסקינן". הרב וולף היה אומר כי רבי יעקב רוזנהיים היה "משאריות חסידי אשכנז הקדמונים", זו ההגדרה ששמענו גם מהסבא רבי משה שליט"א, שתמיד שאף להמשיך ולחנך באותה דרך, דרכם של חסידי אשכנז הקדמונים".

"רבי משה טורק שליט"א" ממשיך ומספר נכדו, "חינך אלפי תלמידים בטופח על מנת להטפוח, אנחנו הנכדים קיבלנו בעצמות את המסר שהחינוך הוא חלק ממנו, מהתפקיד, חינוך של המשך המורשת של חסידי הקדמונים. אציין כי רבינו ראש הישיבה הגאון הגדול רבי

כאשר שמע ר' יעקב את תשובתו היתה לו הרגשה כאילו כדור פילח את מוחו, בערב ראש חודש אלול הוא שפך את לבו וקרא בתפילות יום כיפור קטן לפני ד' רופא כל בשר, הוא לא יכול היה אלא לצפות לנס. כעבור כמה ימים בשבת אחרי הצהריים בא אליו פתאום רופא הבית, והודיע לו בהתרגשות רבה שקרה דבר בלתי צפוי לגמרי. נעשתה בדיקת דם נוספת כדי לברר אם אמנם האבחנה בדבר מציאות הסטרפטוקוקוס היא נכונה, לתמהונו הגדול לא נמצאו עוד חיידקים אלו אלא חיידקי פאראטיפוס. המפנה הזה פתח שביב תקוה לרפוי המחלה, נערכה התייעצות נוספת עם הפרופסור שאף הוא הופתע מאד מהמפנה הלא יאומן והביע את ההשערה שכנראה, כתוצאה מסיבה חיצונית כגון שתיית חלב שנמצאו בו חיידקי פאראטיפוס, חדרו חיידקים אלו לתוך הגוף והשמירו את החיידקים האיזומים. אחר כך הוסיף הפרופסור מתוך מבוכה: "עלי להודות שלא ידוע לי על מקרה דומה בכל הספרות הרפואית". מאותו יום החל להשתפר מצב בריאותו של החולה וגדולה היתה שמחת האב כאשר כעבור זמן קצר כבר היה הבן מסוגל ללמוד אתו את שיעורו הקבוע...

ואולם מה שלא ידעו הרופאים הוא, שרבי יעקב ידע כי הוא הצליח לפעול בתפילתו, שיוסיפו לבנו חמישים שנה, כיצד הוא ידע זאת? מעולם הוא לא סיפר, אך הסיפור רק מעיד על קדושתו והדרגה הרוחנית בה הוא היה. באותו ערב בו הוא קרא למזכירו האמריקאי, עברו בדיוק חמישים שנה מאותו סיפור, וכך, ישב רבי יעקב מהורהר ליד שולחנו, עמו לצידו העוזר, שאינו מבין לשם מה נקרא, כאשר לפתע הגיעה שיחת טלפון מרחוק, ובו הבשורה המרה, שבנו רבי שמואל נפטר, חמישים שנה בדיוק אחרי התפילה שהצילה אותו. רבי יעקב שלא רצה להיות לבדו עם קבלת הבשורה, ביקש שמזכירו יגיע לביתו!

"יצויין" מוסיף נכד נכדו, "כי למרות גדולתו הרי שהענווה שלו היתה נוראה. ידוע המעשה שהיה כאשר גדולי הדור נתנו לו תואר מורנו, הוא מזה בתוקף, ולא הסכים. היה ממש קשה לתת לו את זה, הוא הוכרח לקבל רק אחרי שאמרו לו שזו גזירה מהסבא קדישא ה'חפץ חיים' זיע"א, רק אז קם בהתרגשות ובירך שהחינו, שהרי אם זה מגיע מהחפץ חיים הרי שאי אפשר לסרב!"

"פרט המלמד על ההערכה הרבה לה זכה רבי יעקב מכל החוגים" מספר נכד נכדו, היה כאשר בשנותיו

המבוגרות יותר בתקופה בה הוא התגורר בארה"ב, היה הר"י נוהג להתפלל של חסידי בויאן, שהתכבדו מאוד בנוכחותו. באחד הימים שאלו הרבי, האם יש משהו ש'מפריע' לו במנין, רבי יעקב השיב שישנם שתי דברים שמפריעים לו, האחד ריבוי היארצייטים בהם לא אומרים תחנון והשני שמחכים לו לחזרת הש"ץ... כבר באותו יום הורה הרבי, שמאותו יום יפסיקו שלא להגיד תחנון ביארצייטים הנהוגים בהם, וזאת משום כבודו של רבי יעקב רוזנהיים!".

שמירה על המורשת

"אחד מהדברים שהיינו שומעים רבות מסבי הרב טורק שליט"א, הוא כי רבי יעקב לא היה ישן לילות שלמים מדאגתו על קדושת הנוער בגרמניה, היתה זו תקופה קשה, ובחששו מפרצות בקדושה, רבי יעקב התהפך על משכבו בלילות ולא ידע מנוחה מתוך הדאגה לשמירת שארית הפליטה של יהדות אשכנז הנאמנה!

זאת ועוד, כחלק מהשמירה על המורשת, היו נהוגים תקנות שונות שבאו לכבד את התורה ולומדיה ואת שומרי היהדות הנאמנה, סיפור ששמענו מהסבא, היה המעשה על ההנהגה שהנהיגו בקהילה של הרב רוזנהיים בגרמניה, כאשר את הכיבודים לפתיחת הארון, ולכל כיבוד שקשור לספר התורה נתנו אך ורק למי שלבש "פפיון", עניבת פרפר, בלא זה הוא לא התכבד, ההסבר היה שהיתה מטרה לרומם ולכבד את הקהילה האורתודוקסית וליצור הנהגות מכובדות, כך שכל כיבוד יהפוך למשהו מכובד ומרומם מסופר גם כי אחד האורחים שכובד בהוצאות ספר התורה, אמרו לו שיוציא את הספר ב"ירור", האיש לא הבין מה הכוונה ל"ירור", עד שנודע לו שהקפידו להוציא את הספר עם תחילת אמירת המילה "ירושלים", כדי להדגיש את הכמיהה והכיסופין, לבנין בית המקדש ולגאולה, במיוחד כנגד המתפרצים, שניסו למחוק לסידור התפילה את אזכור ירושלים ובית המקדש..."

התבטלות לגדולי הדור

"חשוב לציין מה ששמענו כל השנים, כי אחד המסרים המרכזיים שנראים לכל אורך ימי פעילותו הציבורית של רבי יעקב, מתבטאת בידיעה שגדולי התורה הם מכווני הדרך ולא העסקנים, הוא מתבטא לרוב כי "אגודת ישראל אין לה שום

דבר משלה רק מה שגדולי ישראל אומרים, זה כל מציאותה, הח"ח רח"ע האמרי אמת וכו', עד כמה שהם מחזיקים אז יש, אין "אגודה" כארגון בלי רבותינו שמעליהם, כי בלי זה אין לזה שום ערך, תמיד הוא ציין שהכל שייך לגדולי ישראל. זו גם היתה הסיבה שהתקבלה דרישתו של מרן רבי אלחנן הי"ד, שכאשר ישנן החלטות שקשורות לכלל ישראל, תישמע גם דעתם של גדולי התורה שאינם קשורים לאגודת ישראל, כי כשמדובר על הסכנה לכלל, חובה לשמוע את דבריהם של שאר גדולי התורה! ורבי יעקב עמד על כך בתוקף.

במקרה נוסף כאשר היה דיון על נושא מסוים התבטא רבי יעקב בחריפות ואמר כי אם הוא כבר לא יצליח להבין אל-נכון סכנה רוחנית מסוימת, ויש חשש שאיבד את החדות של ההשקפה, הרי שטוב מותר מחייו!"

"לפני מספר שנים" מספר הרב וולף, "התארחתי במונסי, ושם התגלגל לידי כרך מכתביו של רבי יעקב רוזנהיים זצוק"ל, בו הוא כתב את אחת מהמסות הגדולות שהשאיר אחריו, ובין הדברים ציין רבי יעקב, כי לדעתו בדורות שלנו לא ניתן לפעול למען היהדות, רק כאשר מתארגנים כגוף ציבורי, בצורה מסודרת - במסר לדורות, שכאשר נאבקים על שמירת המורשת, יש להתאחד להתגבש ולהתארגן, כדי להצליח ולפעול."

ברוך הבא

נכדו מציג בפנינו את גליון הפרדס מספר כ"ה, בו מופיעה ידיעה מרגשת שכותרתה "ר' יעקב רוזנהיים משתקע בישראל", בגוף הידיעה נכתב בהתרגשות כי "רבי יעקב רוזנהיים, נשיא אגודת ישראל העולמית עזב את ארה"ב ויוצא בימים הקרובים לישראל על מנת להשתקע, שינוי מקום זה בודאי עלול לשנות את מזלה של ההסתדרות, שרבי יעקב רוזנהיים עומד בראשה, ומאורע חשוב הוא לא רק בתולדות אגודת ישראל, אלא גם בחיי היהדות החרדית בכלל".

התיאור בידיעה מבהיר עד כמה היתה חשיבותו של רבי יעקב רבה בציבוריות החרדית וכך נכתב שם: "שלושים ושמונה שנים, מיום היווסדה של אגודת ישראל בקטוביץ בשנת תרע"ב, עומד ר' יעקב רוזנהיים בראשה של תנועה זו, שהוא מיסדה ומחוללה, ושלה הקדיש את כל מרצו ואת מיטב כשרונותיו ומעלותיו הנשגבות. לאות הכרה והוקרה כלפי אישיות מזהירה זו, גדולי הדור הקודם

הכתירו אותו בתואר "מורנו", ביניהם היו הצדיקים והגאונים ה"חפץ חיים", הרבי מגור, רבי חיים עוזר גרודזינסקי, רבי אלחנן ווסרמן, הרב מצ'רטקוב ואחרים.

רבי יעקב רוזנהיים, שהוא מנהיג פוליטי ומפלגתי ממדרגה ראשונה, הצטיין בעבודתו המדינאית ביושרו, באופיו הרך והזך, ובעיקר באמיתות דבריו ופעולותיו. בתור סופר והוגה דעות הוא תופס מקום בראש. כל מחשבותיו ורעיוניו מוקדשים לחיזוק האמונה. וגם האמצעים שהשתמש בהם להשיג מטרות נשגבות, היו טהורות וזכות. אין פלא אפוא שהתנשא למדרגה גבוהה בתור מנהיג חרדי וכולם, אפילו אלו שאינם מסכימים לכל דעותיו, מתייחסים אליו בכבוד.

העובדה שבחר לישב בקביעות בארצנו הקדושה בודאי שיש בה לחזק את מעמדה של היהדות החרדית בישראל, ולעזור להתגשמות של המטרה הנעלה: "להשליט את התורה על החיים הציבוריים והפרטיים בישראל" כהגדרתו של המנהיג הישיש עוד לפני שלושים ושמונה שנים בהוצאתו בועידת קטוביץ.

רבי יעקב רוזנהיים, שמעולם התאמץ והשתדל בכל האמצעים ליצור ולחזק את האחדות במחנה היהודים הנאמנים לה' ולתורתו, בודאי גם עתה לא יחשוך מכל עמל, בכדי לכבד את הכוחות הנפרדים לכח אחד למען הרמת קרן התורה והיהדות החרדית במדינת ישראל".

העיתון מתאר את רגעי הפרידה מרבי יעקב בארה"ב ומציין כי: "בכדי לקחת ברכת פרידה מאת המנהיג החרדי הנכבד, נתקיימה אור ליום א'פ' במדבר באולם ביה"ס הגבוה ברחוב אסקס-גרנד בניו יורק עצרת עם רבה. השתתפו גם ראשי ישיבות מפורסמים, רבנים ועסקנים חרדים. נאמו הרבנים הגאונים רבי משה פיינשטיין ר"מ תפארת ירושלים, רבי ראובן גרוזובסקי, ר"מ תורה ודעת, רבי אלי' מאיר בלאך ר"מ טלז בקליוולאנד, והרב שטיין, בשם הפליטים. מר אלימלך טרעס ישב בראש.

לבסוף נאם הר' יעקב רוזנהיים, שהודיע על הרחבת מועצת גדולי התורה בישראל ע"י הסתפחותם של גאונים מפורסמים בנשיאותו של הגאון הישיש רבי איסר זלמן מלצר (שליט"א) זצוק"ל. הוא הביע את תקוותו שיעלה בידו לאחד את כל הסיעות של היהדות החרדית בתוך אגודת ישראל ומחוצה לה, בכדי למלא את התפקידים ההיסטוריים העומדים עתה על הפרק בחיי עמנו." ❖

הבוחר בנביאים טובים

הרב שמאי אסטרייכר
מח"ס מחמדיה מימי קדם
על נביאים וכתובים

אשר נשבעתי מעבור מי נח

הבה ונתבונן, מתבאר כאן ש"אומה" הוא לא "צדיק". שני המושגים הינם תרתי דסתרי. מדוע? בעולם שאחרי נח התחדשה מציאות ושמה "אומה", ויש שבעים כאלו. משמעות היות מספרם שבעים מבואר בספרים קדמונים, שיש שבעים כוחות לאדם, והוא מטעם היות המספר שבע רמז למציאות הטבעית, ושלמות כל מספר הוא בהכפלתו בעשר. ממילא שלמות פרטי הטבע הוא שבעים. על כן צריך שבעים אומות, דהיינו שבעים נטיות שונות הקיימות באנושות.

ממילא כל אחד שייסד נטיה באנושות, יש אומה על שמו. אך "צדיק" הוא ההיפך הגמור של נטיה. נטיה פירושה "אני כזה, אינני יכול להשתנות ולהיות אחרת", והיא גופא השורש לרשעות, להתרחקות מהצדקות האומרת שעל האדם להתגבר על נטיותיו הטבעיות אם אינן עולות בקנה אחד עם רצון השי"ת. למימרא שכל העולם כולו שלאחר נח הוא בס"ה אדם אחד.

ד

אמנם כל זה בנוגע לכללות הבריאה. שם ההנהגה אכן שונה בתכלית וכמו שנתבאר, שהאדם במקום להיות עולם מלא בפני עצמו נהיה לחלקיק מהגוש המתקרא "אנושות".

אמנם במציאות הגולמית הזו הנראית כקלוקל, מתחת לפני השטח, כבר ניכר המקום לתיקון. יש אדם שבפעולתו מגלה כי אפשר בהחלט לשנות את הכל ולשוב להיות תכלית בפני עצמה:

אמר ר' חלפתא בר כהנא, כתיב 'אלה תולדות השמים והארץ בהבראם' (בראשית ב ד), הן הן האותיות שבאברהם, הן שבזכותו נבראו העולם הזה והעולם הבא, הוא שאמר לו הקדוש ברוך הוא 'ואעשך לגוי גדול' (שם יג יב), למה לא אמר לו 'ואשימך אלא 'ואעשך'?

אמר ר' ברכיה הכהן בשם ר' חייא אביו, שאמר בשם רב יהודה בר יחזקאל ורבותיו משום רבותינו שבגולה, אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם: אני בורא אותך בריה חדשה ומחדשך... (תנחומא חיי שרה)

הולדה זו, וכן מילת סיום וסיכום כל ענין חיי כל אחד - "וימות".

משמעות הדברים לפום ריהטא: אצל הדורות הראשונים, כל דור הוא דור. חיי כל אחד מהם מעניינים אותי, הוא חי חיים מלאים וחשוב להדגיש אכן כמה שנים הוא עצמו חי בלי קשר להולדת זולתו. וכן מודיע הכתוב כי לאחר שחי חיים אלו - חיים אלו הסתיימו. החיים הללו הלכו ללא שוב. הוא מת. כל אדם שם - היה אדם. הוא ניסה להשיג משהו שקודמיו לא השיגו, הוא בנה דבר שקודמיו לא בנו, והבאים אחריו לא יכולים היו להגיע לאותם ההישגים.

ואילו אצל הדורות האחרונים לא כן נמצא. אין הישג מיוחד לאדם יחיד, הוא חי למעשה למען זולתו, דהיינו למען הדור שאחריו, הוא כאן כדי שתהיה המשכיות לבריאה של השי"ת, אבל האדם בעצמו אינו מיוחד כאן הישגיו אינם חשובים כל כך כדי שנתעניין בהם בפני עצמם, הוא חלקיק של הבריאה הכללית הקיימת כאן, חלק מ"פאזל" של הנהגה אלוקית מתמשכת, ותו לא מידי. עולם חדש. המעבר שנעשה על ידי מחיקת עולם על ידי "מי נח".

ג

ננסה להבהיר זאת מנקודת מבט נוספת.

"ומאלה נפצה כל הארץ" - ע"ד היו, ולא נחלק העולם אלא לני: ייצב גבולות עמים (למספר בני ישראל) יעקב ובניו בירידתו למצרים ע' היו. אמור מעתה: שם וארפכשד ושלח ועבר צדיקים היו, ולא נכללו עם האומות.

(ילקוט שמעוני תורה פרשת נח רמז סא)

א

מעשה, בשבוע זה יש רק פסוק אחד מענין פרשתנו: "כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבר מי נח עוד על הארץ פן נשבעתי מקצף עליך ומגער בך" ועל גביו מביאים מעט יותר מכ"א פסוקים כדי שיהיה עליו שם של הפטרה.

ויש לנו להקדים, כי ב"שבע דנחמתא" כבר עסקנו בענין "כי מי נח זאת לי" והוא כאמור עיקר הטעם לבחירת כ"ג פסוקים אלו להפטיר בפרשתנו. וכתבנו שם כי ענינו של מקרא זה הוא דוגמא ומשל לכך שהשי"ת יכול לשנות הנהגות ישנות, הוא אינו מחויב לאף אחד שום דבר, וממילא אפשר ופשוט הדבר שהשי"ת עתיד לייסד הנהגה חדשה של גאולה, וייסוד הנהגה מעין זו מכונה "שבועה". וכל אותה ההפטרה כסדרה ענינה להראות כי גם הנהגת הגלות עתידה להשתנות שינוי מהותי וגאולתנו אכן בוא תבוא במהרה בימינו, וככל שנשמע הדבר חסר הגיון אך לבסוף "בני שוממה" יהיו רבים מ"בני בעולה".

והנה שם ביארנו את הענין כפי שנוגע הדבר לנחמתנו, מאחר וענין תקנת הקריאה של ההפטרה שם באמת היה ענינו תוכן דברי הנביא ישעיה שבה לנחם את כנסת ישראל. אמנם כאן הענין הוא ממש "מי נח", ואנו רוצים להתחבר לדברי התורה דרך דברי הנביא הללו, וכאן באמת כל אריכות הדברים אינו אלא אגב מימרת זה הפסוק.

וא"כ, צ"ע לכאורה מהי בדיוק נקודה זו שעיקרית היא בדברי הפרשה.

ב

ונאמר, שהדבר הראשון שיוצא הוא שעיקר הנקודה של הפרשה אינה המבול עצמו, אלא שינוי ההנהגה הנובעת מהמבול, שתחילה יש "מי נח" המוחק את הכל, ואח"כ "נשבעתי מעבור מי נח עוד על הארץ" ומעתה מתחיל העולם מחדש, וכדברי חז"ל: "לוי אמר כל מי שנאמר בו 'היה',

אחד היה אברהם

"ה'חפץ חיים" של חיפה"

"לקראת שבת" ביקש להתחקות אחר דמותו הטמירה והמופלאה ולשרטט קוים לדמותו הפלאית רבת ההוד של האי חסידא ופרישא, הגה"צ רבי אברהם עמרם קוך זצוק"ל, שנסתלק לבית עולמו בשלהי השנה החולפת • שיחה מקיפה ומרתקת עם כמה מחתניו שליט"א, הפורשים בפנינו עובדות הסטוריות מפליאות השזורות בהנהגות מפעימות ממסכת הליכות חייו, פרישותו וחסידותו, צדקותו ואורחותיו

זאב פלדמן

לבקשה, באומרם כי 'עת מלחמה עכשיו וחבל על הכסף שירד לטמיון. אף אחד לא מושך בעת כזאת את כספו מהבנק'. רק לאחר התעקשותם הנחרצת, נאלצו פקידי הבנק לתת להם את כספם. לימים נתגלה כי כל הכסף שנותר באותם ימים בבנק ירד לטמיון, ורק הם נותרו עם כספים בידם במשך ימי מנוסתם. מאורע זה היה נוסף בתוך שרשרת הניסים שפקדה אותם בעת הצלתם, כאשר בניגוד לרוב הנמלטים, היה להם כסף בכיסם, עמו השתמשו בעת צרה.

בכל עת אף היה מו"ח זצ"ל תולה את סיבת הצלתם המופלא, במעשה חסד נדיר שעשו הוריו ז"ל. כחודשיים ימים לאחר החתונה וכניסתם לבית מגוריהם בוילה מפוארת בת שלוש קומות, נסתלק חמיו של אביו רבי שלמה לבית עולמו, וחמותו נותרה אלמנה שבורה ובודדה. ברוב צדקותו זימן אביו את חמותו שתגורר עמו, וזאת על אף שכל מכיריו וידידיו התריעו בפניו כיצד הוא רוצה להכניס את חמותו להתגורר אצלו ובפרט זמן כה קצר לאחר החתונה, כאשר ישנם שהוסיפו לטעון לו כי 'עדיף לגור בבקתה עלובה מאשר לגור בוילה מפוארת בכאלו תנאים', אך הוא שמידת החסד וכבוד חמותו היו יקרים לו מכל, לא שת ליבו אליהם והכניסה לביתו. מאותה עת נהג בה כבוד גדול ועל פיה ישק כל דבר בבית.

כאשר פרצה המלחמה, הודיעה החמות שהיא בורחת מהאזור, ומחמת שלא חפצו הוא ורעייתו להפקירה בדרך, עזבו את כל עושרם ונכסיהם

מגיא ההריגה לארץ חיים

מקטנותו ממש, ניכר היה עליו כי לגדולות נועד. שנים ספורות קודם פרוץ המלחמה הנוראה, נולד רבי אברהם לאביו רבי שלמה זצ"ל, מחשובי יראי ד' שבעיירה טרנוב (טורנא) שבגליציה. ימי ילדותו חלפו עליו, יחד עם בני משפחתו, בשלווה עד ששמי אירופה כוסו בעבים קודרים.

נס הצלת מו"ח זצ"ל יחד עם הוריו ובני משפחתו מגיא ההריגה היה מופלא ותמיד היה שגור על לשונו. רק בשנה שעברה, בעת תקופת 'עבודתו' על חובת ההודיה לקב"ה ולאחר יותר משבעים שנה מאותם ימים(!), ערך הוא סעודת הודאה לבורא עולם על החסד הגדול שזכה להינצל מן התופת הנאצית, יחד עם הוריו ובני משפחתו. כפל הודאה נתן הוא בכך שהוריו שהיו אנשים אמידים ובעלי אמצעים, מילטו נפשם מאדמת אירופה הבווערת, וזאת על אף הקושי לאנשים מבוססים שכמותם לעזוב את כל עושרם ועסקיהם, כאשר לא שעו לכל אזהרות ידידיהם וקרוביהם על כך שיפסידו את כל ממונם ומעמדם, וכפי שאכן אירע לאנשים אמידים אחרים שברחו במלחמות הקודמות.

מעניין לציין כי קודם בריחתם ניגשו הוריו לבנק בו הופקד כל הונם וביקשו למשוך את כספם, אך פקידי הבנק גערו בהם וסירבו להיענות

אשר ניאותו לפתוח בפנינו צוהר לעולמו המופלא של חותנם הגדול זצ"ל.

חסרונו של הגה"צ זצ"ל עדיין טרי וכואב, ואשד הזכרונות שוטף כנהר מים רבים. גם ללא שאלותינו, מתמלאים אנשי שיחנו שליט"א ברגש רב ומשתפים אותנו בעובדות מפליאות והנהגות מפעימות מחיי חמיהם הגדול, צדקותו ואורחותיו, תוך שהם מדגישים כי עקב היותו 'נסתר בתוך נסתר', קשה היה לעמוד על הנהגותיו ודרגותיו הגבוהות והטמירות. לפיכך, הדגישו כי העובדות המתוארות הן כפי שהובנו על ידם כאשר מקור הסיפור לא אומת על ידם עד לאחת. כמו כן הוסיפו כי תחושתם היא שעל אף העובדות המתוארות, עדיין לא נגעו באפס קצהו כי רב הנסתר על הגלוי בדמותו המופלאה של הגה"צ זצ"ל.

בפתח השיחה מבקשים הם לציין כי "באופן תמידי היה מו"ח זצ"ל מדבר בכל דבר כיצד לפעול 'למעשה'. מכל דבר התעוררות וחיווק, ביקש לראות כיצד לפעול בצורה מעשית, כאשר שגור היה בלשונו 'מה למעשה?' לא היתה אצלו מציאות של לדבר איזה דבר וענין ולהשאירו 'תלוי באויר', אחרת היה רואה בזה ביטול תורה. בכל ענין עליו עורר בפני שומעי לקחו, קבע הוא תכנית מסודרת מה הולכים לפעול כעת וכיצד היא הדרך הראויה, ולכן מקווים אנו שאכן יהיו הדברים לתועלת ויטלו מהם הקוראים הנכבדים חיווקים 'למעשה'."

החפץ חיים של חיפה - כונה בפי רבים וטובים הגאון הצדיק רבי אברהם עמרם קוך זצ"ל, שנסתלק לבית עולמו בשבת קודש א' דראש חודש אלול בשלהי השנה החולפת. מזה עשרות בשנים, שמקור כינוי זה 'החפץ חיים של חיפה', מיוחס הוא למרן בעל 'קהלות יעקב' זצוק"ל, אשר לפי השמועה גדולה היתה הערכתו להגה"צ זצ"ל רבה למאוד ובהכנסו לפניו היה קם בפניו ואף ביקש ממנו ברכה. עדות נוספת על כוחו הגדול של הגה"צ זצ"ל בהעמדת עולה של תורה ויהדות בחיפה כולה, נשמעה מפיו של הגאון הגדול רבי יואל קלופט זצוק"ל - אשר המנוח זצ"ל היה מקורב אליו מאד ולמד תורה מפיו - כאשר התבטא כי 'חיפה עומדת על שני יהודים, הגה"צ רבי שמואל יוסף טריגר והגה"צ רבי אברהם קוך'.

אך לא רק בקרב תושבי חיפה. הגה"צ רבי אברהם קוך זצ"ל נודע בקרב רבים וטובים מכל קצווי ארץ, כדמות מופת של פרוש חסיד וירא אלוקים, גאון ועניו, צדיק נשגב שרבים נאותו לאורו ונושעו מברכותיו, אשר כל ימיו מקשה אחת של תורה ויראה בשקידה וביגיעה, שהיו משולבים במסירות נפש להרבות כבוד שמים בעולם.

בשבעות האחרונים התחקה 'בטאון עולם התורה' אחר דמותו המופלאה, באמצעות שיחות נרגשות, מקיפות ומרתקות שערכנו עם כמה מחתניו הרבנים הגאונים שליט"א,

ודמותו. עד אחרית ימיו היה הוא מזכיר רבות את רבי אליהו ואמרותיו שנחקקו בעמקי לבו. גם את עבודת המוסר המיוחדת אשר רכש באותם ימים ממורו ורבו הגדול, המשיך לעבוד בדרכה כל ימיו ואף הנחילה לתלמידיו.

מן העניין לציין כי בראשית דרכו בישיבה חווה מו"ח זצ"ל קשיים שונים. באחד הימים שמע משמו של מרן המשגיח הגה"צ רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל ש'כל אחד ובכל מצב יכול להצליח, אם רק יתאמץ מעבר לכוחותיו הרגילים', החליט הוא אכן להתאמץ ביותר ומעבר לכוחותיו, ומיד ראה ברכה בעמלו, וכאשר העיד לימים שמאותה עת נפתחו לפניו שערי חכמה, ואכן מאז הוא עלה ונתעלה מאוד-מאוד. המשגיח הגה"צ רבי דב יפה שליט"א נהג לציין בפני תלמידיו עובדה זו במו"ח זצ"ל, המוכיחה כי אכן במאמץ מיוחד מעבר לרגיל, ניתן לזכות הרבה מעבר לכוחות הטבעיים ולהעפיל מעלה-מעלה במעלות התורה, לגבהים בלתי נתפסים.

ל'משכן יעקב' בחיפה

בהגיעו לפרק 'האיש מקדש', בחר בו גיסו הגאון רבי אורי קלרמן זצ"ל - שכבר כיהן אז כר"מ בישיבת כנסת חזקיהו - לחתן בבית חמיו הגאון רבי חיים יוסף יעקובוביץ זצ"ל, מראשי

לאחר מתן שוחד לאנשים המתאימים, הוקם במקום תלמוד תורה על טהרת הקודש לילידי הפליטים שהתקבצו לשם, ושם למד מו"ח זצ"ל בהיותו ילד. לימים שח הוא כי באותה עת חיזו כל בני הקהילה בדחקות נוראה ועצומה, ועל אף המשכורת הזעומה שבה התפרנסו, הרי שתי שלישים ממנה העבירו כתמיכה למוסדות התורה דשם ולארגוני סיוע ועזרה, ורק כשליש ממנה הותרו למחייתם ולצרכיהם הם.

לנוכח מצוקת הרעב בה היו שרויים הוריו באותה עת, הרי מידי יום בעת חזרתו מלימודיו בתלמוד תורה היה הילד אברהם שב הביתה כשפרוסות לחם בכיסו עבור בני משפחתו. באחד הימים פגש אביו רבי שלמה את מנהל התלמוד תורה והודה לו על כך שמידי יום הוא מעביר לו לחם. המנהל השיב בפליאה ותמיהה: 'אני נותן לכם לחם?... התברר, אפוא, שהילד אברהם אכל מעט מאשר ניתן לו בתלמוד תורה ואת הנותר השאיר למאכל הוריו... אכן, כבר מקטנותו ראו בו את המידות הנאצלות של גמילות חסדים לכל.

לאחר שעלו לארץ הקודש, נכנס מו"ח זצ"ל לתלמוד בהיכלה של ישיבת 'כנסת חזקיהו' ששכנה באותם ימים בזכרון יעקב, שם דבק בכל עוז במשגיח מרן הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל שעיצב את כל אישיותו

לאור הידיעה שסיביר היא ארץ גזירה שאליה נכנסים אך ממנה לא יוצאים, ואילו הנותרים ברוסיה נראה היה שנידונו לחיים, אך אביו רבי שלמה נותר איתן באמונתו ולא נפלה רוחו, באומרו כי 'כל מאי דעבד רחמנא - לטב עביד'. בחלוף השנים התברר כי גלגלה ההשגחה ואותם אלו שנותרו בעיר מגוריהם ברוסיה, נהרגו בידי הנאצים ימ"ש, ואילו רבים שהוגלו לסיביר, ובהם הוריו זצ"ל, נותרו בחיים.

אף בהיותם בתוככי סיביר, זכו ההורים לחסדים גדולים וניסים עצומים. כך, אפוא, במחנות העבודה היו הגולים צריכים לעבוד מידי יום בעבודת פרך של כריתת עצים, תחת קור מקפיא של שלושים-ארבעים מעלות מתחת לאפס(!), והוריו זכו להיות באזור במחנה שהיה שם יחס די-אנושי והוקל להם בהרבה.

את סיפור הצלה זה, על כל השתלשלותו ופרטיו, היה הוא זצ"ל מספר וחוזר ומספר פעמים רבות, כאשר בכל עת הוסיף והדגיש כי רואים אנו מכך בחוש את גודל מתן שכרם של גומלי חסדים.

לאחר שהות של כמה שנים בסיביר, בחסדי שמים ובניגוד לכל חוקי השלטונות הרוסיים, שוחררו הוריו לסמרקנד שעל יד בוכרה, שם היתה קהילה של פליטים מאוקראינה והסביבה, תחת השלטון הקומוניסטי.

ונמלטו עמה. נס הצלתם בדרכים היה מופלא ומלא בהשגחה פרטית. פעמים רבות "טעו" הם בדרכיהם, כביכול, ולמעשה הובילים הקב"ה למקום מבטחים. כמו כן, לאורך כל דרך מנוסתם, אירעו להם ניסים גדולים, לאחר שעברו גשר - מיד אחר כך הוא פוצץ, לאחר שעברו יער - החל הוא לבעור באש וכך כל הדרך היתה רצופה ישועות וניסים גלויים, אותם היה הוא מרבה לתאר ולהודות לקב"ה כל ימי חייו.

לאחר מנוסתם בדרכים, הגיעו לאזור שנשלט בידי הרוסים, שם חיבו השלטונות להוציא תעודת זהות של שלטונות רוסיה, כאשר מי שלא עשה כדרישתם, הוגלה לסיביר. באחד הימים המתין אביו, רבי שלמה, בתור להנפקת תעודת זהות, ולפתע הגיע חייל רוסי שאמר לו בשפת האידיש (דבר שכשלעצמו כרוך היה בסיכון רב): 'מה אתה עושה כאן, לך הביתה'... ואכן הוא שמע לדבריו ושב לביתו.

כעבור זמן קצר, נתפסו הוריו ללא תעודת זהות ואכן הוגלו לסיביר, יחד עם רבים אחרים. באותה שעה נדמה היה לכל הגולים שחרב עליהם עולמם, מאחר ובאותם ימים רק הזכרת המילה 'סיביר', היתה מעוררת פחד גדול ונחשבה למילה המפחידה ביותר בעולם (היה זה טרם נודעה מילת הזוועה 'אושוויץ'...), וזאת

ומציין את המיקום המדויק. גם כאשר נזקק להעיר למאן דהוא בעניני הלכה היה תמיד מפנה את המדובר לעיין בסעיף קטן פלוני ב'משנה ברורה' או ב'שער הציון' תוך ציון המיקום המדויק, אך מאידך כשהיו שואלים אותו דבר הלכה, היה ממלא פיו מים כמי שאינו יודע דבר...

במשך תקופות מסוימות היה לומד עם תלמיד מהישיבה ברציפות - מלבד הפסקות לתפילה וכדו' - מהשעה שלוש בצהרים ועד קרוב לחצות הלילה(!), וכל זאת בלא להפסיק חלילה באמצע הלימוד אפילו במילה אחת. בזמנים אחרים היה מו"ח זצ"ל מסתגר ונועל עצמו בבתי מדרשות שונים או בעזרת נשים שלהם למשך שעות ארוכות והוגה שם בתורה ללא הפסק והפרעה, כאשר גם כאשר חש שתמו כוחותיו, היה נשכב על ספסל וישן מעט ותיכף חזר לתלמודו. נשוב ונדגיש כי את כל הדברים הללו השתדל להסתיר מעין רואים, ורק במקרים מסוימים ומחמת ענינים שונים נתגלו הדברים לעיני מי מתלמידיו.

אהבת תורה

דרכו בלימוד היתה שעל כל סוגיא עמל בלימוד כל המפרשים, והיה תמיד מחזר אחרי כל הספרים על המסכת עד אחרוני זמננו, כשהוא מעיין ויורד עד סוף עומק הסוגיא. כשסיים ללמוד את הסוגיא, התחיל ללמדה שוב מתחילה עם כל העומק עד לסיימה. בצורה זו למד ארבע פעמים(!), ואחר כך התחיל שוב את הסוגיא, באומרו כי רק לאחר לימוד של ארבע פעמים ניתן 'להתחיל' ללמוד את הסוגיא...

על אף שדרך לימוד זו היתה קשה לעיתים עבור אברכי הכולל שלו, מכל מקום לא ויתר ועמל שוב ושוב כדרכו, כשהוא שב, חוזר ומשנן כי רק לאחר עמל על הסוגיא ארבע פעמים ניתן להתחיל ללמוד את הסוגיא.

אחד הדברים המרכזיים שהיה מרבה לדרוש מתלמידיו ומבני משפחתו היה שלא להפסיק חלילה באמצע הלימוד בדיבור. ענין זה היה אצלו הדבר החמור ביותר והיה רגיל על לשונו כי 'המפסיק באמצע הלימוד, נכלל הדבר ח"ו בכלל "כי דבר ד' בזה"'. על דבר זה עורר בכל עת ואף היה מתחנן ממש בפני שומעיו שלא יפסיקו באמצע הלימוד חלילה. כמו כן היה כותב אודות כך מכתבים רבים לבני משפחתו, ואף דרש על כך באסיפות משפחתיות. ניכר היה שענין זה של הפסקת הלימוד לא נותן לו מנוח, באומרו 'איך אפשר להפסיק באמצע דברי אלוקים חיים?'

זצ"ל כי 'הגאון רבי אברהם קוך הינו אדם גדול בתורה', כן התבטא כי מו"ח זצ"ל הוא היחיד [או מהיחידים] שמבין את דבריו. בהזדמנות נוספת אמר הגר"י זצ"ל לאחד ממקורביו כי 'הרב קוך הוא אדם גדול וגאון בלהסתיר את עצמו'. מתוכן דבריו של הגר"י קלופט זצ"ל אנו למדים כי ראה צורך לפרסם ולהודיע דבר זה כי מו"ח זצ"ל היה 'גדול בתורה', וזאת לנוכח העובדה שהוא עמל להסתיר את גדולתו בתורה.

ואכן, גאונותו הרבה בעומק לימוד התורה לא נחקקה בתודעת הרבים, שהכירו יותר את צדקותו וחסידותו, וזאת, כאמור, מפאת שהחביא את גאונותו ובקיאותו וכן את שקדנותו הנוראה, בהסתר מופלא.

אודות כך נציין עובדה אחת. אברך שהיה נוהג לקחתו ברכבו מהישיבה לכולל האברכים שלו, שח כי בישיבה היה מו"ח זצ"ל מוסר שיעור מופלא, בחריפות ובקיאות, תוך הבאת כל דברי הראשונים והאחרונים, אך כאשר היה מגיע לכולל ללמוד עם האברכים את אותה הסוגיא שלמד ולימד זה עתה, היה עושה עצמו כאילו לומד כעת לראשונה סוגיא זו ואינו יודע מאומה מדברי הראשונים והאחרונים המדברים בה...

כך גם העידו תלמידים רבים כי תמיד עשה עצמו כאילו יודע ואינו בקיא, אך בעת הצורך תמיד היה מצטט גמרות תוך ציון מיקומם המדויק. לעיתים כאשר שהיו מציינים בפניו דברי הגמרא והיו טועים אפילו בציון הדף, היה מתקנם על אתר

כיון את דרכו להבין את נקודת האמת. כך, אפוא, הקנה לתלמידים הצעירים את דרכי הלימוד והנחם בצורתא דשמעתתא. לימים, כאשר שוחח על העובדה שאדם יש לו כוחות הרבה מעבר למה שחושב, הוסיף כי בשנות ראשית כהונתו בישיבה, היה הגאון הגדול רבי יואל קלופט זצ"ל עומד על כך שיספיקו עוד ועוד, ומידי שבוע היה מתעניין ומברר אצלו מה הספיקו והיכן אוחזים. תמריצים אלו גרמו לכך שמדי שבוע למדו הם שלושה דף בעיון(!), כאשר מידי יום מסר שני שיעורים, האחד בבוקר והשני אחר הצהרים. כך, אפוא, זכה לסיים עם תלמידיו מסכתות שלמות בעיון. מעניין לציין שב'קבלות' שכתב לעצמו כתב הוא שאין לו מספיק מחייב ל'הספק', ועליו לנצל את הזמן יותר...

ועמלו בתורה

בכל עת היה מו"ח זצ"ל שקוע בתלמודו, אלא שמתוך צדקותו וחסידותו השתדל להסתיר את עובדת שקידתו ורוב גאונותו ובקיאותו.

באחד הימים לפני עשרות בשנים פגש הגאון הגדול רבי יואל קלופט זצ"ל את אחד מגיסיו של מו"ח זצ"ל ושאל אותו: 'אתה יודע שיש לך גיס אדם גדול?' ענה לו הלה: 'ודאי, א-גרויסער צדיק'. השיב לו רבי יואל זצ"ל: 'לא. גדול בתורה. הוא אדם גדול בתורה... כמו כן בנו הגאון רבי שניאור קלופט שליט"א העיד כי כמה וכמה פעמים אמר לו אביו הגדול

ישיבת 'קול תורה'. ואכן, נכנס מו"ח זצ"ל בברית הנישואין עם חמותנו הרבנית תליט"א, שספגה בבית הוריה הדגולים שפע מאוצר תורה ויראה טהורה. לאחר נישואיהם, התגוררו הם בירושלים, כאשר באותם ימים הסתופף מו"ח זצ"ל בצילו של הגאון הגדול רבי יוסף דב סאלאוויצ'יק זצ"ל וקנה תורה מפיו. באותה תקופה אף רכש מרבו הגדול את ההידורים וההקפדות המיוחדות בקיום המצוות אשר ליווהו כל ימי חייו.

באחד הימים, כאשר הגיע לבקר את הוריו שהתגוררו בחיפה, פגש בו הגאון רבי דוד כץ שליט"א, ראש ישיבת 'משכן יעקב' בחיפה, והציע לו שימלא את מקומו במסירת שיעור לתלמידי הישיבה במשך 'זמן קיץ'. לאחר התייעצות עם רבו הגר"ד זצ"ל נענה מו"ח זצ"ל וניאות לבקשה, אלא שממשרה זמנית, הפך ענין זה לקבוע... מאותו היום ובמשך כיוכל שנים, כיהן הוא כר"מ ומגיד שיעור לתלמידי הישיבה. בתחילה מסר את שיעורו לתלמידי שיעור א', לאחר סיום זמן קיץ עמם, עלה עמם לשיעור ב' ולאחר מכן עלה עמם אף לשיעור ג'...

סדר מסירת שיעוריו היה מיוחד מאוד. הרגלו היה לבקש מבחור לקרוא קטע בגמרא ולבאר זאת לפי מה שלמד והבין, ולאחר מכן ביקשו לקרוא את דברי רש"י ולבארם. ועתה, אם הדברים היו תואמים - מה טוב, ואם לא - היה שואל את הבחור מדוע רש"י לא פירש כפי שהבין ודרך כך

בנוסף היה מרבה לדבר אודות כך שצריך להמעיט את אהבת הגשמיות, וזאת מכיון שאין מקום לשתי אהבות להתקיים יחד, וככל שיש יותר אהבה לגשמיות, כך פוחתת אהבת התורה והאהבה לרוחניות.

כמה נאה ויאה היתה בקשתו לברכה, אותה הביע פעמים רבות: 'שאזכה לאהבת תורה ויראת שמים!' ובמטבע לשון זו אף בירך אחרים: 'שתזכה לאהבת תורה ויראת שמים!'

פה קדוש

מלבד הוראת דרכי הלימוד ומסירת השיעורים, היה הגה"צ זצ"ל דמות מופת לכל בני ישיבתו, ובכלל לכל סובביו ובני משפחתו, בכל הנהגותיו והליכותיו, ובפרט בהקפדתו היתירה בשמירת הלשון. לאור זאת, כונה בפיהם ובפי רבים ממכיריו: 'החפץ חיים של חיפה!'. וכפי שכבר הוזכר בפתח הדברים שמרן הסטייפלער זצ"ל היה מכנהו בכינוי זה.

ואכן, כך היתה דרכו בהקפדה מיוחדת על שמירת פיו. ראש ישיבת 'משכן יעקב', הגאון רבי דוד כץ שליט"א סיפר שבעת פגישתם בה הציג לו את כהונת המגיד-שיעור, שאל אותו מה הם דרישותיו לגבי התפקיד. נענה לו מו"ח זצ"ל: 'לגבי התשלום עבור כך - מה שתתנו יהיה טוב, אבל מאחר ומתפקידם של צוות רבני הישיבה לדאוג לכל עניני סדרי הישיבה וכן לעקוב ולהתעדכן על מצבם של התלמידים השונים, הרי שיש לי שני תנאים. האחד, שלא לדבר עמי בשום פנים ואופן בבית המדרש. השני, במה שלא נוגע אלי אישית, לא אסכים שישוחחו עמי על בחורים...'

הגה"צ רבי נחמיה נורדהיים שליט"א שכינהו כמשגיח בישיבה שח כי מידי יום היו אנשי צוות הישיבה שבים לביתם ברכב משותף. באחד הימים הופתעו לשמוע את מו"ח זצ"ל מבקש מהנהג לרדת באמצע הדרך. לאחר שירד מהרכב, חשבו הנוסעים וכי מה יש לו לרבי אברהם קוך לעשות במקום שכזה, בלב השממה הרוחנית של חיפה, ומהיכן מכיר בכלל את שבילי מקום זה... ומיד נזכרו שקודם ירידתו מהרכב, החלו הם לשוחח על בחור מסוים, ולמרות שלא אמרו שום דבר רע, הרי הוא חשש שמא יגיע הדבר לכדי לשון הרע, ח"ו. או אז הבינו הם מה גרם לו למו"ח זצ"ל לרדת באמצע השממה החיפאית...

וכך עד זקנה ושיבה. כאשר היה לו צל של ספק אולי שמע אבק לשון הרע או שחשש שחלק מהדיבורים לא היו כל כך לתועלת כפי הצורך, היה נוהג

לברר שוב ושוב על כך ופעמים שלא היה נרדם בלילה מרוב צער ויגון.

אך לא רק לעצמו הסתפק מו"ח זצ"ל בשמירת פיו ולשונו, הוא פעל רבות לזכות בזה אף אחרים. כך, אפוא, היו לו כוללים ללימוד החפץ חיים' בעיון, תוך העמקה בשורשי

הסוגיות וההלכות. במשך השנים אף חיבר והוציא לאור ספרים בעניינים אלו וכמובן בעילום שם ובהצנע לכת, כשאף אחד אינו יודע מי עומד מאחורי הדברים.

ככלל, לא היה אצלו מושג של 'דברים בטלים' כלל. כל דיבוריו

היו רק בדברי תורה ובדברי חיזוק לאהבת תורה ויראת שמים, ובצרכים של אחרים שהיה מדבר בהם משום מצות חסד. חלק גדול מימיו עבר עליו בתענית דיבור, והעידה חמותנו הרבנית תליט"א כי לפחות מחצית מימיו היו בתענית דיבור מוחלטת...

הנס בנמל חיפה

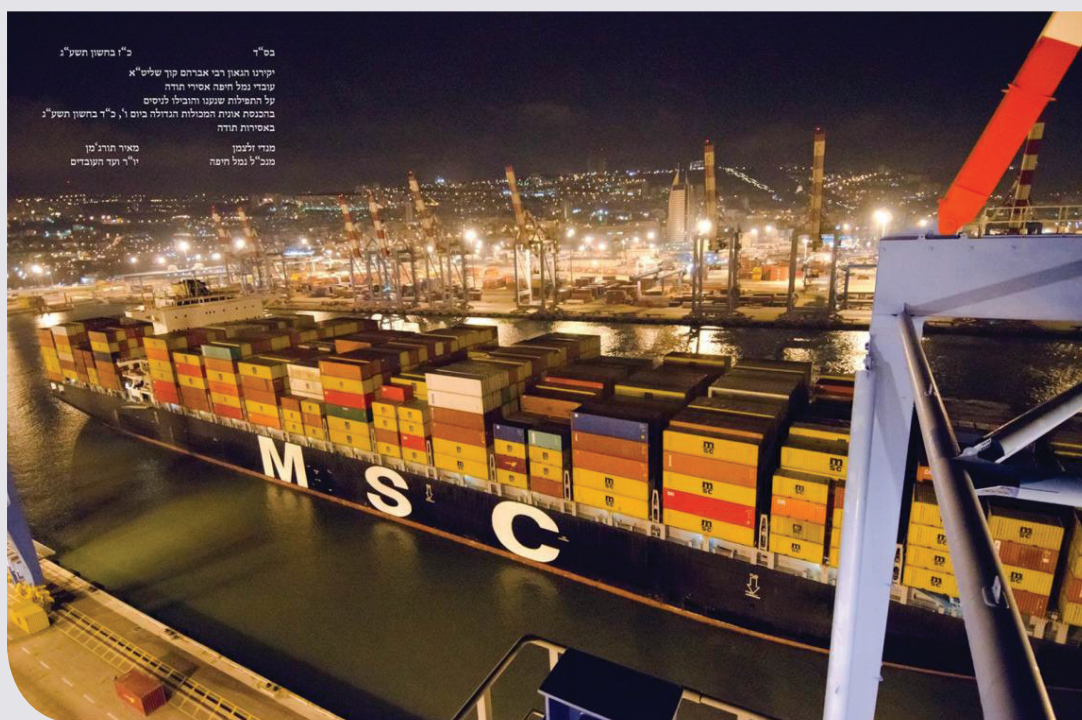
לפנינו עובדה מפעימה, אותה שמענו מאחד מחתני הגה"צ רבי אברהם עמרם זצ"ל, המעידה על נס מופלא שהתרחש בנמל חיפה, לפני כשלוש שנים. המעשה כולו מתועד אף במסמך מיוחד שהפיקה לשכת מנכ"ל נמל חיפה.

"לפני כשלוש שנים, הגיעה הנהלת הנמל להסכם עבודה עם חברת ספנות השניה בגודלה בעולם המפעילה כמות ענק של אניות מסחריות. הסכם זה כלל השלכות משמעותיות עבור הייצוא מהארץ לחו"ל. חברה זו הפעילה אניית ענק ובעבורה נבנה בנמל חיפה מזח חדש. לקראת הגעת אנייה זו בפעם הראשונה לחופי חיפה, תוכנן להתקיים טקס לציון המאורע, במקום מיוחד שכלל כאלף ומאתים מקומות ישיבה עבור אישים שונים מכל רחבי העולם. הגעת האנייה תוכננה בליל יום שישי והטקס ליום שישי בבוקר. והנה, בימים שקדמו, נתקבלה ידיעה בהנהלת הנמל משירות חיזוי מזג האוויר כי צפויה סערה גדולה בלב ים עד ליום חמישי אחר הצהריים והגעת האנייה תדחה ותתעכב ליום שישי עצמו.

כששמע זאת מנכ"ל הנמל נחרד עד מאוד מתוך מחשבה הכיצד יתקיים בו טקס תוך חילול שבת קודש. ישב הוא וחשב מה לעשות אך למעשה נותר אובד עצות. בצר לו, פנה לחמי זצ"ל ושח לו אודות הענין כולו. מו"ח זצ"ל כינס את תלמידיו להתפלל שלא יארע חילול שבת ואף קיבל עמם 'קבלות' למען הדבר. כמו כן שלח בקשה לגדולי ישראל שליט"א שיתפללו אודות כך.

'וישמע אלוקים את נאקתם'. באותו יום חמישי מאורע שכזה לא זכור כמותו. יש וסערה משנה כיוון בדרכה ויש שנחלשת מחזוקה, אך סערה שעומדת במלוא עוצמתה במקומה במשך למעלה מארבע עשרה שעות ולאחר מכן ממשיכה בכל העוצמה, דבר זה עוד לא קרה בהיסטוריה!!!

לאחר האירוע, שלח מנכ"ל הנמל לחמי זצ"ל תמונה גדולה (המצורפת לכתבה) של האנייה המדוברת על רקע הנמל, תוך הבעת דברי תודה וברכה על התפילות שגרמו לניסים גדולים שכאלו, כשעל כך חתמו בתודה המנהל ויו"ר ועד העובדים.

בפי"ו
יקוונו הנאור רבי אברהם קוך שליט"א
עובדי נמל חיפה אסירי תודה
על התפילות שנתנו והובילו לניסים
בהכנסת אניות הספנות הנדלה ביום י"ב בחשוון תשע"ג
באסירות תודה
מנ"ח ולצפון
מנכ"ל נמל חיפה
יו"ר ועד העובדים

אך המופת האמיתי היה לראות אדם החי בעולמנו, אשר התנתק לגמרי מהבלי העולם הזה, עד שכל דאגתו ומכאוביו, מחד ושמחתו מאידך היו תלויים רק בעובדה האם כבוד שמים נתרבה או חלילה להיפך, ואודות כך פעל כל הימים בכל כוחותיו.

שח אברך בן תורה, כי את ההכרה העמוקה בחשיבות ובקדושת פעולותיו של רבינו הגדול מרן הרב שך ביסוד והקמת "דגל התורה", כשאגד את בני התורה תחת דגל ההשקפה הטהורה, הוא קיבל מהרב קוק זצ"ל. הא כיצד? - היה זה בעת שהתקיים בירושלים 'כנס היסוד' של דגל התורה, הוא היה אז בחור צעיר בחיפה, ואביו הסכים לצרפו עמו לנסיעה לכנס היסוד. נדמה היה לו כי נוסעים לאירוע פוליטי של ציבור בני התורה... אך משהגיע לאוטובוס נדהם לראות מול עיניו לא אחר מאשר הרב קוק בעצמו, עם הגמרא ביד... או אז קלט כי הולכים ומתאספים לענין של מטרה קדושה ונשגבה, ובלי ספק כל כוונת הדברים איננה אלא לקדש שמו ית' ברבים.

עבודת התפילה

עבודת התפילה תפסה אצל מו"ח זצ"ל מקום מרכזי ונכבד מאד. קשה לתאר את דבקותו בתפילה. בעת תפילת שמונה עשרה נראה היה כמי שמנותק לחלוטין מהעולם הזה, כאשר את כל כוחותיו השקיע בתפילה כשהוא מתאמץ בה ללא גבול. לאחר סיום תפילת שמונה עשרה, היה מותש

הביקורת, והפקידה שהעבירה את דרכו, החלה להקליד את פרטיו במחשב שוב ושוב, בלא לומר דבר, בעוד הלה ממלמל בפיו תפילה ותחנונים. לאחר דקות ארוכות התברר כי מערכת המחשבים כולה, כולל כל הגיבויים, קרסה באחת באותו הרגע שהעבירו את דרכו, ומחמת כן הכניסו את כל מי שכבר ניגש לדלפק, ויהי לנס!...

אגב, כאשר עבר הלה בשנית באחד המעברים, העבירו אותו ללא כל בעיה וזאת על סמך החתימה שעל הדרכון בכניסה לארה"ב, למרות שבמחשבים הוא הופיע כאסור בכניסה, באומרם שאם הכניסוהו לגבולות ארה"ב, בודאי שחלה טעות בנתוני המחשב...

מאורע מפליא אירע בעשרת ימי תשובה בשנה זו. יהודי נכבד ובעל אמצעים מארה"ב התקשר לבני המשפחה ושח שבלייל ראש השנה האחרון, ראה בחלומו את מו"ח זצ"ל ששאלו: 'מה עם החזקת התורה שלך, אתה לא מפחד על גזר הדין של השנה החדשה? במה תלך לקבל פני משיח צדקנו?'... הלה נרעש כמוכן מדבר החלום ומיד לאחר זאת יום טוב פנה לחמותו הרבנית תבדלחט"א לשאול כמה יש לתרום למוסדות התורה שיסד מו"ח זצ"ל.

ניתן לספר סיפורי מופת רבים שאירעו אצלו מידי יום, כמו חולים במחלות קשות שבהבל פיו קבע כי אין להם כלום, ובבדיקות חוזרות שערכו התפלאו הרופאים לראות כי אכן הכל חלף ונמחק כלא היה,

לו חמישה שקעי חשמל שלא סיים את התקנתם. באחד הימים רעייתו ביקשה ממנו שישלים את המלאכה וסידור השקעים, אמר לה: 'אני חייב ללכת לשיעורו של הרב קוק', אך היא התעקשה והוא אכן נטרצה ובסיעתא דשמיא תוך זמן קצר ביותר השלים את התקנת כל השקעים. לפני שיצא מהבית, התפעל מכך שסיום המלאכה ארך לו זמן קצר והוא אמר לרעייתו: 'נו, איך אני? - אלוף העולם!...' כאשר הגיע לשיעור הוא שומע את מו"ח זצ"ל מדבר ובתוך דבריו אומר כך: 'יש אדם שמסדר חמישה שקעים וחושב שהוא 'אלוף העולם', במקום להבין שהקב"ה עוזר לו בכל דבר!...'

מעשה נורא אירע באחד מתלמידיו של מו"ח זצ"ל שנתפס פעם בשהייה בלתי חוקית בארצות הברית, והוצא נגדו איסור כניסה לארה"ב. כעבור זמן, כאשר אחד ממרביצי התורה שנסע לגייס תרומות מנדיבי לב באמריקה התקשה לנסוע לבדו, ביקש מו"ח זצ"ל מאותו תלמיד להתלוות אליו כדי להיות לו לעזר בשהותו בארה"ב, ענה לו אותו תלמיד: 'הרב הלא יודע כי הנני מסורב כניסה בארה"ב, ואיך אסע לשם?' אך מו"ח זצ"ל בשלו: 'סע לשלום ויהיה בסדר'. ואכן התלמיד יצא למסע עם הת"ח שליט"א, אולם כשהגיע לביקורת הגבולות החל, כמוכן, לפחד ושיניו נקשו דא לדא. בעצת הת"ח שליט"א התקשר הלה למו"ח זצ"ל לשמוע אשר בפיו ויען לו: 'עינים להם ולא יראו'...

ואכן, ניגש הלה אל דלפק

ומשמירת הפה לשמירת העינים. בהקפדה יתירה היה מו"ח זצ"ל משגיח על עיניו לבל יכשלו בראית מראות אסורות. לאחר הסתלקותו, נמצאו בארונו משקפי שמש, שעל כל עדשה היתה מודבקת מצידה הפנימי מדבקה שחורה שכיסתה כמעט את כולה, למעט מקום קטן מאד בו שייך לראות מעט מאד את אשר לפניו.

מציאה זו היתה חידה בעבור בני ביתו שכן מעולם לא ראו ולא ידעו מתי השתמש הוא במשקפיים "מוזרות" אלו. התעלומה נפתרה באחד מימי ה'שבעה', כאשר אחד מתלמידיו שהגיע לנחם שח לבני המשפחה כי הוא בעצמו הלך עם מו"ח זצ"ל לרכוש את המשקפיים הללו, בשנת האבל על אמו... היה זה לאור זאת שבשנת האבל על אמו ע"ה היו חסרים לו "אמנים" רבים, עקב היותו ש"ץ לעילוי נשמתה, לפיכך מידי יום בצהריים היה צועד מהלך כדקה ל'שטיבלאך' של בית הכנסת הגדול בחיפה, מאזין לחזרות הש"ץ במנינים שם ועונה 'אמן' בכוונה הראויה, עד שהשלים לעניית צ' אמנים המבוארים בהלכה. אלא שהליכה ברחובה של חיפה, אינה בשביל צדיק כרבי אברהם קוק וטהרת עיניו, וזאת למרות שהיה משפיל עיניו תדיר, אי לכך מצא הוא פתרון בדמותם של משקפי השמש השחורות ממילא ועליהם הוסיף מדבקות שחורות שכיסו את מרבית העדשה. אדם נוסף שהגיע לנחם בימי ה'שבעה' שח, כי אכן במשך תקופה היה רואה את מו"ח זצ"ל עם משקפיים אלו וחשב שיש לו בעיה עם קרני השמש היוקדות. התברר שלא היתה לו בעיה עם השמש, אלא עם העינים...

הנהגותיו המופלאות וחסידותו הרבה, הביאוהו לגילויים מדהימים ומפעמים. היה זה בקיץ תשל"ו בעיצומם של ימי פרשת חטיפת המטוס באנטבה. בעיצומה של שבת קודש של אותו השבוע, אסף מו"ח זצ"ל את תלמידיו ואמר להם: 'עכשיו זהו זמן סכנה גדולה, בואו ונאמר תהילים', ואכן אמרו הם יחד תהילים, אלא שמפאת קדושת השבת אמרו כולם יחד ולא פסוק בפסוק אחר הש"ץ כבימות החול, כאשר מו"ח זצ"ל מתפלל בהתרגשות ובדמעות שלישי. לאחר השבת התברר כי באותו זמן בו אמרו את פרקי התהילים, התבצע מבצע החילוץ המפורסם.

היו לו קביעות רבות עם בעלי-תשובה, כאשר השקיע בהם כוחות רבים ופעמים רבות היה מגלה טפח מגילויים מפעמים אלו. מעשה אחד מתלמידיו מבעלי התשובה שערך שיפוץ כללי בביתו ונתרן

ונראה כמי שזה עתה סיים עבודה קשה...

מו"ח זצ"ל הביא מספר הגן, שהיה קדמון ומובא בפוסקים, שכל הצלחותיו של האדם וכל כשלונותיו, תלויים המה בצורת התפילה של האדם, וככל שמכבד יותר את התפילה, כך זוכה להצליח בכל עניינו. בתקופה האחרונה לימי חייו היה מייעץ לכל מי שבא אליו לתנות את צרותיו, שיקבל על עצמו להגיע לתפילה עשר דקות או רבע שעה לפני התפילה, באומרו כי מכיון שנאמר "ומכבדי אכבד" הרי שמי שמכבד את הקב"ה - הקב"ה מכבדו, וכבוד של הקב"ה פירושו שהאדם יחיה ללא בעיות וללא דאגות.

והוסיף בדבריו שיכול הוא לחבר ספר עב כרס מעובדות שאירעו עם עשרות אנשים, שכל מי מהם שקיבל על עצמו מאמץ מיוחד לחיזוק בתפילה, אזי נושע מחוץ לדרך הטבע. כך, לדוגמא, אירע שהגיע אליו יהודי נשוא פנים ותינה צרתו בפניו שמסובל הוא בחובות עד צווארו, כאשר הבנקים לוחצים אותו ואף נושים רודפים אחריו ואין לו מוצא ממצבו. שאל אותו מו"ח זצ"ל אם הוא מתפלל על כך, והלה השיב כי הוא שופך דמעות כמים עד שהרצפה מלאה מדמעות. אמר לו שמעתה יקדים לבוא לבית הכנסת רבע שעה לפני התפילה, ענה לו הלה כי דבר זה הוא מעבר לכוחותיו וכי הוא לא מצליח להגיע בזמן לשום מקום. אמר לו מו"ח זצ"ל שבקעלם עבדו עם קנסות, וממילא שיקבע לעצמו קנס של 500 ש"ח על כל איחור ואזי כבר לא יאחר... ואכן הלה קיבל על עצמו להקדים את בואו לתפילה רבע שעה קודם תחילתה, ומיד הסתדרו כל עניניו בדרך פלא.

עובדה נוספת אירעה אצלו באברך שסיפר לו על אמו שסובלת מכאבי ראש ואינה מסוגלת להרדם. מו"ח זצ"ל יעץ לו שיקבלו עליהם לבוא לבית הכנסת רבע שעה לפני התפילה. לאחר שהוא ואביו קיבלו זאת על עצמם, מיד למחרת נמצאה תרופה לאמו. בנוסף, לאדם זה היו לו ענינים נוספים שהטרידו את מנוחתו באותה עת; היו לו שלושה דירות שלא עלה בידו להשכיר, וכן אשתו חיפשה עבודה ולא מצאה. מיד לאחר שקיבל עצמו את הקבלה, הצליח להשכיר את הדירות ומיד הוצעה לאשתו עבודה, ויהי לפלא. אנשים רבים ששמעו את הסיפורים ממו"ח זצ"ל, קיבלו על עצמם חיזוק זה בתפילה ומיד נושעו.

אמונה ובטחון

מו"ח זצ"ל היה "חיי" את מציאות

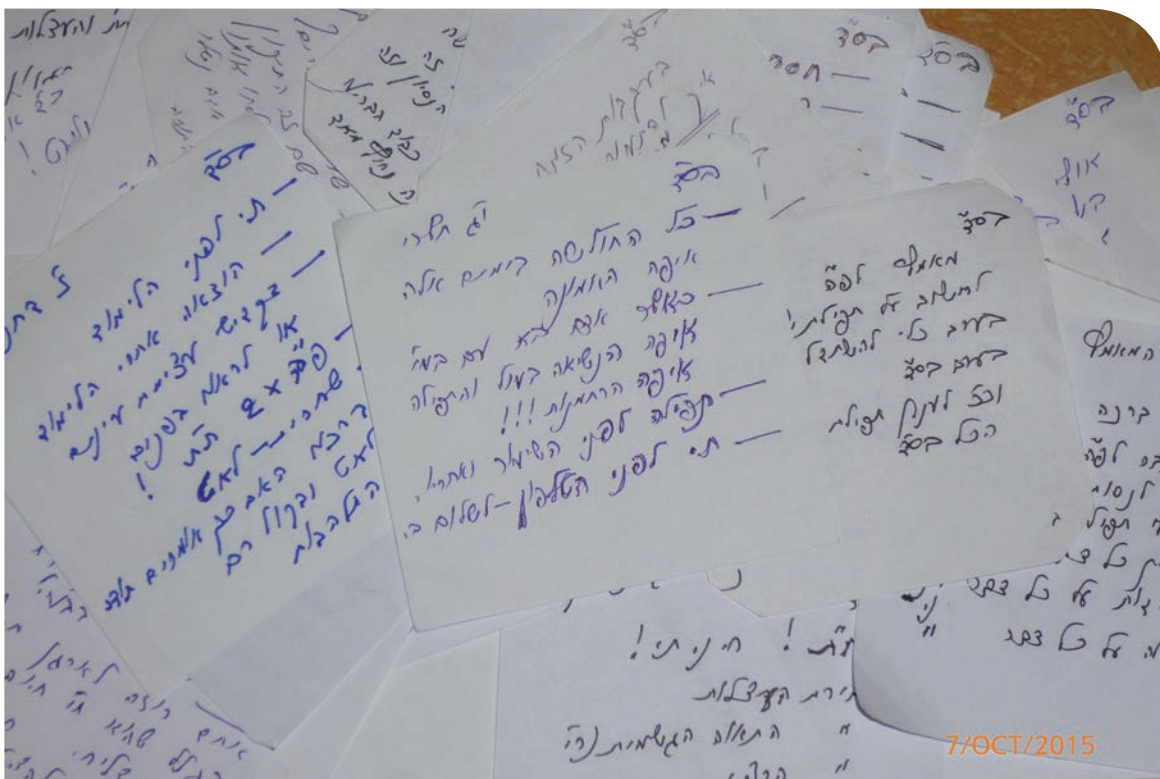
הקב"ה בחוש כל רגע ורגע. לא היה לו שייכות כלל וכלל עם 'סיבות', ובכל דבר שאירע היה בודק את עצמו מדוע אירע כך וכך, שהלא אין סיבות גשמיות לדבר והדבר שאותו יש לבדוק היא מהי הסיבה שהקב"ה סיבב כך.

היה נוהג לספר שבאחד הימים הוצרך לנסוע לרכסים לצורך סידור ענין דחוף, אלא שבדרך עיכבו יהודי מבוגר שפעמים רבות היה נוהג תמיד להתלונן על פקידי הבנק כאילו הם גונבים אותו, ולפיכך היה מבקש ממו"ח זצ"ל שיתלווה אליו לסניף הבנק ויהיה בעזרו והטרידו רבות אודות כך. אף בדרכו לנסוע לרכסים נקלע בדרכו אותו אדם בבקשה

שיתלווה אליו לבנק, אלא שמכיון שמיהר מאוד בדרכו לרכסים לא התעכב עם אותו אדם הרבה כהרגלו ולא הלך עמו לבנק. "בהגיע לרכסים" סיפר מו"ח זצ"ל, "נתקל בי ילד שרכב על אופניים וכתוצאה מכך נשברה ידי, ובמקום להגיע לאן שהייתי צריך הגעתי לבית חולים"... כי כך היה ברור אצלו - כל דבר ומאורע שקורה עמו, מאומה אינו קשור לסיבות גשמיות אלא הכל מכוון מסיבות רוחניות בלבד. כך, אפוא, אם נתגלו נמלים בביתו, הורה שיש לבדוק האם לקו בחשש גזל כלשהו, שהרי גזל ניתן ללמוד מנמלה... בכל דבר וענין חיפש את הסיבה הרוחנית למה זכו בו או חלילה להיפך.

ענין הבטחון בד', היה אצלו במציאות ממש. כאשר היה שומע אי-אלו שתולים הצלחות בהשתדלות, היה ממש נרעד, באומרו: 'מה? ההשתדלות עוזרת? נכון שצריך השתדלות, אבל זו רק כמין 'הצגה' ובאמת אין זה עוזר כלום'.

באחד הימים הזמינו קרוב משפחתו שלא זכה לזרע של קיימא, שיבוא אליו לביתו שבתל אביב כשהוא חפץ להורישו מחיים סכום כסף גדול מאד עבור נישואי ילדיו, אך הוא מצידו התמהמה ולא בא זמן רב. גיסו של מו"ח זצ"ל ששמע מהענין הפציר בו מאוד שיסע, באומרו שיקח אותו ברכבו מחיפה לתל אביב וחזור, אך הוא לא נענה. משהפציר בו גיסו

לכל אדם. גם לאנשים שהיו טרחניים ביותר ואף כאלו שפנו אליו בכעס, היה מתאזר בסבלנות רבה מאד ומתייחס במלוא כובד הראש, עד כי לפעמים העומדים מהצד כבר איבדו את סבלנותם, אך הוא ברחמנות ובסבלנות, הקשיב ועודד, ושוב הקשיב ושוב עודד. יצוין, כי אף דבר זה אנו מוצאים בדפי קבלותיו וכך כתב לעצמו: 'סבלנות נובעת מרחמנות, אבל צריך להזהר שהרחמנות לא תהא בצורה שאתה (במחשבתך) מזלזל ומשפיל את הזולת, כלומר, הוא נעבעך מסובך ומתוסכל וכו', הרחמנות צריכה להיות בד בבד עם הערכה לצלם אלוקים ונשמת ישראל ורחמנות שנשמת ישראל יש לה בעיות של עצבים וכעס, שהרי בעומק נפשה זה כואב לה הכשלון הזה... כי אם זה מישהו קרוב לך אתה לא מתמלא רוגז ושנאה אלא הבנה וסלחנות, וכך צריך להיות כלפי הזולת לכל אחד מישראל'.

כבוד הבריות

אחד הדברים שהיו ניכרים מאד אצל מו"ח זצ"ל היה קיום הצו 'לדון לכף זכות', כאשר היה מוצא על כל אחד ועל כל דבר איך לדונו לכף זכות, עד כדי שסובכיו ותלמידיו היו משתוממים איך מוצא בכל פעם את הדרך ללמד זכות על כל אחד מישראל. אך לא רק לבדו נהג כן, אלא אף תבע כן משומעי לקחו, באומרו: 'וכי תאמרו איך אפשר לדון לכף זכות איש פלוני, בשעה שאני עצמי ראיתי אותו עושה את המעשה - אלא שעל בנו או אביו ועל מי שחפץ באהבתו, לא ירצה אדם לקבל דיבה רעה בשום אופן, ותמיד ינסה לסנגר עליהם ולהאמין שהדברים אינם כפי שנראים, כך צריך לאהוב כל יהודי כנפשו, ועל ידי זה לא ירצה לקבל עליהם כל רע, וידון כל אחד לכף זכות'.

היה נזהר מאוד בכבוד הזולת שלא לפגוע חלילה בצלם אנוש, ואף לתלמידיו היה מוכיח בלשון רכה. היה מעשה כאשר לאחר שהוכיח אברך בכולל, נפגע האברך עד עמקי נפשו ופסק מלהופיע בשיעורים. מו"ח זצ"ל, שלח אליו שליחים לפייסו, אך הלה לא התרצה. משלא שב לשיעור, החל לשלוח לו בקשות שילווח לו כספים ואכן הלה היה מלווה לו סכומים נכבדים, אך לשמיעת השיעור לא חזר. מה עשה מו"ח זצ"ל - עלה לאברך הביתה בכבודו ובעצמו לפייסו ולבקש את מחילתו וכל זאת כשהתוכחה נועדה לטובתו והיתה מוצדקת לחלוטין, אך הוא לא הרפה, עד שהלה התפייס ומחל.

אותה קבוצה שהשתתפה בשיחה, כשבמכתבו הדגיש את עצם חומרת דיבור לשון הרע ועל אחת כמה וכמה מכיון שהדיבור היה על ישיבה שלימה, הרי שצריכים לבקש מחילה מראשי הישיבה ומנהליה, וכן מכל בחור ובחור באותה ישיבה, ודרש מהם לעשות זאת. אך עדיין לא נחה דעתו והתקשר לבחור המקורב אליו, כאשר בשיחתם בירר וחקר אם הוא אכן עצמו דיבר לשון הרע, ולאחר שהבחור אמר שהוא רק עמד מהצד ולא דיבר, הוכיחו על כך שלא קיים מצות תוכחה והיה עליו להוכיחם. כך היה גודל זהירותו ופחדו מחשש לשון הרע וכשראה מי שנכשל בכך לא היה יכול להרגע במשך תקופה ארוכה.

סבר פנים יפות

כל מכיריו זוכרים ובודאי אף מתגעגעים למאור פניו ולעובדת היותו מקבלם תמיד בסבר פנים יפות, כאשר למרות יראתו הגדולה שהיתה ניכרת על פניו, היה מסביר פנים לזולת בחביבות יתירה, ואף לילדים קטנים או לאנשים פשוטים היה מתייחס תמיד בכבוד ובחביבות, עד שנדמה היה כי זהו טבעו וכך נולד. אולם בעיון בדפי קבלותיו נתגלתה מסכת שלימה של עבודה רצופה על ענין זה כמה קיבל על עצמו שוב ושוב להתחזק ב'סבר פנים יפות' ו'הארת פנים'. נראה מקבלותיו כי אכן לקבל 'כל אדם' ו'בכל מצב' בסבר פנים יפות, זוהי עבודה מיוחדת הדורשת מעקב תמידי. מיוחד היה בהקשבתו המיוחדת

אם יש את נפשנו ללמוד עד היכן הגיע עומק חשבון הנפש שלו, ניתן ללמוד מהעובדה שבאחד הימים התבטא באוזני אחד מתלמידיו הקרובים בכאב ובצער נורא כי היום דיבר שתי מילים מיותרות, רח"ל!!!... ואף בעשה טוב היו קבלותיו בכל דבר וענין. כך, לדוגמא, אחת מהקבלות היתה מידי יום חמש דקות אחר התפילה לדון לכף זכות ולהתחזק ב'ואהבת לרעך כמוך'.

תיקון המידות

עניני ומצוות 'בין אדם לחבירו' ותיקון המידות היו העיקר שמו"ח זצ"ל היה עוסק בו כל השנים, תוך שהוא משקיע בכך את מיטב כוחותיו, בין בהנהגותיו המופלאות בין הבריות ובין בחיזוק שהיה מחזק את כל סביבותיו, כאשר ניתן לקבוע שאין מי שהיה במחיצתו, שלא ספג מלא חופניים חיזוק ב'ואהבת לרעך כמוך', בזהירות נוראה שלא לפגוע חלילה בזולת, וכמובן בשמירת הלשון וכל חלקי המצוות שבין אדם לחבירו. השפעתו היתה כה רבה על כל סביבותיו, עד שהיו שזיהו מי הם תלמידיו, על פי מידת הזהירות העצומה שלהם בבין אדם לחבירו. מן הראוי לציין עובדה מפעימה שסופרה על ידי בעל המעשה, בחור שהיה מקורב אליו. פעם שמע מו"ח זצ"ל את הבחור משוחח עם קבוצת בחורים שדיברה בזלזול על ישיבה מסוימת. מיד הזדעזע מאד ושלח מכתב אישי לכל אחד מבני

שוב ושוב, אמר לו מו"ח זצ"ל: 'קשה לי עם השתדלות... דבר זה היה נראה לו השתדלות גדולה מדי ומאוד לא חפץ בה. בסופו של דבר הצליח גיסו לשכנעו לנסוע עמו לתל אביב, אך הוא לא הביא עמו את המסמכים הנדרשים לכך. גיסו שהכיר בטבעו כמה ההשתדלות שנואה עליו, הביא את המסמכים במקומו...'

חשבון הנפש

כל ימיו, מבחרותו עד זקנה ושיבה, היה עובד על מידותיו, והיה בודק את עצמו מידי יום ממש(!), כאשר כמה פעמים ביום היה מתבונן בדרכיו ורושם במה עליו להתחזק. אחד ממרביצי התורה סיפר כי לפני כמה עשרות שנים, עוד בהיותו בחור, הבחין שמו"ח זצ"ל מסתגר בחדרו מידי ערב, ואיותה נפשו לדעת מה הוא עושה שם דבר יום ביומו, הרהיב עוז בנפשו והסתתר במקום נסתר לפני בואו של רבו. כשמו"ח זצ"ל נכנס לחדר, התיישב על כסא והחל לעשות חשבון הנפש בבכיות נוראות תוך שהוא בוכה על ה'עבירות' שלו... ומקבל על עצמו להבא קבלות שונות מתוך בכי.

לאחר הסתלקותו נמצאו בגנזיו המוני דפים של מוסר עצמי שייסר את עצמו. מתוך הכתב ניתן לראות ממש את הגערות שגער בעצמו. כך, אפוא, אחת הפתקאות פותחת בכותרת: 'הצלה! הצלה! הצלה!' ובה פירט את הקנסות הרבים שמקבל על עצמו על כך... שמפר את השתיקה... או על כך שמפר את קבלת 'מענה רך'...

באחת מהשמחות בהם השתתף, נכח אחד מקרובי משפחת החתן המשתייך לחוגי המזרחי. בדברים שנשא הלה התייחס למעלת המשפחה, אך בסיומו הוסיף: 'רק חבל שבני המשפחה אינם הולכים לשרת בצבא...' תוך שהוא מסמיך לדבריו אסמכתאות וראיות של הבל. כמובן שלדברי רעות רוח אלו נדרשה תגובה הולמת, והיא לא איחרה לבוא מכיוונו של מו"ח זצ"ל שבדברים שנשא אחרי הלה, אמר: 'הגמרא אומרת שמי שלמד ושנה ולא שימש תלמידי חכמים, הרי הוא עם הארץ...' לאחר מכן, ובלי קשר לנחיצות הדברים בשעתם ובמקומם, ניגש מו"ח זצ"ל לאותו אדם וביקש את סליחתו על התגובה החריפה שנצרכה כנגד דבריו המחוצפים. לאחרונה, נסתלק אותו אדם ומו"ח זצ"ל בירר וחקר היכן הוא קבור בכדי לבקש את מחילתו שוב. אך, כאמור, דבר זה לא סתר מאומה את תגובתו לנוכח עצם טענות ההבל שהשמיע הלה בגנות לומדי התורה.

מידה נוספת עליה עבד בכל כוחותיו והתייחד בה למאוד היתה 'מעביר על מידותיו', כאשר היה דורש זאת הן מעצמו, וכפי שמשתקף מדפי הקבלות בהם פעמים רבות חוזר על עצמו הענין שצריך להתחזק ב'מעביר על מידותיו', והן מתלמידיו ובני משפחתו. כאשר בכל עת היה מדבר אודות כך, עד כי שלשומעי לקחו ברור היה שהאושר הגדול ביותר שישנו עלי אדמות הוא לזכות להעברה על המידות. בדבריו היה מאריך אודות כך שהזוכה להעביר על מידותיו, אותה שעה היא שעת רצון מיוחדת והוא זמן מסוגל שיתקבלו תפילותיו ובקשותיו, וסיפר על כך עובדות רבות שאנשים זכו לישועות גדולות בזכות שהעבירו על מידותיהם.

את מידה זו הצליח להחדיר במידה רבה בקרב תלמידיו ושומעי לקחו המצטיינים אף הם בעבודה קשה זו של 'מעביר על מידותיו'. לאחד ממקורביו-תלמידיו המשמש כמנהל אחת החברות הגדולות בארץ, ישנו עובד שהיה מרבה להקניט אותו וללעוג לו. בזמן שכל מנהל אחר היה מפטר עובד שכזה ולכל הפחות מעמידו על מקומו, המתין מנהל זה ליום הולדתו של אותו עובד, או אז ערך לו מסיבה מפוארת לציון יום ההולדת, וזאת בכדי לזכות להעביר על מידותיו.

מעשה נוסף אירע באדם נוסף משומעי לקחו של מו"ח זצ"ל, שהיה עובד לפרנסתו, ובכל לילה בסיום עבודתו הגיע להתפלל תפילת ערבית באחד מבתי המדרשות בחיפה, כאשר

לאחר התפילה היה מבקש מהנוכחים שילמדו איתו מעט, אך לצערו חש שאינם חפצים בקרבתו. באחד הימים חשב הוא כי שמא עובדת הופעתו לתפילה כשהוא לבוש בבגדי עבודה כהים היא לו לרועץ, ולפיכך המתפללים אינם חפצים בקרבתו, ולפיכך באותו היום הגיע לבית הכנסת כשהוא לבוש בחולצה לבנה כשאר המתפללים, אך עם הכנסת לבית המדרש, קרא אליו מאן דהו בזלזול 'הגיע אינדיאני מחופש'... הלה נפגע עד עמקי נשמתו וביקש להשיב לו מנה אחת אפים, אך אז נזכר כי רבו הרב קוך מרבה לדבר על 'מעביר על מידותיו', ועכשיו שזכות זו הגיעה לידי-היאך יחמיצנה, ולפיכך התאזר עוז דגבורה והחליט שלא להגיב כלום. אך עדיין רוחו סערה בקרבו ולא יכול היה להרגע, ואז נזכר שמו"ח זצ"ל אמר שלא רק שצריך למחול על הפגיעה, אלא גם לתת לפוגע מתנה... אך מה יעשה וכל החנויות באיזור סגורות בשעת לילה זו. לפיכך הוציא הוא את ארנקו מכיסו, הוציא משם שטר של 100 ש"ח והגישו למי שפגע בו, באומרו: 'מגיע לך, קח...' כמובן שהלה נתקף באי נעימות רבה וניסה לטרו, אך הוא בשלו, באומרו: 'מגיע לך הרבה יותר, רק אני קמצן'... עד שהלה נעתר להפצרותו ולקח את הכסף. או אז, לאחר שקיים את כל דברי רבו מו"ח זצ"ל, נרגע אותו יהודי. וגם זאת אנו למדים כיצד זכה להחדיר לכל אחד משומעיו את טוהר המידות בדרגות הנעלות והנשגבות ביותר.

רב צדקות

מידת ההטבה והעזרה לזולת היתה אצלו בצורה מיוחדת שאין לה אח ורע. עוד לפני עידן קופות

הצדקה, היה מו"ח זצ"ל כבר מסייע לעניים ונוזקים בכספי צדקה הגונים שאסף עבורם. כך, אפוא, הקים את אגודת 'יד לנצרך' בחיפה אשר בהמשך הפכה ל'קופת הקהל - חיפה', כאשר הוא מלווה את דרכה ומעורה בכל העשיה הברוכה עד לפרטים הקטנים. מעורבותו היתה כה חזקה, עד שלדוגמא ביום הפורים כמעט ולא נותר לו זמן ל'סעודת פורים'...

באחד מערבי סוכות, היה מחסור גדול בקופת הצדקה ולא היה ידוע איך יוכלו לעזור לעניים ולנוזקים להכניס את החג בכבוד. נטל מו"ח זצ"ל שולחן קטן, הלך עמו לשוק המרכזי של ארבעת המינים, שם העמיד דוכן מיוחד לקיבוץ תרומות מהציבור שבא לערוך קניותיו לחג, ולמרות הפצרות הרבים, לא חס על כבודו ונשאר בעצמו בשוק לאסוף צדקה לעניי העיר.

אך לא רק דרך קופת הצדקה, אלא גם ליחידים רבים דאג מו"ח זצ"ל באכפתיות עצומה. בהלוותו ראינו אברכים שונים בוכים על הסתלקותו, כשנוסף להם כאב מיוחד ואישי באומרו: 'מי יגמור לנו את החודש?'... התברר שמו"ח זצ"ל דאג להם מידי חודש בחודשו להשלים להם כדי מחסורם. רבים אחרים שחו שפעמים רבות כאשר נודע לו על מצוקתם, היה שולח להם סכומים הגונים, כשהכל נעשה בסתר ובצורה המכובדת ביותר.

ביתו היה פתוח לרווחה לכל עני ונצרך, כאשר במשך השנים גרו בביתו אנשים רבים לתקופות קצרות וארוכות, ביניהם כאלו ששום אדם לא היה ניאות שידרכו על מפתן ביתו... אך אצל מו"ח זצ"ל הדלת מעולם לא נסגרה, והאורחים השונים מצאו בביתו מחסה ומקום לאכילה, שתיה ולינה, כאשר היו כאלו שעשו בו כבביתם.

באחד מערבי השבתות הגיע אדם גלמוד למשפחה המתגוררת בבנין סמוך לביתו של מו"ח זצ"ל וביקש להתארח אצלם בשבת, אך בני המשפחה היו כבר בדרך לצאת ולשבות בעיר אחרת ולכן נאלצו לסרב. הלה הרים את קולו בזעקות: 'היכן אהיה בשבת? היכן אהיה בשבת?' מיד הופיע שם מו"ח זצ"ל וביקשו שיתארח אצלו בשבת. כי כך היתה כך דרכו תמיד; לא די לעשות חסד ולא מספיק לאהוב חסד, יש לרדוף צדקה וחסד.

נושא בעול עם חבירו

במידה מופלאה נוספת התייחד מו"ח זצ"ל - 'נושא בעול עם חבירו'. כל מי שבא אליו לתנות את צרותיו, היה חש כי מו"ח זצ"ל מזדהה עם כאבו בצורה הגבוהה ביותר והצרה הופכת להיות צרה אישית שלו.

היה זה בחודשים האחרונים לימי חייו, הגיע אליו בחור אשר היה זקוק לעידוד רב. באותה עת הוא היה באפיסת כוחות וזמן מה קודם לכן נשכב לנוח. אך כאשר ראהו בזוית עינו, ביקש להכניסו אליו, וכך כשהוא שוכב במיטתו קיבל אותו והקשיב לו ולמרות ששמורות עיניו כמעט ונעצמו, התחנן בפניו שידליק את האור בחדר וכך השתתף איתו ועודדו ממושכות עד שהיה סמוך ובטוח שהלה התעורר כדי צרכו.

רבות השקיע בסידור בנין ובנות שלא התקבלו למוסדות, כשהוא לא חס על גילו וכבודו והשפיל עצמו לפנות ולירד בעצמו לראשי המוסדות בתחינה ובקשה שיכניסו את המבקשים לתלמודי התורה ובתי הספר. כמו כן היה מתחנן לכל מי שהיתה לו השפעה כל שהיא, שימליץ אף הוא על קבלתם למוסדות.

באחד הימים ניגש אליו בעל-תשובה בראשית דרכו ותינה בפניו את הרגשתו: 'אני לא מצליח ללמוד ולהתפלל, אני חש שאיני שווה כיום כלום, בעוד בעבר הייתי טוב יותר, כאשר הייתי זוכה לדבר ולהתפלל להקב"ה, כאשר הוא נראה שבור לחלוטין ממצבו. לאחר תקופה הוא חזר למו"ח זצ"ל כשהוא נראה אדם שונה לחלוטין, וזאת לאחר שזרק את הכלי הטמא שבידיו ועלה על דרך המלך, באומרו: 'אני מרגיש שהרב לא התפלל עלי, הרב נלחם בשבילי...' אחד מבני הבית שח לאותו יהודי לאחר מכן שמו"ח זצ"ל נסע במשך ארבעים יום רצופים (!) להתפלל עבורו בקברו של רב אבדימי דמן חיפה.

המשך המעשה מופלא אף הוא.

חובת השעה - התחזקות בענינים שבין אדם לחבירו

"כל אחד צריך לחפש איך להציל את עורו ומשפחתו, ולהתרחק בכל הכוחות מהאש הטמאה הזאת וה'לשם שמים' הזה"

מכתבי חיזוק רבים היה הגה"צ רבי אברהם עמרם קונ' זצ"ל שולח לבני משפחתו, ובהם נכדיו - הן בימי לימודם בישיבות הקדושות והן לאחר נישואיהם. כמו כן היה שולח מכתבים לנכדותיו ובאופן כללי לצאצאיו. במכתבים אלו אותם שיגר בתדירות גבוהה, ולעיתים אף כמה פעמים בחודש, היה מעוררם בענינים הדרושים חיזוק, אם בזהירות מהפסקות באמצע הלימוד ואם בעניני צניעות לבנות, אם בחיזוקים בנתינת כבוד לד' על ידי תפילה וברכות בכוונה, עניית אמן בכוונה, ובפרט בעניית 'אמן יהא שמיה רבא' ובצפייה לגאולה הקרובה, וכן בחובת עשיית חסד, בזהירות מלשון הרע ועוד בענינים שבין אדם לחבירו.

לפנינו מכתב מיוחד אותו שיגר לבני משפחתו בעת האחרונה, ובו תינה את המצב העגום לנוכח מצב המחלוקת הנוראה השורר בתוך ציבור החרדים לדבר ד', אותו כאב רבות והיה מתחנן על כך רבות בברכת 'שים שלום', ואף הפציר וחזר והפציר לבני משפחתו ומקורביו להתרחק מרעת מחלוקת זו, כשהוא מעוררם להתחזק מאוד ב'ואהבת לרעך כמוך'. המכתב שנכתב בתמצית דמו כולל דברי חיזוק והדרכה בתקופה זו של 'החושך יכסה ארץ', ונמסר לנו לפרסום על ידי בני המשפחה שיחיו.

"המצווה של ואהבת לרעך כמוך שהיא יסוד כל התורה כולה, צריכה תמיד חיזוק ובפרט בתקופה שהיצר הרע הצליח לעשות כזה מחלוקת ופירוד לבבות בעולם התורה, זה ממש יצר הרע בלי שום הגיון, ועדיין הפצע לא הגליד, ואולי אפילו רחוק מלהגליד, ואולי אפילו רחוק לגמרי מלהגליד. זה ח"ו חורבן, היה אדם גדול שאמרו בשמו כי בארץ שלו אם לא היה מחלוקת לא היתה שואה, והמחלוקת שם היתה לשם שמים, כל אחד חשב לשם שמים, אבל צריך לדעת שהלשם שמים הזה הביא ח"ו שואה באותה ארץ, כי הלשם שמים הזה זה זיוף ותרמית יצר הרע, גם קורח היה בטוח שהוא רוצה כהונה לשם שמים, ומי יאמר זיכיתי לבי שאני באמת חושב לשם שמים.

הנה רבינו יונה בשע"ת שער ג' אות ר"א אמר שמי שמאמין ללשון הרע זה נובע ממידות רעות ולא מקנאת האמת שאני לא יכול לרמות את עצמי ולא להאמין, הרי פלוני מספר עובדות והוא אדם חכם, לא חלמן חלומות, אבל רבינו יונה אומר שהכל נובע ממידות רעות וזדון לב ואוהב למצוא פגם ואשם על חברו וקלון על כבודו, כי עובדה שמי שיש לו מידות טובות - רבינו יונה כותב שם באות ר"ג: מי שיש לו מידות טובות אוהב לשמוע דברים טובים על הזולת וחפץ ביקר הבריות, וצר לו על בושתם וקלונם, כואב לו לשמוע דבר שלילי על הזולת, ומי אמר שהוא אף פעם לא האמין ללשון הרע, והנה אם אדם לומד ועושה חסד, גם אם זה לא עם טהרת המידות זה לא נורא, כי סוף סוף הוא עושה דבר טוב, אבל כאשר מתעסק עם לשה"ר לשם שמים וכד' שם צריך להיות נקי ממידות רעות, הרי יש הבדלים (ואולי

גדולים) בין ישיבה אחת לשניה בין סלבודקה לחברון, בריסק ופוניבז' ובכ"ז אין שום שנאה ומחלוקת ויכוחים וכדו', כל אחד יש לו את הרב שלו ואת הדרך שלו וזהו, פתאום כאן קופץ היצר הרע לעסק ובלוי שום הגיון הדליק תבערה, אבל צריך לדעת שזה נורא, זה ח"ו חורבן, ולפי דעת אחד מהגדולים, באזור של אותו גדול זה היה הקדמה לשואה הי"ו, ושם היה מחלוקת לשם שמים, אבל כאמור זה לשם שמים דמיוני ומאחוריו עומד היצה"ר.

אז כל אחד צריך לחפש איך להציל את עורו ומשפחתו, ולהתרחק בכל הכוחות מהאש הטמאה הזאת והלשם שמים הזה, לבנות תיבת נח, תיבת הצלה על ידי התנתקות מוהחל"ט מכל הטומאה הזאת, להתנתק מזה במחשבה ובדיבור ובמעשה, להתחזק במצוה הגדולה של ואהבת לרעך כמוך, לאהוב את כל אחד, גם אם יש לו דעות שלו, וכמו שסלבודקה וחברון זה גישות שונות מאד, אבל יחד שבטי ישראל, אהבת ישראל ואהבת התורה לכל לומד תורה בקדושה. וזה דורש הרבה עבודה אבל זה הצלה! הצלה!

בבית שני היו בעלי מעלה גדולה שחז"ל הקדושים מעידים עליהם שהיו עוסקים בתורה ובגמילות חסדים וכל מידה טובה היתה בהם, ובכל זאת היה שנאת חנינם שגרמה לחורבן, ודאי השנאה היתה סמויה מאוד, ואף על פי כן גרמה לחורבן הי"ו, וכ"כ אצל תלמידי רבי עקיבא, אם כן כמה צריך לברוח מהאש הזאת של המחלוקת והשנאה והלשם שמים המזויף, כל אחד ישתדל לעשות תשובה על הלשון הרע והשנאה שהיתה ולתקן את הלב, ולאהוב יותר ויותר את כל אחד מישראל, וכ"ש אהבת התורה לכל לומד תורה הקדושה.

מותר לדעת, לכל אחד דעה משלו, העיקר שזה מחלוקת בית הלל ובית שמאי, ולא מידות ולא לשון הרע ולא שנאה סמויה או גלויה (פחות או יותר) לא פירוד לבבות ח"ו שזה ח"ו הזמנה לחורבן, כל אחד שח"ו מצטרף לשנאה אפילו הסמויה מצטרף לחורבן ח"ו, וכמש"כ ברש"י סוף פר' ויקרא שכל מי שנטפל לעושי עבירה הוא נחשב הראשון שהביא את החורבן ח"ו, הוא לא יכול לומר בין כה וכה היו הרבה לפניו.

אז כל אחד יתאמץ בכל כוחו להרבות אהבה ורעות אחדות ושלום, ואז יצטרף לעושי מצוה וכאשר הגאולה תבוא נחשב שהוא הביא את הגאולה לעם ישראל, הישועה שתבוא בס"ד ע"י אחדות ואהבת ישראל. הרב קלוטפ זצ"ל אמר כי בשואה זכו להנצל בניסים גלויים אלה שהיה ביניהם אהבה ואחדות, וכמו שכל מי שיש לו ח"ו שנאת חנינם (אפילו סמויה) או לשון הרע ומחלוקת הוא מצטרף ונטפל לעושי עבירה והוא נחשב שהביא את החורבן ח"ו, הוא שהעלה את השמאל ואת הלפידים לשלטון, הם לא באו מעצמם אלא כמש"כ ויחננו ברפידים, י"א שהפירוש הוא שהיה פירוד ואז מגיע עמלק בדמות השמאל, ומי יודע איזה עמלקים, ערבים, ח"ו בעקבות זה, כי גם בשואה ההקדמה היתה שהפריעו לישיבות ללמוד וזה מש"כ הרמב"ם."

למחרת היום, ביקש מו"ח זצ"ל מנהגו שיקח אותו לקברו של רבי אבדימי למשך ארבעים יום נוספים. לפליאת הלה, השיב מו"ח זצ"ל: 'ארבעים יום נסענו להתפלל ועכשיו ארבעים יום להודות'...

פעם היו חסרים לי עשרים אלף ש"ח לתשלום מלגות בישיבת בין הזמנים שהחזקתי. באחד הימים בהם נזקקתי לשלם את המלגות, שוחחנו עמו בבוקר וכדרכנו ביקשנו שיתפלל עבורי שאשיג את הכסף. בצהרים הוא התקשר ואמר לי: 'תפנה לאדם פלוני, יש לו עשרים אלף ש"ח עבורך'. התפעלתי מכך מאוד, כי למרות שהיו לו עצמו כוללים ומוסדות שהחזיק, וסכום שכזה יכול היה לעזור לו מאוד, מכל מקום סייע לי כך, וזאת משתי סיבות; האחת, כי לא ראה כלל הברל בין החזקת תורה של המוסד שלו לבין החזקת תורה של מוסד אחר. השניה, כי היה בכך נושא בעול עם חבירו'.

בכל עת היתה צרת היחיד והרבים לנגד עיניו והעתיר על כך רבות. ככלל לא היה קורא עיתונים, אך דבר אחד היה מעניין אותו, הוא ביקש שיגורו לו מן העיתון את שמות החולים המתפרסמים מפעם לפעם, היה מכניסם לסידורו ומעתיר בעבורם בכל עת. את סובביו וקרוביו היה מעורר רבות על כך: 'כי צד אנשים שקועים כל כך בעצמם, כאשר הם מסוגלים לראות מודעת בקשה לתפילה ואינם נושאים תפילה למרום על החולה, וכי הלב אטום לגמרי ללא טיפת רחמנות? הלא יהודי נמצא במצוקה ואיך עוברים על כך בשאט נפש?'

וכדרכו, לא היה רק 'נאה דורש', אלא אף 'נאה מקיים'. כאשר היו פונים אל מו"ח זצ"ל בבקשה להתפלל על חולה או על כל צרה שלא תבוא, לא היה פוטר את המבקש בברכה גרידא, אלא היה לוקח את הדברים לליבו ומתחנן בתפילה מעומק נפשו. בנוסף, היה נוהג לעקוב אחר מצבו של החולה כאשר היה מתקשר שוב ושוב לברר אם כבר הוטב לו, ולא היה מפסיק להתפלל עד שנתברר לו שהלה נושע. בשיחת הטלפון האחרונה עם רעייתי תח"י, שאל אותה מה מצבו של החולה שהיה אמור לעבור טיפול מסוים, עבורו ביקשה ממנו להתפלל כשבועיים ימים קודם לכן... היה זה לאחר שממנה כבר כמעט ונשכח הדבר... כך, אפוא, היה לוקח ללבו הרחום צרתו של הזולת ולא שוכח מכך עד ששמע שנושע.

עובדה מיוחדת שהיה נוהג לספר, גילתה - מבלי משים - טפח מגודל אחיזתו במידת 'נושא בעול עם חבירו'. מו"ח זצ"ל היה רגיל לעורר על חובת האמונה בהשגחה פרטית ועל כך שבן

אדם משתדל ומשתדל כאשר לפעמים הישועה נמצאת מתחת לאפו, בדבריו שח מעשה מפעים שאירע עמו: 'אחד התושבים בחיפה שבתו בגרה בא לתנות את צערו בפני, לפיכך נסעתי מדי פעם להיכלי הישיבות וחיפשתי 'חתן' לבתו של אותו יהודי, כך עברתי מפוניבו' לסלבודקה ומחברון למיר וחיפשתי. כשנכנסתי למיר פגש אותי ידיד משנות לימודיני בבריסק, ששאל אותי בתמיהה: 'ר' אברהם קון, איהר וואוינט נישט אין חיפה? וואס טוהט איהר דא? - האם אינכם גרים בחיפה? מה הנכם עושים כאן?' השבתי לו שהגעתי לחפש שידוך לפלוני מחיפה, מיד נענה לי 'יש לי שידוך בשבילך'. ואז הציע בחור שמתגורר שני בנינים ליד ביתי... כך, אפוא, היה מוכיח כי אדם אינו יודע מאומה ופעמים הישועה נמצאת ממש מתחת לאפו... לשומעים נגרם בכך חיזוק רב באמונה ובהשגחה פרטית, אך לחדי האוזן היה זה גם שיעור מיוחד במדרגת 'נשוא בעול' עד היכן חיובה, כאשר טרח רבות כל כך לנסוע למרחקים, כדי לחפש שידוך לאדם שאינו מקורביו. נקודה נוספת הטמונה בסיפור זה היא העובדה שלא הרגיש כלל שיש כאן איזו סיבה להתפארות ומעשהו היה נראה לו כדבר הפשוט...

כבוד שמים

הדבר המרכזי שהיה בוער בעצמותיו של מו"ח זצ"ל והיה מדבר ומעורר עליו כל העת היה כבוד שמים! בכל יום ממש עורר על כך רבות, וניכר היה כי זהו הדבר החשוב ביותר והוא מקור לכל דאגותיו ולהיפך לכל שמחתו. תמיד היה שואל ומתעניין 'איך אני יכול להרבות כבוד שמים?' משכך, במקרה של חילול השם, לא יכול היה להרגע ולישב בשלווה. פעם נכנס אליו אחד ממקורביו המלמד בעלי-תשובה, ושח לו דרך אגב שקרא בעיתון אודות שערוריה שהגניזה בקרית אתא מתגלגלת ברחובות. מו"ח זצ"ל הזדעזע כל כולו לשמע זאת, מיד הוציא סכום כסף מכיסו ושלח את מקורבו לקנות שקים גדולים, כשהוא מורה לו לקבץ מיידית את בעלי התשובה שעוסק עימם כדי שיבואו כולם לאסוף בעצמם את כל הגניזה, באומרו כי 'איך ייתכן שיתגלגלו שמות הקדושים רח"ל וימתינו שהמועצה הדתית תטפל בזה או העירייה. חייבים מיידית לטפל בזה. הרי יש כאן חילול השם, רח"ל'. כך אף אירע כאשר שמע שבחוף השקט בחיפה, המחיצות המפרידות אינן תקינות כדי צרכן ובאמת אינן

חוצצות כראוי. מיד שלח את כל האברכים שהשתתפו בשיעורו לרכוש את כל החומרים הדרושים לתיקון, כשהוא לווה עבור כך סכומי כסף גדולים. ואכן במצוותו הלכו האברכים בעצמם, בלא להמתין לשירות העירייה וכדו', ובמשך שעות ארוכות עבדו בתוך הים ובחוף להסדיר את ההפרדה שתהיה כהלכה, עד שהעמידו את המחיצה על תילה ובכך הצילו את הציבור כולו ממכשול.

וכך היתה דרכו תמיד, כאשר שמע על פירצה כלשהי, לא השתהה ומיד החל לפעול מיד לתיקונה, בלא להמתין ולתלות את הדבר בעירייה או בגופים שונים האחראיים לדבר. בשנים עברו נסלל כביש בסמיכות לשיבה ולדאבון לב החלו לנסוע שם בשבתות. מו"ח זצ"ל שלא היה יכול לשאת את הדבר, היה יוצא מהשיבה מידי שבת וצועק כמו לעצמו: 'שבת! שבת!' כאשר על פניו נראה היה הכאב העצום בו היה שרוי לנוכח חילול שבת קודש שנעשה לנגד עיניו. כך אף תמיד היה משבח את יראי ד' תושבי חיפה שהיו נשכבים על הכביש בגופם לכבודה של שבת מלכתא, כמו רבי שמעיה כץ זצ"ל ועוד.

באחת השבתות, הפעיל אחד השכנים שלא זכו ליאור באור התורה והמצוות מכשיר טייפ בקול רעש גדול בעיצומה של שבת קודש, מו"ח זצ"ל נחרד מאד וצעק וזעקה אדירה: 'ש-ב-ת!!!' היה לזעקה זו פן מיוחד, לאחר שכל מי שהכירו ידע שאין הוא מרים את קולו כלל, ואף היו לו הרבה קבלות שלא להרים את הקול'.

באחת השנים האחרונות נערך אירוע 'תרבות' מסוים בחיפה, בסמיכות לאזור החרדי. האירוע התקיים במוצאי שבת, אך ההכנות אליו וסידור המקום החלו כבר בעיצומה של שבת קודש, רח"ל. מו"ח זצ"ל עמד בראש הפגנה שהתארגנה לצעוד אל עבר למקום חילול השבת ולמחות על כך. בהגיעם, התחנן מו"ח זצ"ל ברגש רב בפני השוטרים ששהו במקום בבקשה שיוורו על הפסקת העבודות בשבת. דבריו שיצאו מלב נרגש, נכנסו לליבותיהם ועל אתר עצרו הם את המשך העבודות. באותה עת הכל ראו בחוש כי כשמביעים כאב אמיתי מעומק הלב, חודרים הדברים ללב היהודי ופועלים את פעולתם.

בעובדות דלהלן איננו רשאים להאריך כדי לא לפגוע בהישגים הכבירים, אך רק נרמז כי עד לפני שנים ספורות נמל חיפה פעל בשבת קודש כבחול, רח"ל, ואילו כיום, כל אחד יכול לראות בעיניו איך הנמל נראה בשבת. מנכ"ל הנמל התקרב למו"ח זצ"ל והוא שכנע אותו לדאוג

למנוע ככל הניתן חילול שבת. כמובן שהדבר לא היה קל ולא ביום אחד, אבל בסופו של דבר, כיום המצב שונה לחלוטין, בחדשי שמים. (על מאורע מופלא שאירע לפני כשנתיים בנמל חיפה, בו נמנע בס"ד חילול שבת המוני, ראה מסגרת).

ענוות חן

מידת הענווה של מו"ח זצ"ל היתה פרק מיוחד במסכת חייו המרוממים. ככלל, כל דיבורו היה בנחת ובנעימות. דבר מפליא הוא ששני 'קבלות' שחזרו ונשנו אצלו עד זקנה ושיבה, הם שלא להרים את הקול וכן להשפיל את העינים. יצויין כי 'קבלות' אלו היו עם קנסות של מאות שקלים(!), כאשר קבע לעצמו שאם עובר על איזה ענין או שלא מקיים דבר כלשהו, מתחייב בקנס.

כאשר היה נכנס למקום שחש שישנם שיקומו לכבודו, היה נוטל עמו ספר בכדי שיקומו לכבוד הספר. פעם אחת נכנס ללא ספר ובידו החזיק טרמוס, והנה היה מי שקם בפניו, לנוכח זאת שאלו מו"ח זצ"ל: 'אתה קם לכבוד הטרמוס?!'...

באחד הימים פרץ בבכי לפני הנהג שהיה מסייעו: 'מה אני ומה חיי שאתה מסייע אותי?' וממש לא יכול היה להרגע. רק לאחר מכן הניח את דעתו שהנהג טועה בו שהוא רב ולכן נחשב לו למצוה.

היה מתבטל בהתבטלות גמורה בפני כל תלמיד חכם, ואפילו צעיר ממנו. בשנה שעברה בימי בין הזמנים, שהה בצפת למשך כמה ימים. בדרכו לבית הכנסת לאחת מהתפילות, התלוו אליו שנים מנכדיו שיחיו. לפתע הוא הבחין באחד ממרביצי התורה שליט"א, הצעיר ממנו בשנים מספר. מיד "רץ" אליו וביקש ממנו ברכה שתהא לו 'אהבת תורה ויראת שמים'. לאחר מכן פנה מו"ח זצ"ל לנכדו בבקשה שילווח את הת"ח שליט"א בדרכו. כאשר הבחין בפליאת הנכד לבקשה, אמר לו מו"ח זצ"ל: 'לא נעים לי, אני הולך עם ליזוי של שני נכדים והוא אין לו מי שילווח אותו...' ואגב, כבודו של כל תלמיד חכם

היה יקר בעיניו עד לאמור, אך יותר מכך כבוד רבותינו הראשונים והאחרונים. מאורע מפעים אירע פעם באחד משיעוריו. כאמור, סדר שיעוריו היה שבחור נתבקש על ידו לקרוא קטע מהגמרא ולבארו ולאחר מכן לקרוא את דברי רש"י על כך ולבארם ולהבחין האם הדברים תואמים או לא. באותה הפעם הדברים שביאר הבחור בגמרא לא תאמו, בלשון המעטה, את דברי רש"י וכאשר נשאל הבחור על ידו מדוע רש"י

לא הבין כך, השיב הבחור בטיפשות של רגע במשפט שהיה בו נימת זלזול בכבודו של רש"י הקדוש. מו"ח זצ"ל שמע את הדברים והוכה בהלם, הוא החזיר כולו וכמעט התעלף על המקום והוצרכו להזמין לו רכב שיקח אותו הביתה. לאחר מכן לא חש בטוב ובמשך שלושה ימים לאחר מכן לא הגיע לשיבה מחמת חולי שאחזו לנוכח הדברים הנוראים ששמע מהבחור.

אך לא רק כבודם של חכמים, אלא כל אדם מישראל היה חביב בעיניו. באחד הימים בעת מסירת השיעור, שמע בחור אחד מגחך על חבירו. מו"ח זצ"ל הזדעזע כולו ואמר שלא מסוגל למסור יותר שיעור. כמובן שנעשה רעש גדול ועל אתר ביקש הלה סליחה ומחילה מחברו ואף הצליח לשכנעו לחזור למסור את השיעור. אולם בזאת לא תם הסיפור. לאחר השיעור, חש מו"ח זצ"ל שצריך הוא לפייס את הבחור הפוגע מחמת שכעס עליו, וביקש ממנו מחילה על כך. אך לא הסתפק בזאת, ובמשך תקופה ארוכה ביקש את מחילתו עד שבסוף הזמן קנה לו מתנה - ספר 'נתיבות המשפט', לאות פיוס והערכה.

מנהל סמינר התיכון בחיפה שח כי מו"ח זצ"ל רצה בלבו הטהור לייסד בסמינר כיתה של בנות שאינם מעונינות לערוך לימודי בגרויות שנהוגות היו בסמינר. כאשר הציע את הרעיון, השיבו לו בהנהלה כי אם יארגן עשרים בנות שכאלו, תפתח הכיתה החדשה. ואכן, הלך מו"ח זצ"ל ובעמל רב שכנע הורים שהסכימו ללימודי בתם ללא בגרויות, עד שהגיע לכדי עשרים בנות. לאחר שעלה בידו, נקבעה פגישה של כל הורי הבנות המיועדות יחד עם הנהלת הסמינר, אלא שבסופו של דבר רוב ההורים חזרו בהם ולמעשה באסיפה הופיעו רק חמישה הורים. במהלך האסיפה, נערכה הצבעה מי מעונין בפתיחת הכיתה החדשה, ומתוך חמשת ההורים שנכחו, רק שנים מהם הצביעו בעד פתיחת הכיתה ואילו שלושה הצביעו כנגד ההצעה וכמובן שכל הרעיון ירד לטמיון. לאחר מכן במשך תקופה ארוכה הביע מו"ח זצ"ל את התנצלותו בפני מנהל הסמינר על שהטריח אותו לחינם.

התארכה היריעה, נאלצנו לסיים את השיחה המרתקת, נפעמים מן דמותו המופלאה ודרגותיו המרעישות של האי חסידא ופרישא, דמות בלתי מצויה שרכים הסתופפו בצילו וזכו לשאוב מבארו דרכי תורה ואורחות חיים, במסילה העולה בית ד'. ❖

פרשה פתוחה

הרב אריה בוך

כוחות מעורבים באדם

הָבָה נִרְדָּה וְנִבְלָה שָׁם שְׂפָתָם

ימים נוספים מפני כבודו, והוא כמבואר בגמרא (סנהדרין קח:) מה טיבם של שבעת הימים, אמר רב, אלו ימי אבלות של מתושלח, ללמדך שהספדן של צדיקים מעכבין את הפורענות לבא. ומסתבר שלא נתקבל על דעתם תירוץ כזה, והיו בטוחים בצדקתם שלא ירד מבול, עד שעברו אותם שבעה ימים, והתחיל המבול לרדת.

והנה, אף על פי שנה עשה מעשה טוב זה מתוך אמונה בדבר ד' שיבוא מבול, מכל מקום לא נכנס לתיבה כשהתחיל המבול, כמו שכתוב (בראשית ז, 1) "ויבא נח וגו' אל התבה מפני מי המבול", ומובא ברש"י מחז"ל שאף נח מקטני אמנה היה, מאמין ואינו מאמין שיבא המבול, ולא נכנס לתיבה עד שדחקוהו המים, ע"כ. האם אין זו סתירה? האם נח הוא מאמין או אינו מאמין? הרי הוא עבד במשך ק"כ שנה, ובודאי הוא מאמין ויודע שיהיה מבול, ומדוע חשב שמא לא ירד מבול ולא נכנס לתיבה? וצריך לומר שסבר שמא כעת כאשר אנשי הדור רואים שהמבול הגיע, יעשו תשובה והקב"ה ימנע אותו, ולכן לא נכנס לתיבה כל זמן שהמבול לא היה בחזקה. [אך כיון שכבר היה ציווי להכנס ולא נכנס מיד, קטנות האמונה גם גרמה שחכה ולא נכנס, וי"ל שמצד השכל באמת היה צריך לחשוב אחרת ולהבין שמסתבר שלא יחזרו בתשובה, אך מפני שהיתה בו נקודה של קטני אמנה, חשב שאולי יעשו תשובה ולכן לא נכנס], והביאור הוא שהאדם הוא רק אדם, ובאדם יש שני צדדים, ובמעשה אחד יש צד טוב ויתכן גם צד רע.

עוד רואים מעניין זה אצל נח, שהיה צדיק תמים בדורותיו, ועבד על בנית התיבה במשך ק"כ שנה, ובמשך כל שנת המבול עמל ודאג לתת לכל בעלי החיים את מזונם בעתם כפי שנצטווה, וראה את הניסים שהיו בתיבה, שבמשך שנה שלימה שהו נח ובניו עם האריות ושאר בעלי החיים והיו כולם שבעים ולא פגעו בהם, שאלו הם ניסים גלויים, וכל זה מביא להיות מאמין בכפליים.

והנה לאחר שיצא נח מן התיבה נאמר (בראשית ט ב) "ויחל נח איש האדמה ויטע כרם", ואמרו חז"ל (ב"ר לוג (ד)) נתחלל ונעשה חולין, למה, "ויטע כרם", לא היה לו ליטע דבר אחר של תקנה? ע"ש. חז"ל הראו ביקורת על נח שנטע כרם לייצר יין ונקרא "איש האדמה". וצריך ביאור איך מתאימים שני

אנשים שאין להם אלא עין אחת במצח, באינדיא"ה יש שאין להם פה לאכול ולשתות, בהרי אינדיאה יש מין אדם שיש לו זנב ואין להם מנהג אדם... בליביא"ה יש אנשים שונאים ראית האור ואין אוכלין בעל חי, ויש אנשים שאין הולכין ברגליהם אלא משימין הראש בין ירכיהם והולכין, ברימיניא"ה יש שאין אוכלין אלא גלג"ל בלעו ולובשין עור דג, באיטיאופי"א יש שאין להם נחירים ויש שאין לו אוזן ויש שאין להם פה אלא נקב קטן ושותין עם קנה... בגלילות ארביא"ה יש אנשים קטנים מאוד ונשיהם מולידות בנות חמש שנים, ובהיותם בני שמונה שנים מזקינין ויש להם מלחמות גדולות עם מין הגרוב"ה שמכלים מהם מאוד. באיטיאופי"א יש מין אדם שעומדים במערות ואין אוכלים אלא נחשים ואין להם דיבור אלא קול הברה, אומרים חכמיהם שכל שיש לו צורת אדם יצאו מחלצי אדם הראשון..." (סדר הדורות בשם שלשלת הקבלה)

היאך מגיע יצור אנוש, לתחושת גאווה כה גדולה? דברים נפלאים המלמדים על כוחות הנפש, מצינו בדברי מוסריו של רבינו הגדול מרן בעל "אבי עזרי" זיע"א, שמתאר את הכוחות הללו, בתחילת פרשתנו:

"הבה נתבונן, נח נצטווה (בראשית ו יד) "עשה לך תיבת עצי גופר", ובנה אותה במשך ק"כ שנה, וכמובא ברש"י וז"ל, הרבה רווח והצלחה לפניו, ולמה הטריחו בבנין זה, כדי שיראוהו אנשי דור המבול עוסק בה ק"כ שנה, ושואלין אותו מה זאת לך, והוא אומר להם עתיד הקב"ה להביא מבול לעולם, אולי ישוּבו, עכ"ל. במשך ק"כ שנה עמד אדם זקן כנח עם כלי עבודה, ניסר, והכה בפטיש מסמר אחר מסמר, בכדי שיראוהו וידעו שיבא מבול ויחזרו בתשובה, ובני דורו לעגו לו והחזיקוהו לשוטה, כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין קח:) שהיו מבזין אותו, וכמבואר במדרש (תנחומא נח ה) אמר להן, הקב"ה מבקש להביא מבול לעולם, ואמר לי לעשות תיבה כדי שאמלט בה אני וביתי, והיו משחקין ממנו ומלעיגיין בדבריו וכו', ע"ש. ולאחר שעברו ק"כ שנה, עדיין לא ירד מבול, ובודאי בני דורו באו ואמרו לו - היכן המבול? הנה רואים שאנו צדקנו ולא אתה, כי לא יורד מבול. ונח צריך היה לענות להם תשובה, וענה להם, היות ומתושלח נפטר, ממתין הקב"ה שבעה

עונשם של בני דור הפלגה, נחרט לדורות, כעונש המוטל על מי שמשוכנע שכל הכח בידו. הוא יכול לעשות הכל, ככל שירצה, בלי לחשוב מול מי מכוונים מעשיו.

חז"ל במסכת סנהדרין מתארים את הלך המחשבה של בני הדור ההוא: "נחלקו לג' כיתות, אחת אומרת נעלה ונשב שם ואחת אומרת נעלה ונעבוד עבודת כוכבים ואחת אומרת נעלה ונעשה מלחמה, זו שאומרת נעלה ונשב שם הפיצ' ד' וזו שאומרת נעלה ונעשה מלחמה נעשו קופים ורוחות ושדים ולילין וזו שאומרת נעלה ונעבוד עבודת כוכבים (בראשית יא, ט) כי שם בלל ד' שפת כל הארץ" (סנהדרין קט א).

כל אחת מהכיתות מוכנה לעשות הכל, כדי להגיע לביטוי עצמי של גאווה.

בדרך אגב, מצינו מוסר נפלא אותו יש ללמוד ממעשה הקופים, וכך לומד רבי אליהו הכהן מאיזמיר זיע"א: "ועוד יש לאדם ליקח מוסר מהקוף, שהנה בדור הפלגה נתחלקו לשלשה כתות והכתה שאמרה נעלה לשמים ונשב שם נעשו קופין רוחין ולילין, עיין ענין זה באורך בילקוט פרשת נח, ונראה דכיון שהקופין היו מתחילה בני אדם מזה המענם שיש להם קצת דמיון לאדם וכ"ל מה שרואים שעושה האדם הם עושים כמוהו משום שמבקשים להדמות למה שהיו תחלה ולחזור לקדמותם ועולה חרם בידם.

ואם כן למה יחטא האדם להביא עליו יסורים מכווערים ועוז פניו ישונה באופן שמתבייש מבני אדם ומתאווה להיות כמו שהיה ואינו יכול, או במותו יורד לגיהנם ונהפך פניו כשולי קדרה ומסלד בחילה ומבקש לחזור בזה העולם כמו שהיה כדי להיות מהקדושים ואינו יכול דהיום לעשותם ולא למחר לעשותם, דמיון הקוף שרוצה לחזור לכמות שהיה ואינו יכול.

ואתה בן אדם כיון שעניןך הרואות ענין הקוף למה לא תקח מוסר לעצמך ממנה שאדם צריך לדון הדברים בינו לבין עצמו בראות בעיניו כל מה שברא הקב"ה בעולמו ליקח מהם מוסר, כדכתיב מלפנו מבהמות ארץ."

זאת ועוד, על תופעות מוזרות בבריאה ויצורי אנוש מוזרים שנבראו בעקבות דור הפלגה, כתב בעל סדר הדורות:

"אומרים שאחר חילוק הלשונות ברא השם יתברך בריות משונות... בגלילות סיטיא"ה יש

נופת צופים

בענינא דיומא

הרב לוי שמואל

ומכל החי מכל בשר

בספר 'פענח רוא': "למה לי שניהם, וכי יש חי בלא בשר, וי"ל דבשרדין מדבר, שיש להם חיות ונשמה בלי בשר וגם הם נפטרו". והנה בחגיגה (יז): "ת"ר שישה דברים נאמרו בשדים, שלושה כמלאכי השרת ושלושה כבני אדם... ושלושה כבני אדם, אוכלין ושותין כבני אדם פריין ורביין כבני אדם ומתים כבני אדם". משמע דיש להן בשר דהא אוכלין ושותין ופריין ורביין ובמגלה (ג): "אסור לאדם שיתן שלום לחבירו כלילה חיישינן שמא שד הוא", ואי שדים הם "חיות ונשמה בלי בשר", הרואה חבירו כלילה, ודאי אינו שד.

וישוכו המים

בפנהדרין (קח): "אמר רב חסדא, דור המבול ברותחין קלקלו וברותחין נידונו, ברותחין קלקלו - בעבירה וברותחין נדונו, כתיב הכא וישוכו המים וכתוב התם וחמת המלך שככה". וברותחין קלקלו - היינו בעריות, ובסנהדרין (נו): "וגילוי עריות - דכתיב ותשחת הארץ לפני האלוקים, ותנא דבי רבי ישמעאל כל מקום שנאמר השחתה

אינו אלא דבר ערוה ועבודת כוכבים". והנה בכתובות (ל): "מיום שחרב בית המקדש אע"פ שבטלו סנהדרין דין ארבע מיתות לא בטלו, וכו' ומי שנתחייב הריגה או נמסר למלכות או ליסטים באין עליו, ומי שנתחייב חנק או טובע בנהר, או מת בסרוניכ".

ומיתת בני נח הוא בסייף (סנהדרין נו). ודור המבול שמתתן היה במים, אין זה כעין המיתה שנתחייבו בה, ולתנא דבי מנשה דמיתת בני נח הוא בחנק (סנהדרין נז): מיתת דור המבול הוא כעין חנק.

[ועי' סנהדרין (קו): "הרגו בני ישראל בחרב אל חלליהם, אמר רב שקיימו בו ארבע מיתות סקילה ושריפה הרג וחנק, ובלעם בן נח היה] והנה בסנהדרין (מה): "ת"ר מנין שבדחיה ת"ל ירה, ומנין שבסקילה ובדחיה ת"ל סקל יסקל או ירה יירה".

והנה רש"י בסנהדרין (פב): כתב: "וכשניתנה תורה כולן בני נח היו". וא"כ איך נאמר דין סקילה בסני הרי דין בן נח היה להם.

ותנח התיבה

בב"מ (ט): "חצר מהלכת לא קנה וכו' אלא מעתה היה מהלך בספינה וקפצו דגים ונפלו לתוך הספינה הכינימי דחצר מהלכת היא ולא קנו, אמר ליה ספינה מינח נייחא ומיא הוא דקא ממטו לה". וא"כ התיבה היתה מונחת והמים היו מוליכין אותה, ומדכתיב "ותנח התיבה" משמע דהתיבה היתה מהלכת.

ואת חצר מוות

במדרש רבה: "רב הונא אמר מקום הוא ששמו חצר מוות, שהן אוכלין כרישים ולובשים כלי פפיר, ומצפים למיתה בכל יום". והנה בברכות (יח): "ת"ש דאבוה דשמואל הוו קא מפקדי גביה זוזי דיתמי, כי נח נפשיה לא הוה שמואל גביה הוו קא קרו ליה בר אכיל זוזי דיתמי אזל אבתריה לחצר מוות אמר להו בעינא

אבא", וברש"י: "לחצר מוות, לבית הקברות". הא דהוצרך רש"י לפרש ד"חצר מוות" היינו בית הקברות, דלא תימא דהוא שם מקום.

בני נח מצווין על הדינים

כתב הרמב"ם (מלכים פ"ט הי"ד): "וכיצד הן מצווין על הדינים, חייבין להושיב דיינין ושופטים בכל פלך ופלך לדון בשש מצוות אלו". וברמב"ן בראשית (לה, יג): "ועל דעתי הדינין שמנו לבני נח בשבע מצוות שלהם אינם להושיב דיינין בכל פלך ופלך בלבד, אבל ציווה אותם בדיני גניבה ואונאה וכו' ואבות נזיקין וכו' וכיוצא בהן".

יל"ע שור של בן נח שנגח ג' פעמים ונעשה מועד, ואח"כ נתגייר, וגר שנתגייר כקטן שנולד.

והנה בב"ק (לט): גבי שור חשו"ו שנעשה מועד ע"י אפוטרופוס, וחזר לבעליו נחלקו התנאים אי אמרינן רשות משנה [הרשות שנשתנה לה, שיצא מיד אפוטרופוס ונכנס לרשות בעלים משנה את העדאתו (רש"י)] וא"כ י"ל דגר שנתגייר חשיב רשות משנה.

דיני נפשות בבן נח שיש לו אב

כתב הרמב"ם (עבדים פ"ט ה"ב) עכו"ם מוכר בניו ובנותיו לישראל, והיינו דלעכו"ם יש קנין הגוף בבניו.

ובמנחת חינוך (מצוה שמ"ז) כתב דגם בניו הגדולים יכול למכור. והנה בפנהדרין (ט): "עבדיה דינאי מלכא קטל נפשא, אמר להו שמעון בן שטח לחכמים תנו עיניכם בו ונדונונו, שלחו ליה עבדך קטל נפשא שדריה להו, שלחו ל"י תא אנת נמי להכא והועד כבעליו אמרה תורה יבוא בעל השור ויעמוד על שורו". ויל"ע נכרי שדנין אותו בדיני נפשות [בדיני ישראל] ויש לו אב, אי צריך להביא לדין את האב מדין יבוא בעל השור ויעמוד על שורו.

הלכנה לאבן

כתב המגן אברהם (או"ח סי' קל"א ס"ק כ') דרצפת לבנים אין אסורה משום לאו ד"אבן משכית לא תתנו בארצכם" דאבן כתיב, ולכנה לאו אבן היא כדכתיב ותהי להם הלכנה לאבן (הובא בתורה תמימה).

והנה בנגעים (פ"ב מ"ב): "בית שאחד מצדדיו מחופה בשיש, אחד בסלע ואחד בלבנים ואחד בעפר טהור". ובפיה"מ אהרמב"ם שם כתב: "והכוונה בזה שלא יטמא בנגעים עד שיהו קירותיו מאבנים ועפר, והלבנים המבושלים אינן אבנים, ואין הבית הנכונה מהן יטמא בנגעים". ולפלא על הרמב"ם שלא הביא מהפסוק: "ותהי להם הלכנה לאבן".

חצי ישראל וחצי גוי בשביתת שבת

כתב המנחת חינוך (מצוה שמ"ז): "ולפי מה שכתבתי דמשכחת שיהיה איש אחד חצי ישראל וחצי גוי, כגון ששני שותפים היה להם עבד גוי שיש להם בו קנין הגוף, דאינו יכול להתגייר כל זמן שהוא משועבד לרבו שיש לו בו קנין הגוף, ושחרר אחד חציו ונתגייר והוה ליה חצי עבד גוי וחצי ישראל, ואח"כ שיחררו רבו השני והוה ליה חצי ישראל וחצי גוי, וצריך לחקור איך יעשה בשבת, דהא גוי ששבת חייב מיתה, והחצי ישראל מחויב לשבות, וא"כ אם לא יעשה שום מלאכה יתחייב מיתה מצד גוי, ואם יעשה מלאכה יתחייב מצד הישראלי, וצ"ע איך יעשה", עכ"ד המנ"ח.

ויל"ע שחט בהמה והיא מפרכסת, דלישראל מותר ולעכו"ם אסור מדין אבר מן החי, (חולין קיז): וחצי ישראל וחצי גוי אכלה, אי אמרינן דהחצי גוי עובר על איסור אבר מן החי, והחצי ישראל עובר על לפני עוור, דאסור לתת אבר מן החי לבן נח [מנין שלא יושיט אדם כוס של יין לנזיר ואבר מן החי לבן נח ת"ל ולפני עוור לא תתן מכשול (ע"ו 1):]

ובקש ממנו שייטיב עם עצמו ויחזור בתשובה ויזכה לגדלות עצומה של אני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן, שלא מצינו לשון זו אפילו אצל משה רבינו, אך הוא ביקש לדעת מי בראש - מי ילך תחילה, וכאשר שמע שבן ישי בראש - לא הסכים! רואים אנו אדם המדבר עם הקב"ה ושומע את בקשתו לחזור בו ולהגיע לגדלות עצומה, אך הגאווה שבשעת מעשה הביאה אותו לרצות להיות הראשון ושלא להסכים לשוב".

כדמותנו, ניתנו בו כוחות כאלו, והקב"ה ברא אותה באופן שמצד אחד הוא יכול להיות צדיק גמור, ובאותה שעה להיות רשע גמור, כי המעשה מתחלק. וכך מצינו בירבעם בן נבט, שאמרו (סנהדרין קב) שתפסו הקב"ה לירבעם בבגדו ואמר לו, חזור בך, ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן, אמר לו מי בראש, בן ישי בראש, אי הכי לא בעינא, ע"כ. ירבעם בן נבט דיבר עם הקב"ה, והרי זה מלמד על רום מעלתו, וכך רואים את גדלותו ממה שתפסו הקב"ה בבגדו

הדברים, שאם נח צדיק תמים, מדוע נמשך אחר היין? אלא שרק הקב"ה יודע כיצד יכולים הדברים להתאים, כי הוא הבורא עולם, והוא ברא את האדם, ובראו בצורה נפלאה כזו, באופן שמצד אחד הוא גדול מאוד, ומצד שני הוא קטן מאוד, וזוהי חכמה שאין בעולם מי שיכול להראותה, וכל ההמצאות שהמציאו בני האדם הן כאפס כלפי חכמת הבורא, וכפי שזהו כוחו של הריבונו של עולם, כך הוא גם ברא את כוחו של האדם, כיון שהאדם נברא "בצלמנו

ו-יד "עשה לך תבת עצי גפר" כתב רש"י:

"הרבה ריוח והצלה לפניו, ולמה הטריחו בכנין זה, כדי שיראוהו אנשי דור המבול עוסק בה מאה ועשרים שנה ושואלין אותו מה זאת לך, והוא אומר להם עתיד הקב"ה להביא מבול לעולם, אולי ישובר".

הוסיף על כך הג"ר יצחק אריאלי זצ"ל בעל ה'עינים למשפט':

נראה כי הקב"ה הטיל על נח קיום מצות עשה של בנין התיבה, וזאת כדי שזכות המצוה תגן עליו להנצל הוא ובני ביתו.

וכפי המבואר ברש"י, עיקר הדבר היה תלוי בכך שקיום מעשה המצוה היה מתוך מסירות נפש!

כי הלא היה נח צריך לעמוד בפני כל בני דורו, והם מצידם לעגו ושחקו עליו, ואף מתנגדים למעשיו בכל אשר בידיהם,

אך הוא מצידו עומד מול כל העולם, ומקיים את מצות בוראו - לבנות את התיבה!

וזאת עלינו לדעת, שכדי כדי לזכות להצלה ניסית ע"י התיבה, היה צורך חיוני להקים אותה במסירות נפש גמורה, ולכן רק בזכות קיום מצוה זו זכו נח ובניו להנצל בנס בתיבה...

ז-ט "שנים שנים באו אל נח אל התבה"

במדרש הנעלם נכתב בזה הלשון:

"שנים שנים באו אל נח אל התבה - אילין אינון יומין דמישלימין בהון הלל". (אלו הם הימים שמשלימים בהם את ההלל)

והדברים נעלמים מאוד.

ויושבי ק"ק לובלין שלחו לשאול את פי האיש האלוקי רבי שמשון מאוסטרופולי זיע"א, אם יוכל לפרש להם סתרי דברי חז"ל הללו, וזאת אחר שהקדוש הרב בעל 'מגלה עמוקות' לא אמר בזה דבר, וגם המקובל מוהר"ר ליב מפרילוק לא פירש בזה כלום, וכך שאר קדושים לפי דעתם לא מצאו פתח להבין המדרש הזה,

וכתב להם הקדוש זיע"א, כי "לענ"ד החלושה והקלושה" נראה לפרש דברי חכמים וחידותם:

כי הנה כבר נתנו סימן לאותם הימים שמשלימים בהם את ההלל - בבב"ח. (ע"י 'שיטת הקדמונים' שכתב כד:, והובא ב'לבוש' או"ח מנהגים סט"ו, וב'חיי אדם' הל' שבת כלל קיח ס"ט)

ב' ימים ראשונים של פסח, ב' ימים של עצרת, ב' ימים של סוכות ח' ימי החנוכה,

הם עשרים ואחד ימים שגומרים בהם את ההלל. ונראה כי אף כלל זה של ימים שגומרין בהם את ההלל, רמזה לנו התורה הק' כאן בפסוק שלפנינו:

"שנים שנים" - שני ימים של פסח ושני ימים של עצרת,

"באו" - מנינו עולה בגימטריא 9, כנגד ט' ימים שבסוכות,

"אל נח" - מנינו 502, כמנין מדוקדק של תיבת חנוכה,

וזהו פתרון דברי חז"ל שאמרו על פסוק זה, כי אלו הם ימים שגומרים בהם את ההלל, והיינו שנרמז בהם כנ"ל...

ול"כא מירי דלא רמיזי באורייתא,

(וסיים, כי מלבד זאת עוד סוד גדול ונורא יש בפסוק הזה...

הקל-הקדוש יכפר)

ובכך יעלה כפתור ופרח גם לשון הפסוק להלן

(ז, א):

"ויאמר ד' לגח בא אפה וכל ביתך אל התבה כי אתך ראיתי צדיק לפני בידור הזה",

היינו, שהמעלה המיוחדת של נח, אשר בזכותה הוא יזכה להנצל מדור של רשעים ומגזירת המבול, היא בכוח הבחינה הזאת, שיהיה דבק בהקב"ה בדרך של שוית' ד' לנגדי תמיד,

וזהו שאומר לו הקב"ה, כי מה שזכית להיות צדיק, זהו מכוח אותה מעלה של "לפני", כי זהו סוד ההצלה של נח מן המבול.

ו-יב "ויבאו אלוקים את הארץ והנה נפשקה פי השחית כל בשר את דרכו על הארץ"

בפרשה לעיל, כאשר פתח הכתוב לומר את ראשית ההשחתה של דור המבול, נאמר בפסוק (ו),

(ב) "ויבאו בני האלוקים את בנות האדם וגו', וכתב רש"י:

"בני האלהים - בני השרים והשופטים". (ועיי"ש עוד)

והרמב"ן מבאר את דבריו, כי כוונתו לפרש מדוע יספר הכתוב מי הם האבות של החוטאים, וגם מה יאשמו השרים והשופטים בחטא בניהם?

על כך כתב הרמב"ן בזה"ל:

"כי הדיינין, אשר להם לעשות המשפט, בניהם עושים החמס בגלוי ואין מונע אותם".

מבואר בדבריו, שבכך שהשרים והשופטים נמנעו מלעשות ולפעול בדין ומשפט על עוול ורשע, זה הגורם לכך שבניהם אחריהם פירשו זאת כ'היתר', ופעלו כ'שיטה' לעשות את החמס בגלוי, ואין מונע אותם...

ו-ט "אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדרגתו את האלוקים התהלה נח"

פעם הופיע מרן הגרא"ז מלצ'ר זצ"ל בתלמוד תורה 'עץ חיים', ושמע את אחד מתינוקות בית רבן חוזר בניגון על פסוקי החומש ומפרשם,

ובעת שהגיע לפסוק שלפנינו היה אומר כך:

"את האלוקים התהלה נח" - נח הלך עם "שויתי ד' לנגדי תמיד" מול עיניו.

ותמה הגרא"ז, ושאל את פי הינוקא, מי לימד אותך לפרש כך את הפסוק?

ויען, כי מפי המלמד דרדקי שמע כן. ושאל הגרא"ז את פי המלמד, מנין לך שזהו פירוש הפסוק?

והשיב לו המלמד, כי זהו פירושו של רבינו הגרא"א על הפסוק!

והצביע על לשון הרמ"א (או"ח סי' א ס"א) "שויתי ד' לנגדי תמיד, הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלוקים".

וציין שם אדונינו הגרא"א ז"ע בביאורו, בזה"ל:

"ובמעלת הצדיקים אשר כו', כמו שנאמר איש צדיק תמים את האלוקים התהלך נח".

הרי שזהו פירושו של הגרא"א בפסוק, "את האלוקים התהלה נח" - שהלך כאשר לפניו שויתי ד' לנגדי תמיד...

(מעדות הגאון רבי יצחק זלניק זצ"ל)

ובטוב טעם הוסיף על כך הרה"ג א.צ. שליט"א: הנה הגרא"א סיים בהגהתו (שם), "ובמעלת הצדיקים אשר כו'... וכן באבות אשר התהלכו אבותי לפניו".

כלומר, שהפירוש לפנינו - כנגדו, וזהו שויתי ד' לנגדי תמיד.

הוא כאילו קוברו, כי ההתחלה היא השורש, וכל החיים צומחים לפי השורש.

ובסידור הגר"א פירש, מה שנסמכה תפילת "שתרגילנו בתורתך" תחילה לכל התפלות, כי אחר שבירך "המעביר שנה ותנומה", שהם סילוק התיישנות המחשבות, כי כשהאדם ער הוא מתחיל לחשוב מחשבות, ואז היא הפרשת דרכים לאדם אם לטוב ואם להיפך ח"ו, והכל הולך אחר ההתחלה, וכאשר האדם מתחיל ללכת בדרך טוב אז הוא הולך ומתחזק מעלה מעלה.

וסיים ראש ישיבת 'באר יעקב' זצ"ל ואמר, כי הדברים הללו צריכים להביא אותנו לחיזוק רב עם פתיחת זמן החורף, להתחזק שיהיה תחילת דיבורנו בדברי תורה, וכל מחשבה, רהור, שיחת חברים, שיהיה הכל רק בדברי תורה, וחיזוק זה של ההתחלה, כוחו יפה להצלחה של הזמן כולו.

ט-כ "וַיִּקְרָא נַח אִישׁ הָאֶדְמוּמִי וַיִּמַע כָּרִם"

פירש רש"י:

"עשה עצמו חולין, שהיה לו לעסוק תחילה בנטיעה אחרת."

מבואר מדבריו, שההתחלה של נח, היא זו שגרמה לו.

וכן כתב ה'ספורנו': "מעט מן הקלקול בהתחלה, יסבב הרבה ממנו בסוף."

ואמר על כך ר"י 'באר יעקב' הגאון הגדול רבי משה שמואל שפירא זצ"ל, כי שמע ממרן המשגיח דמיר רבי ירוחם הלוי זיע"א, על יסוד הכח הטמון בהתחלה, כי הכל כלול בהתחלה, אם לטוב ואם חלילה לקלקול.

והמשיל זאת לאילן, שכל הצלחת גידולו תלוי בזריעה שהיא ההתחלה, ואמנם אפשר לעקור את הקלקול, אבל השורש הטוב כבר אינו.

וזה הגורם שהפך את נח שהיה מתחילה "איש צדיק תמים" להיות "איש האדמומה", וזאת על שהתעסק תחילה בנטיעה זו.

וכדברי המשגיח, כבר מבואר ברש"י (דברים יא, ט) על הפסוק "וְלִמְדָתָם אֲתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם", שקטן המתחיל לדבר, אביו מלמדו תורה כדי שיהא תחילת דיבורו בדברי תורה, ואם לאו כאילו קוברו.

ופלא הוא, איך זה כאילו קוברו, והרי יכול אה"כ לדבר עמו בדברי תורה?

אלא שזהו כוחה של ההתחלה, כי אם בהתחלה לא דיבר עם בנו בדברי תורה - הרי

ז-כג "וַיִּשְׁאָר אִדָּן נַח וְאִשְׁרֵי אֹתוֹ בַּתְּבָה"

רש"י מביא את דברי חז"ל (במדרש):

"ויש אומרים, שאיחר נח להביא מזונות לאריה והכישו הארי, ועליו נאמר הן צדיק בארץ ישולם", עכ"ל.

מרן רבינו הגר"ש א"ש זיע"א העיר, שמשמעות הדברים היא, שהיתה איזו תביעה על נח במה שאיחר את המאכל לארי, ולכן הוא נענש על הדבר.

והדבר תימה, שהרי על כתפיו של נח היתה מוטלת עבודה עצומה לכלכל אלפי חיות ועופות, ולא ימלט שישכח פעם להאכיל את האריה בזמנו, ומדוע יענש על כך?

ויתירה מזו מבואר במדרש (תנחומא נח, ט), שכל אותם י"ב חודש שהיו נח ובניו בתיבה, הם לא טעמו טעם שינה.

ובסנהדרין (ק): מבואר עוד גודל הצער שהיה להם בתיבה, משום שבריה שדרכה לאכול ביום האכילה ביום, ובריה שדרכה להאכילה בלילה האכילה בלילה.

וכתב על כך מרן זיע"א:

מזה עלינו ללמוד כי לא כל הזמנים שוים, בודאי כשהשנים כתיקונן אין האדם נדרש אלא בהתאם לכוחותיו, אבל כשוראים מבול על הארץ, כשוראים עולם בנוי וחרב - אז ישנה תביעה על האדם לעשות למעשה מכוחותיו.

ועל כן נידון נח על שאיחר את מאכלו של האריה, וזאת למרות שבאותה שעה היתה מוטלת עליו מלאכה רבה, כי במצב שכזה היתה עליו תביעה לעשות גם למעלה מכוחותיו.

ומסיים מרן זיע"א:

"כאשר מובא של השחתה שורר בעולם, ומפטים בתורות חדשות ובמושגים חדשים, על כל אחד לעשות מאמץ יותר גדול - גם למעלה מכוחותיו", ע"כ לשונו הזהב.

ט-כג "וּמִזֶּרְעָם וְחַתָּמָם וְהָיָה עַל כָּל חַיַּת הָאָרֶץ וְעַל כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם כִּכְלֵ אִשְׁרֵי תְרֵמֵשׁ הָאֶדְמוּמָה וּבְכֹל דְּבַי הַיָּם בְּדָרְכָם נִתְּנָה"

יש לדקדק, הלא ענין זה של "מוראכם וחיתכם" היה ראוי לכאורה להאמר מיד בבריאת העולם, ומה טעם המתין הכתוב לומר זאת רק עתה לאחר המבול?

ביאר בזה הגאון רבי דב אהרן זלזניק שליט"א מר"י 'מאור התלמוד' רחובות:

נראה, כי אכן לא היה צורך בהבטחה זו קודם המבול, ורק לאחר המבול הוצרך לומר זאת. וביאור הדבר, כי קודם המבול לא היה האדם אוכל כי אם ירק עשב, אבל אכילת בשר בעלי חיים היתה אסורה עליו,

וכן נראה מפשטות הכתובים לעיל (א, ל), כי גם בעלי החיים לא אכלו זה את זה - "וְלֹכְלֵ חַיַּת הָאָרֶץ וְלֹכְלֵ עוֹף הַשָּׁמַיִם וְלֹכְלֵ רֹמֵשׁ עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר בּוֹ נִפְשׁ חַיָּה אֶת כָּל יֶרֶק עֵשֶׂב יֹאכְלָהּ" - מאכלם היה עשב בלבד, ולא אכלו וטרפו זה את זה,

נמצא איפוא, שלא היה אז צורך ותועלת במורא האדם על בעלי חיים.

ובני נח אינם מצווין על כיבוד אב, מדוע נענש חם על כבוד אביו שהוא דבר שאינו מצווה עליו?

ובאמת בהג' 'יד אברהם' על השו"ע (י"ד סי' רמא ס"ט), הביא להוכיח ממה שחם בן נח נענש על כבוד אביו, כי מכאן ראינו שיש חיוב כיבוד אב על בן נח. וליישב בזה שיטת החפץ חיים, ביאר הגאון רבי מנחם יעקבוביץ שליט"א ר"י 'מאור יצחק' - חמד, בחילוק נפלא:

נראה כי 'כיבוד אב' כולל ב' ענינים - א. לנהוג בהם בדרך כבוד ב. שלא לבזותם או לנהוג עמם בדרך גנאי.

ויסוד הדברים עולה מדברי הש"ך והפ"ז (שם, סי' רמ ס"ח), שכתבו בדעת ה'טור' שאב רשע אין חייבים בכבודו, שמכל מקום אסור לקללו ולהכותו. (ועי' בכיאר הגר"א שהשיג ע"ז)

ומבואר מדבריהם, כי גם במקום שאין חובת כיבוד אב, מכל מקום איסור גמור הוא לבזותם. ומעתה, גם אם כדעת החפץ חיים אין לבן נח חובת 'כיבוד אב', מכל מקום נראה שאסור לו לעשות עמם בדרך של בזיון.

ואף כאן נראה, כי מה שנענש חם לא היה זה על כך שנמנע מלכבד את אביו כמו שם ויפת, אלא על כך שנהג עמו בדרך בזיון וגנאי, וכפי שמבואר בפסוק "וַיִּגְדֹּף שְׁשֵׁנִי אֶחָיו בְּחֵוֶן", ואף יותר מזה הביא רש"י, "יש אומרים סרסו, ויש אומרים רבעו", נמצא איפוא, שאין לנו ראייה מהעונש שהוטל על חם בן נח לענין חיוב 'כיבוד אב', מפני שכאמור, לא היה זה עונש על מה שלא כיבד את אביו, אלא על מה שביזה את אביו.

רק לאחר המבול, כיון שניתן היתר לאדם לאכול בעלי חיים אחרים, וכמו שנאמר בפסוק הסמוך "כָּל רֶמֶשׂ אֲשֶׁר הוּא חַי קָרָם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ כִּיֶּרֶק עֵשֶׂב נָתַתִּי לְקָרָם אֶת כָּל", או אז נוצר צורך להעניק לאדם שלטון על בעלי החיים,

וכמו כן מאחר וניתן לבעלי חיים לאכול בעלי חיים אחרים, ממילא עולה החשש שבעלי החיים יאכלו גם את האדם, על כן בא הכתוב ואמר "וּמִזֶּרְעָם וְחַתָּמָם יִהְיֶה עַל כָּל חַיַּת הָאָרֶץ".

ט-כג "וַיִּקְרָא שֵׁם וַיִּפֹּת אֶת הַשָּׁמַיִם וַיִּשְׁמֵנוּ עַל שְׁבָם שְׁנֵיהֶם וַיִּלְכּוּ אַחֲרֵינִי וַיִּכְפוּ אֶת עֵרוֹת אֲבִיהֶם וַיִּגְנִיהֶם אַחֲרֵינִי וְעֵרוֹת אֲבִיהֶם לֹא יָאוּ"

יש לדרוך, האם בני נח מצווין על כיבוד אב אף שאין זה בכלל ז' מצות שהוטלו עליהם.

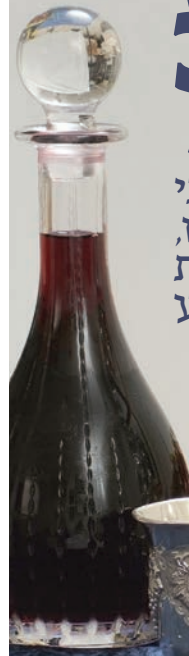
וכתב בזה הכהן הגדול רבינו בעל החפץ חיים זיע"א (בפתיחה לאהבת חסד), שאין בני נח מצווין על על כיבוד אב, אך מכל מקום שם ויפת בני נח נטלו שכרם על כיבוד אביהם, רק מצד מידת החסד שעשו עמו, ושכרם בא להם כמי שאינם מצווין ועושים (וכן דעת השו"מ בספר 'דבר שאול' עה"ת, מהדו"ק ריש לך לך).

מנגד, דעת רבינו הנצי"ב (בהסכמה לאהבת חסד), שגם אומות העולם מצווין על כיבוד אב ואם ומקבלים עליה שכר, וע"כ זהו השכר שקיבלו בני נח שנזהרו בכבוד אביהם, ניתן להם כדין.

אכן לשיטת החפץ חיים יש לתמוה, מאחר

קורות בתינו

שיגושיח משפחתי
בשולחן שבת קודש,
סביב הלכות שבת
ופרשת השבוע

יעקב צביאלי

מלבן (סחיטה)

אינן לסמוך על הדברים הלכה למעשה

מקורות

- (1) רש"י פרק ז' פסוק יב
- (2) רש"י ויקרא פכ"ז פסוק ד
- (3) מ"ב ס"י ש"כ ס"ק מב [מהרמב"ם]
- (4) רמ"א ס"א ש"א סמ"ז
- (5) שו"ע שם סמ"ה
- (6) שו"ע שם סמ"ז ומ"ב ס"ק קטט [משום מבישיל ומלבן]
- (7) שם
- (8) שם
- (9) שו"ע שם סמ"ה ומ"ב ס"ק קסז
- (10) אגרות משה ח"ב ס"י ע
- (11) שו"ע ס"י שב ס"ט ומ"ב ס"ק מה
- (12) רמ"א שם ס"י ובה"ל שם ד"ה דלא
- (13) רמ"א שם ס"ט
- (14) ספק בבה"ל ד"ה שאין
- (15) שם מ"ב ס"ק מז.
- (16) זמירות ליום השבת - י"מ שכונתו ליונה ששילח נח מהתיבה, ועשו חשבון שמצאה מנוח ביום השבת [סידור המבואר לר"י וינגרמן]
- (17) פרק ח' פסוק י"א.

ט
אל הזוגית.

יפות הגשם הראשונות הופיעו על החלון עם תחילת זמר 'שלוש עליכם', והן הוסיפו והלכו. 'גם המבול התחיל כך'! הפטיר שלום והצמיד את חטמו

כשהגענו לסיום 'אשת חיל' נשמעה דפיקה מוכרת, ואל הבית נכנס ברוך כשמעילו וכובעו נוטפים מים. 'גשמים בעתם!' הכריז בפנים קורנות, והוריד את הכובע.

אמא מיהרה והסירה ממנו את המעיל הרטוב, ותלתה אותו על אחד הקולבים. 'הדרך מן הישיבה אורכת רבע שעה, והגשם תפס אותי באמצע' הסביר ברוך.

"נעלי השבת אינן אטומות כראוי" אמרה אמא בהושיטה לו זוג נעלי בית חמות "בודאי נרטבו הגרביים".

"תודה, אמא" אמר ברוך והחל חולץ נעליו. "כשאתה מסיר את הגרביים, עליך להחזיק בחלק העליון היבש" הזכיר אבא "לאחר 'המוציא' אסביר לכולכם את הענין".

ברוך התארגן בזריזות והצטרף אל שלחן השבת, אבא קדש על היין בצע את החלות, והסעודה החלה.

"כידוע לכם" פתח אבא "אחת המלאכות האסורות בשבת היא כיבוס הבגדים - ובלשון חכמים - 'מלְבֵן', אחד משלבי הכיבוס הוא פחיטת הבגד ממי הכביסה, ולכן אסור מן התורה"³

אמא הביאה את הדגים והחלה בחלוקתם. "חכמינו" המשיך אבא "הוסיפו ואסרו לְמַטֵּא בשבת בגד שנרטב - כדי שלא יבא לסחוט"⁴.

"אם כך" תהה ברוך בהניחו את המזלג מידו "מדוע הורית לי להסיר כמו ידי את גרבי הרטובות?"

"תנוח דעתך" חייך אבא "גזרת חכמים נאמרה רק ביחס לבגדים שאין האדם לבוש בהם, הבגדים הרטובים שעליך מותרים בטלטול ללא חשש,⁵ ובלבד שלא תסחטם. אחיזת הגרב - בעת הסרתה - בחלקה היבש, שוללת את אפשרות סחיטתה".

"האם בדעתך לשוב אל הישיבה לאחר הסעודה?" שאלה אמא את ברוך בנטלה את צלחתו הריקה "יתכן מאד" השיב ברוך.

"אם כן, אניח את מעילך על הרדיאטור"

הציעה מנוחה

"חלילה!" אמר אבא "חום הרדיאטור מאדה את המים, והדבר אסור מן התורה"⁶.

"לפחות אפרוס אותו על גבי שני כסאות" "גם זאת אסרו חכמינו" אמר אבא "מפני שהדבר נראה כאילו (-תלינו את אשר) כפסנו בשבת"⁷

"מי רואה את הנעשה אצלנו בתוך הבית?" התפלאה מנוחה.

"כל הנאסר משום מראית העין" צטט שלום

"אפילו בחדרי חדרים אסור"⁸

"איך שכחתי!" ספקה מנוחה את כפיה בצער "שלש זוגות גרביים נותרו מיום ששי על החבל, ועכשיו (-לאחר שנספגו בגשם) איך נוריד אותן?" "איך כל צורך להורידן" הרגיע אבא "גזרת חכמים היתה רק על תלֵית הבגדים בשבת, ולא על השאריתם על החבל מערב שבת"⁹.

"מנוחה ושמחה אור ליהודים - - -" הנעים ברוך בקולו וכולנו הצטרפנו אל זמרתו.

אמא יצקה מרק לתוך הצלחות, כשלתעת הרעים רעם אדיר, ידה של אמא סתתה קמעא, ותכולת המצקת נשפכה על כיסוי הנילון שעל המפה, ועל הרצפה.

שלום הביא חבילת טישו, ונגב במהירות את הנילון¹⁰.

מנוחה הביאה מן המרפסת בגד מלוכלך, והניחה על השוללית.

"הזהרו מפחיטת!" קרא ברוך.

"והרְטַבַת הבגד אינה כיבוס?" שאלה אמא.

"אכן" השיב אבא "הרטבת בגד (-השריה) הוא השלב הראשון והבסיסי של מלאכת הכיבוס¹¹, אלא שבמקרה זה, הדבר נעשה בדרך לכלוך, ואין בכך משום כיבוס"¹².

"הרטבת הבגד נאסרה גם בגזרת חכמים - שמא יבא לסחוט"¹³, נזכר ברוך "שלגביה אין הבדל בין דרך לכלוך לדרך כיבוס"¹⁴

"נכון" אמר אבא "אלא שמה שהביאה מנוחה הוא 'בגד שאין מקפידין עליו', שאת הרטבתו לא אסרו חכמינו כלל"¹⁵

"יונה! יונה!" קרא שבתי בשמחה.

ואכן על אדן החלון הופיעה יונה, שמצאה בו מחסה מפני הגשמים "יונה מצאה בו מנוח"¹⁶ פזם שלום, ואמא הגישה את ההמשך.

הסעודה התנהלה בנועם כלפתע נשמע קולו של שבתי "איפה היונה?"

ואכן היונה פרתה ונעלמה.

"כנראה קלו המים מעל הארץ"¹⁷ אמר ברוך

בחיוך "ועלי להודור, כדי שאגיע אל הישיבה - יבש".

